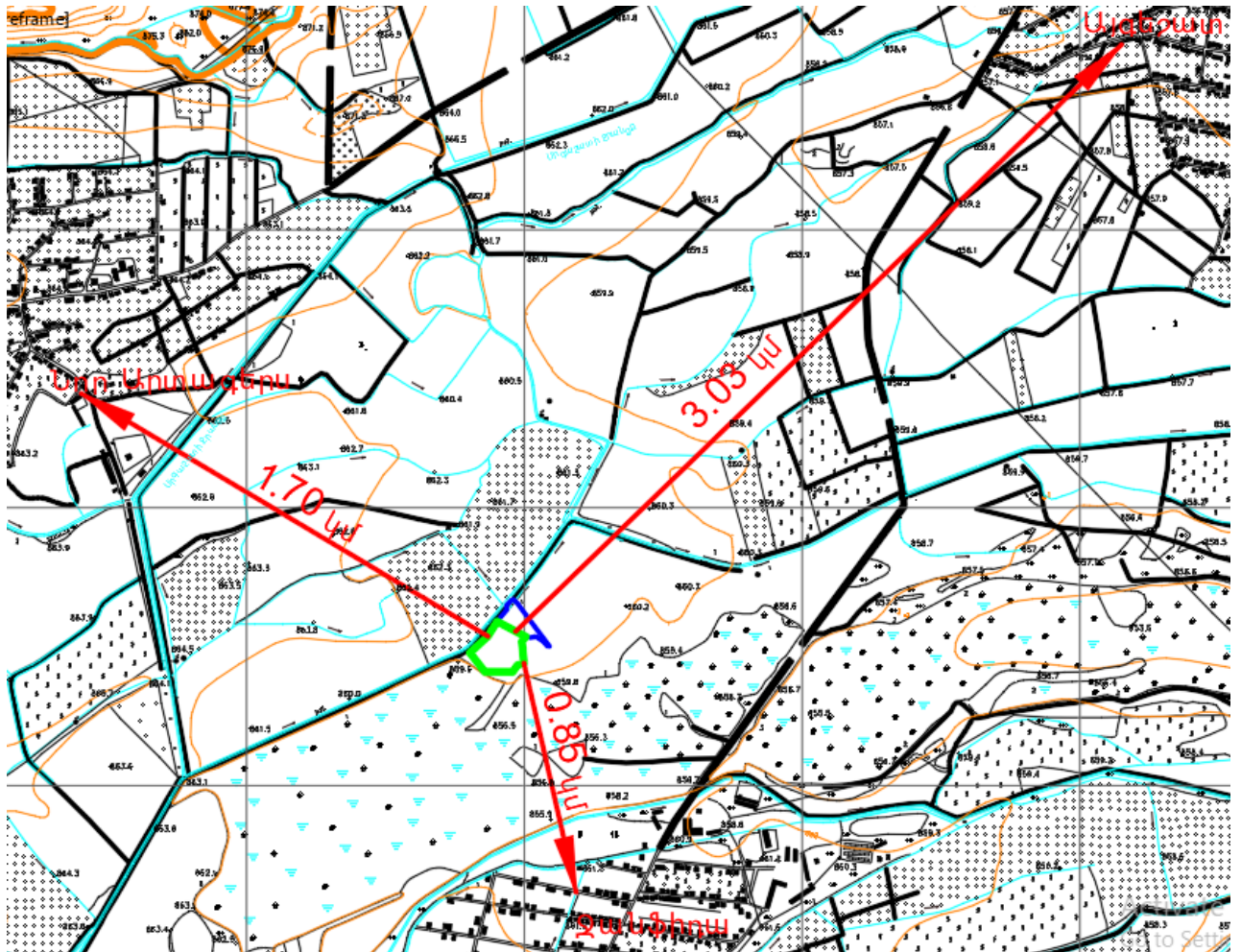

ՀՀ ԱՐՄԱՎԻՐԻ ՄԱՐԶԻ ԶԱՆՖԻԴԱՅԻ ԱՎԱԶԱԿՈՂՃԱԳԼԱՔԱՐԱՅԻՆ ԽԱՌՆՈՒՐԴԻ
ՀԱՆՔԱՎԱՅՐԻ ՆՈՐ ԱՐՏԱԳԵՐՍ ՏԵՂԱՄԱՍԻ ՕԳՏԱԿԱՐ ՀԱՆԱԾՈՅԻ
ԱՐԴՅՈՒՆԱՀԱՆՄԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ՇՐՋԱԿԱ ՄԻԶԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ
ԱԶԴԵՅՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՀԱՅՏ
/լրամշակված/

«ՄՖ ՔՈՆՍԹՐԱԲՇՆ» ՍՊԸ տնօրեն՝

Ա. Գասպարյան

Երևան - 2023

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Նախատեսվող գործունեություն	Ջանֆիդայի ավագակոպճագլաքարային խառնուրդի հանքավայրի Նոր Արտագերս տեղամասի օգտակար հանածոյի արդյունահանում
Ձեռնարկող	«ՄՖ ՔՈՆՍԹՐԱԲԵՆ» ՍՊԸ
Ձեռնարկողի հասցե	Ք. Երևան, Վերին անտառային փող., շ. 131, բն. 15
Ձեռնարկողի կոնտակտային տվյալներ. Էլ. փոստ, հեռախոս	Կոնտակտային անձ՝ Գասպարյան Աննա Վրեժի an.gasparyan95a@gmail.com 093-43-00-31
Նախատեսվող գործունեության տարածքի գտնվելու վայրը	ՀՀ Արմավիրի մարզ, Մեծամոր համայնք, գ. Նոր Արտագերս
Նախագծով նախատեսված աշխատանքները	Օգտակար հանածոյի արդյունահանում

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՏԵՐՄԻՆՆԵՐ.....	5
ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴԵՅՈՒԹՅԱՆ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆՆ ՈՒ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆՆ ԱՌՆՉՎՈՂ ՀՀ ՕՐԵՆՄԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՆԱԽԱԳԾՄԱՆ ՆՈՐՄԱՏԻՎԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԵՆՔԸ.....	9
ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ.....	14
1. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՆԱԽԱՏԵՍՎՈՂ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ.....	17
1.1. Շրջանի աշխարհատնտեսական բնութագիրը.....	17
1.2. Շրջանի երկրաբանական կառուցվածքի համառոտ բնութագիրը.....	19
1.2.1. Շրջանի ապարները և դրանց շերտագրությունը.....	19
1.2.2. Տեկտոնիկա.....	21
1.3. Ջանֆիդայի ավազակոպճազլաքարային խառնուրդի հանքավայրի երկրաբանական բնութագիրը	22
1.4. Հանքավայրի երկրաբանահետախուզական աշխատանքների ընդհանուր բնութագիրը	32
1.5. Օգտակար հանածոյի նյութական կազմը և տեխնոլոգիական հատկությունները.....	34
1.6. Տեխնիկական և տեխնոլոգիական լուծումները.....	37
2. ԵԼԱԿԵՏԱՅԻՆ ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ՏՎՅԱԼՆԵՐ.....	41
2.1. Ռելիեֆ.....	41
2.2. Կլիմա.....	42
2.3. Սողանքներ, սեյսմակայունություն.....	44
2.4. Օդային ավազան.....	46
2.5. Ջրային ռեսուրսներ.....	46
2.6. Հողեր.....	47
2.7. Բուսական և կենդանական աշխարհ.....	51
2.8. Բնության հատուկ պահպանվող տարածքներ.....	53
3. ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ.....	56
3.1. ՀՀ Արմավիրի մարզի սոցիալ-տնտեսական բնութագիրը.....	56
3.2. Ազդակիր համայնքի սոցիալ-տնտեսական բնութագիրը.....	58
4. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ԲԱՂԱԴՐԻՉՆԵՐԻ ՎՐԱ ՀՆԱՐԱՎՈՐ ԱԶԴԵՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳՐԵՐԸ.....	59
4.1. Ազդեցությունը մթնոլորտային օդի վրա.....	59
4.2. Ազդեցությունը ջրային ավազանի վրա.....	59
4.3. Ազդեցությունը հողային ռեսուրսների վրա.....	60
4.4. Ազդեցությունը կենսաբազմազանության վրա.....	61
4.5. Ընդերքօգտագործման թափոններ.....	61
4.6. Աղմուկ և թրթռում.....	62
4.7. Սանիտարապաշտպանիչ գոտի.....	63
4.8. Պատմամշակութային հուշարձանների պահպանություն.....	63
4.9. Սոցիալ-տնտեսական ազդեցություն.....	63
4.10. Բնապահպանական մշտադիտարկումների պլան.....	64

5	ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ՎՆԱՍԱԿԱՐ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՆՎԱԶԵՑՄԱՆՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ԵՎ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳՐԵՐԸ.....	66
5.1.	Բնապահպանական միջոցառումների բնութագրերը.....	66
5.2.	Հակավթարային միջոցառումներ.....	72
5.3.	Արտակարգ իրավիճակների կառավարում.....	73
5.4.	Բնապահպանական մշտադիտարկում.....	75
6.	ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄՆԵՐԻ ԱՆՑԿԱՅՈՒՄ.....	78
	ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ.....	79

ՀԱՎԵԼՎԱԾՆԵՐ

Հավելված 1.	ՀԱՅՑՎՈՂ ՏԱՐԱԾՔԻ ԻՐԱՎԻՃԱԿԱԿԱՅԻՆ ՀԱՏԱԿԱԳԻԾ, ԼԱՆՁԵՐԻ ԹԵՔՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԵՐԿՐԱԶԵՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԹԵՄԱՏԻԿ ՔԱՐՏԵԶՆԵՐ.....	81
	Իրավիճակային հատակագիծ.....	81
	Սխեմատիկ քարտեզ.....	82
	Կտրվածք 1.....	83
	Կտրվածք 2.....	84
Հավելված 2.	ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՔՆՆԱՐԿՄԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՄԱՍՆԱԿԻՑՆԵՐԻ ՑԱՆԿԸ.....	85
	Հանրային քննարկման արձանագրություն.....	85
	Մասնակիցների ցանկ.....	87

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ՄԱՀՄԱՆՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՏԵՐՄԻՆՆԵՐ

Սույն հայտում օգտագործվում են հետևյալ հիմնական հասկացությունները.

1) **ընդերք**՝ հողածածկույթից ներքև, իսկ դրա բացակայության դեպքում՝ երկրի մակերևույթից, ջրավազանների կամ ջրհոսքերի հատակից ներքև՝ ըստ խորության տեղադրված երկրակեղևի մաս, որը մատչելի է ընդերքօգտագործման համար,

2) **ընդերքի տեղամաս**՝ որոշակի աշխարհագրական սահմանանշում պարունակող ընդերքի մաս, որում պետք է իրականացվեն ընդերքօգտագործման աշխատանքներ,

3) **ընդերքօգտագործում**՝ երկրաբանական ուսումնասիրությունների, օգտակար հանածոների արդյունահանման նպատակներով ընդերքի օգտագործում կամ ընդերքօգտագործման թափոնների վերամշակում,

4) **ընդերքօգտագործման իրավունք**՝ համապատասխան ընդերքօգտագործման համաձայնությունով կամ թույլտվությունով, ծրագրով կամ նախագծով, ընդերքօգտագործման պայմանագրով, լեռնահատկացման ակտով հավաստվող՝ ընդերքի որոշակի տեղամասի երկրաբանական ուսումնասիրության կամ օգտակար հանածոների արդյունահանման բացառիկ իրավունքներ,

5) **օգտակար հանածո**՝ ընդերքում պարփակված պինդ հանքային գոյացումներ, հեղուկ կամ գազային բաղադրամասեր, այդ թվում՝ ստորերկրյա ջրեր (քաղցրահամ և հանքային) և երկրաջերմային էներգիա, ջրավազանների, ջրհոսքերի հատակային նստվածքներ, որոնց քիմիական կազմը և ֆիզիկական հատկանիշները թույլ են տալիս դրանք օգտագործել ուղղակիորեն կամ վերամշակումից հետո,

6) **օգտակար հանածոյի երևակում**՝ ընդերքի տեղամաս, որում հայտնաբերվել է օգտակար հանածոյի առկայություն, որի քանակը, որակը և արդյունաբերական նշանակությունը դեռ որոշված չեն,

7) **օգտակար հանածոյի պաշարներ**՝ օգտակար հանածոյի կուտակումներ, որոնք ծավալը, քանակը, որակը և տարածքային դիրքն ու ձևը որոշված են,

8) **օգտակար հանածոյի արդյունահանում**՝ օգտակար հանածոյի դուրսբերումը հանքավայրերից և դրանց մեջ պարփակված օգտակար բաղադրիչների կորզմանն ուղղված աշխատանքների համալիր,

9) **օգտակար հանածոյի արդյունահանման թույլտվություն**՝ թույլտվություն, որն իրավունք է տալիս ընդերքի որոշակի տեղամասում իրականացնելու օգտակար

հանաժոնների արդյունահանման և (կամ) ընդերքօգտագործման թափոնների վերամշակման աշխատանքներ,

10) **հանքավայր**՝ ընդերքի մաս, որը պարունակում է օգտակար հանածոյի պաշարներ (այդ թվում՝ կանխատեսումային), որոնք ստացել են երկրաբանատնտեսագիտական գնահատական,

11) **երկրաբանական ուսումնասիրություններ**՝ ընդերքի երկրաբանական աշխատանքների համալիր, որի նպատակն է ուսումնասիրել երկրակեղևի կառուցվածքը, ապարների առաջացման պայմանները, արտածին երկրաբանական պրոցեսները, հրաբխային գործունեությունը, ինչպես նաև հայտնաբերել ու գնահատել օգտակար հանածոների պաշարները,

12) **ընդերքօգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման նպատակով մշտադիտարկումներ**՝ ընդերքի երկրաբանական ուսումնասիրության և օգտակար հանածոների արդյունահանման աշխատանքային ծրագրերին զուգընթաց՝ երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքների ծրագրով, օգտակար հանածոների արդյունահանման աշխատանքային նախագծով, շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության նախնական գնահատման հայտով և ազդեցության գնահատման հաշվետվությամբ ամրագրված ցուցանիշների հիման վրա իրականացվող մշտադիտարկումներ,

13) **հող**՝ երկրի մակերևույթում բիոտիկ, աբիոտիկ և մարդածին գործոնների երկարատև ազդեցության արդյունքում առաջացած ինքնուրույն բնագիտապատմական հանքաօրգանական բնական մարմին՝ կազմված կոշտ հանքային և օրգանական մասնիկներից, ջրից ու օդից և ունի բույսերի աճի ու զարգացման համար համապատասխան պայմաններ ստեղծող յուրահատուկ գենետիկամորֆոլոգիական հատկանիշներ ու հատկություններ,

14) **հողի բերրի շերտ**՝ հողային ծածկույթի վերին շերտի բուսահող, որն օգտագործվում է հողերի բարելավման, կանաչապատման, ռեկուլտիվացման նպատակներով,

15) **խախտված հողեր**՝ առաջնային տնտեսական արժեքը կորցրած և շրջակա միջավայրի վրա բացասական ներգործության աղբյուր հանդիսացող հողեր,

16) **ռեկուլտիվացում**՝ խախտված հոդերի վերականգնմանն ուղղված (օգտագործման համար պիտանի վիճակի բերելու) միջոցառումների համալիր, որը կատարվում է 2 փուլով՝ տեխնիկական և կենսաբանական,

17) **նախատեսվող գործունեություն**՝ շրջակա միջավայրի վրա հնարավոր ազդեցություն ունեցող ուսումնասիրություն, արտադրություն, կառուցում, շահագործում, վերակառուցում, ընդլայնում, տեխնիկական և տեխնոլոգիական վերազինում, վերապրոֆիլավորում, կոնսերվացում, տեղափոխում, լուծարում, փակում,

18) **հայտ**՝ ձեռնարկողի կամ նրա պատվերով կազմած հիմնադրությային փաստաթղթի մշակման և (կամ) նախատեսվող գործունեության նախաձեռնության մասին ծանուցման փաթեթ,

19) **շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատում**՝ երկրաբանական ուսումնասիրությունների և օգտակար հանածոների արդյունահանման ընթացքում շրջակա միջավայրի վրա հնարավոր բացասական ազդեցությունների բացահայտում և գնահատում,

20) **բնապահպանական կառավարման պլան**՝ ընդերքօգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման նպատակով պլանավորվող միջոցառումներ և դրանց իրականացման մշտադիտարկման ցուցիչներ, որոնք հստակ են և չափելի՝ որոշակի ժամանակի ընթացքում,

21) **բնության հատուկ պահպանվող տարածք**՝ ցամաքի (ներառյալ՝ մակերևութային ու ստորերկրյա ջրերը և ընդերքը) և համապատասխան օդային ավազանի՝ սույն օրենքով գիտական, կրթական, առողջարարական, պատմամշակութային, ռեկրեացիոն, զբոսաշրջության, գեղագիտական արժեք են ներկայացնում, և որոնց համար սահմանված է պահպանության հատուկ ռեժիմ,

22) **բնության հուշարձան**՝ բնության հատուկ պահպանվող տարածքի կարգավիճակ ունեցող գիտական, պատմամշակութային և գեղագիտական հատուկ արժեք ներկայացնող երկրաբանական, ջրաերկրաբանական, ջրագրական, բնապատմական, կենսաբանական բնական օբյեկտ,

23) **պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձաններ**՝ պետական հաշվառման վերցված պատմական, գիտական, գեղարվեստական կամ մշակութային այլ արժեք ունեցող կառույցները, դրանց համակառույցներն ու համալիրները՝ իրենց գրաված կամ պատմականորեն իրենց հետ կապված տարածքով, դրանց մասը կազմող հնագիտական,

գեղարվեստական, վիմագրական, ազգագրական բնույթի տարրերն ու բեկորները, պատմամշակութային և բնապատմական արգելոցները, հիշարժան վայրերը՝ անկախ պահպանվածության աստիճանից,

24) **բույսերի Կարմիր գիրք**՝ միջազգային պահանջները բավարարող համահավաք փաստաթուղթ, որում գրանցվում են տեղեկություններ հազվագյուտ, անհետացման եզրին գտնվող բույսերի և համակեցությունների կարգավիճակի, աշխարհագրական տարածվածության, էկոլոգիական պայմանների, կենսաբանական առանձնահատկությունների, ներկա վիճակի և պահպանման միջոցառումների մասին,

25) **կենդանիների Կարմիր գիրք**՝ միջազգային պահանջները բավարարող համահավաք փաստաթուղթ է, որում գրանցվում են տեղեկություններ հազվագյուտ, անհետացման եզրին գտնվող կենդանիների կարգավիճակի, աշխարհագրական տարածվածության, էկոլոգիական պայմանների, կենսաբանական առանձնահատկությունների ներկա վիճակի և պահպանման միջոցառումների մասին.

26) **ազդակիր համայնք**՝ շրջակա միջավայրի վրա հիմնադրութային փաստաթղթի կամ նախատեսվող գործունեության հնարավոր ազդեցության ենթակա համայնքի (համայնքների) բնակչություն՝ ֆիզիկական և (կամ) իրավաբանական անձինք:

**ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆՆ ՈՒ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆՆ
ԱՌՆՉՎՈՂ ՀՀ ՕՐԵՆՄԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՆԱԽԱԳԾՄԱՆ ՆՈՐՄԱՏԻՎԱԴԱՐԱՎԱԿԱՆ
ՀԵՆՔԸ**

ՀՀ Արմավիրի մարզի Ջանֆիդայի ավազակոպճագլաքարային խառնուրդի հանքավայրի Նոր Արտագերս տեղամասի օգտակար հանածոյի արդյունահանման աշխատանքների շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության նախնական գնահատման հայտը կազմվել է առաջնորդվելով է բնապահպանական օրենսդրության պահանջներով, որոնք ամրագրված են հետևյալ իրավական ակտերում.

➤ ՀՀ Ընդերքի մասին օրենսգիրք (ՀՕ-280, 28.11.2011թ.), որով սահմանվում են ՀՀ տարածքում ընդերքօգտագործման սկզբունքներն ու կարգը, կարգավորվում են ընդերքն օգտագործելիս շրջակա միջավայրը վնասակար ազդեցություններից պաշտպանության, աշխատանքների կատարման անվտանգության ապահովման, ինչպես նաև ընդերքօգտագործման ընթացքում պետության և անձանց իրավունքների և օրինական շահերի պաշտպանության հետ կապված հարաբերությունները:

➤ ՀՀ Հողային օրենսգիրք (ՀՕ-185, 02.05.2001թ.), որը սահմանում է հողային հարաբերությունների պետական կարգավորման կատարելագործման, հողի տնտեսավարման տարբեր կազմակերպական-իրավական ձևերի զարգացման, հողերի բերրիության, հողօգտագործման արդյունավետության բարձրացման, մարդկանց կյանքի ու առողջության համար բարենպաստ շրջակա միջավայրի պահպանման և բարելավման, հողի նկատմամբ իրավունքների պաշտպանության իրավական հիմքերը:

➤ ՀՀ Ջրային օրենսգիրք (ՀՕ-373, 04.06.2002թ.), որով կարգավորվում են ջրային ռեսուրսների և ջրային համակարգերի, այդ թվում՝ ջրամատակարարման, ջրահեռացման համակարգերի տնօրինման, տիրապետման, օգտագործման և պահպանման ոլորտում ծագող հարաբերությունները:

➤ ՀՀ Անտառային օրենսգիրք (ՀՕ-211, 24.10.2005թ.), որը կարգավորում է ՀՀ անտառների և անտառային հողերի կայուն կառավարման՝ պահպանության, պաշտպանության, վերականգնման, անտառապատման և արդյունավետ օգտագործման, ինչպես նաև անտառների հաշվառման, մոնիթորինգի, վերահսկողության և անտառային հողերի հետ կապված հարաբերությունները:

➤ «Բուսական աշխարհի մասին» ՀՀ օրենք (ՀՕ-22, 23.11.1999թ.), որը սահմանում է պետական քաղաքականությունը բնական բուսական աշխարհի գիտականորեն հիմնավորված պահպանության, պաշտպանության, օգտագործման և վերարտադրության բնագավառում:

➤ «Կենդանական աշխարհի մասին» ՀՀ օրենք (ՀՕ-52, 03.04.2000թ.), որը սահմանում է Հայաստանի Հանրապետության տարածքում կենդանական աշխարհի վայրի տեսակների պահպանության, պաշտպանության, վերարտադրության և օգտագործման պետական քաղաքականությունը:

➤ «Մթնոլորտային օդի պահպանության մասին» ՀՀ օրենք (ՀՕ-121, 11.10.1994թ.), որի առարկան մթնոլորտային օդի մաքրության ապահովման, մթնոլորտային օդի վրավնասակար ներգործությունների նվազեցման ու կանխման բնագավառում հասարակական հարաբերությունների կարգավորումն է:

➤ «Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին» ՀՀ օրենք (ՀՕ-211, 27.11.2006թ.), որը կարգավորում է Հայաստանի Հանրապետության բնության հատուկ պահպանվող տարածքների՝ որպես բնապահպանական, տնտեսական, սոցիալական, գիտական, կրթական, պատմամշակութային, գեղագիտական, առողջապահական, ռեկրեացիոն արժեք ներկայացնող էկոհամակարգերի, բնության համալիրների ու առանձին օբյեկտների բնականոն զարգացման, վերականգնման, պահպանության, վերարտադրության և օգտագործման պետական քաղաքականության իրավական հիմունքները:

➤ «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին» ՀՀ օրենք (ՀՕ-110, 21.06.2014թ.), որը կարգավորում է Հայաստանի Հանրապետությունում շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատումների, շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության պետական փորձաքննության ոլորտի հասարակական հարաբերությունները:

➤ «Թափոնների մասին» ՀՀ օրենք (ՀՕ-159-Ն, 07.01.2005թ.), որը կարգավորում է թափոնների հավաքման, փոխադրման, պահման, մշակման, օգտահանման, հեռացման, ծավալների կրճատման և դրանց հետ կապված այլ հարաբերությունների, ինչպես նաև մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցության կանխարգելման իրավական և տնտեսական հիմքերը:

➤ ՀՀ կառավարության 10.01.2013թ.-ի թիվ 22-Ն որոշում, որով սահմանվել են օգտակար հանածոների արդյունահանված տարածքի, արդյունահանման ընթացքում առաջացած արտադրական լցակույտերի տեղադիրքի և դրանց հարակից համայնքների բնակչության անվտանգության ու առողջության ապահովման նպատակով մշտադիտարկումների իրականացման, դրանց իրականացման վճարների չափերի հաշվարկման և վճարման կարգերը:

➤ ՀՀ կառավարության 14.12.2017թ.-ի թիվ 1643-Ն որոշում, որը կիրառվում է Հայաստանի Հանրապետության տարածքում խախտված հողերի հաշվառման, հողաշինարարական, քարտեզագրման, կանխատեսվող ու իրականացման ենթակա ռեկուլտիվացման աշխատանքների նախագծման, ռեկուլտիվացման, ռեկուլտիվացված հողերի նպատակային նշանակության ուղղությունների որոշման, ինչպես նաև նպատակային ու գործառական նշանակությանը համապատասխան՝ դրանց հետագա օգտագործման ժամանակ:

➤ ՀՀ կառավարության 02.11.2017թ.-ի N1404-Ն որոշում, որով սահմանվել են հողի բերրի շերտի հանման նորմերի որոշմանը և պակաս արդյունավետ հողերի բարելավման համար հողի բերրի շերտի պահպանմանն ու օգտագործմանը ներկայացվող պահանջները:

➤ ՀՀ կառավարության 14.08.2014թ.-ի N781-Ն որոշում, որը սահմանում է Հայաստանի Հանրապետության բուսական աշխարհի օբյեկտների պահպանության և բնական պայմաններում վերարտադրության նպատակով դրանց օգտագործման ընթացակարգը:

➤ ՀՀ կառավարության 22.02.2018թ.-ի N191-Ն որոշում, որը սահմանում է ընդերքօգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման նպատակով պլանավորվող մշտադիտարկումների իրականացման պահանջների, ինչպես նաև արդյունքների վերաբերյալ հաշվետվությունները ներկայացնելու կարգը :

➤ ՀՀ կառավարության 20.01.2005թ.-ի N64-Ն որոշում, որով հաստատվել են ջրակուրահամակարգերի սանիտարական պահպանման, հոսքի ձևավորման, ստորերկրյա ջրերի պահպանման, ջրապահպան, էկոտոնի և անօտարելի գոտիների տարածքների սահմանման չափորոշիչները:

- ՀՀ կառավարության 2008 թվականի օգոստոսի 14-ի N 967-Ն որոշում, որով հաստատվել է ՀՀ բնության հուշարձանների ցանկը ըստ տեսակների և տեղադիրքի:
- ՀՀ կառավարության 2010 թվականի հունվարի 29-ի N71-Ն որոշում, որով հաստատվել է ՀՀ կենդանիների Կարմիր գիրքը:
- ՀՀ կառավարության 2010 թվականի հունվարի 29-ի N72-Ն որոշում, որով հաստատվել է ՀՀ բույսերի Կարմիր գիրքը:
- ՀՀ առողջապահության նախարարի 06.03.2002թ.-ի N138 հրաման, որով հաստատվում են աշխատատեղերում, բնակելի և հասարակական շենքերում աղմուկի սանիտարական նորմերը:
- ՀՀ առողջապահության նախարարի 17.05.2006թ.-ի N533-Ն հրաման, որով հաստատվում են աշխատատեղերում, բնակելի և հասարակական շենքերում թրթռման հիգիենիկ նորմերը:
- ՀՀ կառավարության 30.08.2007թ.-ի N1045-Ն որոշում, որով սահմանվել է պետական անտառային հողերում անտառային տնտեսության վարման և անտառօգտագործման հետ չկապված աշխատանքների իրականացման կարգը:
- ՀՀ կառավարության 15.06.2017թ.-ի N676-Ն որոշում, որով հաստատվել են ՀՀ ընդերօգտագործման թափոնների կառավարման և վերամշակման պլանների օրինակելի ձևերը:
- ՀՀ կառավարության 08.09.2011թ.-ի N1396-Ն որոշում, որով սահմանվում են Հայաստանի Հանրապետության տարածքում հողի բերրի շերտի (այսուհետ՝ բերրի շերտ) նպատակային և արդյունավետ օգտագործման հետ կապված հարաբերությունները:
- ՀՀ կառավարության 21.10.2021թ.-ի N1733-Ն որոշում, որով կարգավորվում են Հայաստանի Հանրապետության ընդերքի մասին օրենսգրքի 69-րդ հոդվածով սահմանված՝ շրջակա միջավայրի պահպանության դրամագլխի օգտագործման և հատկացումների չափերի հաշվարկման հետ կապված հարաբերությունները:
- ՀՀ կառավարության 18.08.2021թ.-ի N1352-Ն որոշում, որով կարգավորվում են Հայաստանի Հանրապետության ընդերքի մասին օրենսգրքի 69-րդ հոդվածով սահմանված շրջակա միջավայրի պահպանության դրամագլխին Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված ընդերքօգտագործողների կողմից Հայաստանի Հանրապետության

ընդերքի մասին օրենսգրքի 3-րդ հոդվածով սահմանված ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների՝ նախահաշվային արժեքների հաշվարկման և վերահաշվարկման կարգի հետ կապված իրավահարաբերությունները:

➤ ՀՀ կառավարության 25.09.2014 թ.-ի N 1059-Ա որոշում, որով սահմանվում է բնության հատուկ պահպանվող տարածքների ռազմավարությունը, պահպանության և օգտագործման բնագավառում պետական ծրագիրը և միջոցառումները:

➤ ՀՀ կառավարության 15.06.2017թ. -ի N 675-Ն որոշում, որով սահմանվում է ընդերքօգտագործման թափոնների կառավարման և ընդերքօգտագործման թափոնների վերամշակման պլանների բովանդակությունը, ինչպես նաև ընդերքօգտագործման թափոնների կառավարման և ընդերքօգտագործման թափոնների վերամշակման միջոցառումները:

➤ ՀՀ կառավարության 17.08.2017թ. N990-Ն որոշում, որով սահմանվում է ֆինանսական երաշխիքի բովանդակությունը և դրան ներկայացվող չափորոշիչները, դրանց ներկայացվող որակական չափանիշների գնահատման, ինչպես նաև ֆինանսական երաշխիքի հաշվարկման կարգը:

➤ ՀՀ Շրջակա միջավայրի նախարարի 25.10.2022 թ. N369-Ն հրաման, որով հաստատվում են շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման դրույթների կիրարկման ուղեցույցները:

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀ Արմավիրի մարզի Ջանֆիդայի ավազակոպճագլաքարային խառնուրդի հանքավայրի Նոր Արտագերս տեղամասի հանքարդյունահանման աշխատանքների շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության նախնական գնահատման հայտը կազմվել է «ՄՖ ՔՈՆՍԹՐԱԲՇՆ» ՍՊ ընկերության առաջադրանքի հիման վրա:

Սույն հաշվետվության գնահատման աշխատանքներն իրականացվել են հիմնվելով «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին» ՀՀ օրենքի (21 հունիսի, 2014) համապատասխան դրույթների վրա, համաձայն որի Արմավիրի մարզի Ջանֆիդայի ավազակոպճագլաքարային խառնուրդի հանքավայրի Նոր Արտագերս տեղամասի հանքարդյունահանման գործունեությունը ենթակա է շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության:

Նախագծման համար հիմք են հանդիսացել.

- Հայկական ԽՍՀ-ի երկրաբանության վարչության օգտակար հանածոների պաշարների տարածքային հանձնաժողովի՝ Հոկտեմբերյանի խմբի ավազների և կոպճագլաքարերի հանքավայրերի պաշարների հաստատման մասին 04.08.1977թ. N 231 արձանագրությունը,

- Հոկտեմբերյանի խմբի ավազների և կոպճագլաքարերի հանքավայրերում 1975-1976 թթ. իրականացված երկրաբանահետախուզական աշխատանքների մասին ամփոփ երկրաբանական հաշվետվության նյութերը:

Նախատեսվող գործունեությունը, «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին» ՀՀ օրենքի (21 հունիսի, 2014) հոդված 14-ի կետ 4-ի համաձայն, դասակարգվել է որպես «Ա» կատեգորիայի գործունեության տեսակ՝ փորձաքննության նախնական և հիմնական փուլերին ներկայացվող շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման պահանջներին համապատասխան, ըստ որի փորաքննությունն իրականացվելու է երկու փուլերով՝ նախնական գնահատման հայտի և ՇՄԱԳ հաշվետվության պատրաստմամբ:

Արմավիրի մարզի Ջանֆիդայի ավազակոպճագլաքարային խառնուրդի հանքավայրի Նոր Արտագերս տեղամասի հանքարդյունահանման աշխատանքների շրջակա

միջավայրի վրա ազդեցության նախնական գնահատումն իրականացվել է շրջակա միջավայրի ներկայիս վիճակի ուսումնասիրության և մարդածին գործունեության հետևանքով հետագա հնարավոր փոփոխությունների կանխատեսման նպատակով: Նախնական գնահատման արդյունքում վերլուծվել են հնարավոր անցանկալի բնապահպանական ազդեցությունները բնական միջավայրի բաղադրիչների և բնակչության առողջության ու սոցիալ-տնտեսական պայմանների վրա, ինչպես նաև մշակվել է ազդեցության նվազեցման և կանխարգելման հիմնական ուղղությունները:

Նախատեսվող աշխատանքների իրականացման ընթացքում առաջացող հնարավոր ազդեցությունները նախատեսվում է կանխարգելել և/կամ նվազեցնել շրջակա միջավայրի ազդեցությունը մեղմացնող միջոցառումների ժամանակին և ճիշտ իրականացման արդյունքում, որոնք առավել մանրամասն կներկայացվեն ՇՄԱԳ հաշվետվության փուլում:

Նոր Արտագերս տեղամասը ներառված է ՀՀ Արմավիրի մարզի Ջանֆիդայի ավազակոպճագլաքարային խառնուրդի հանքավայրի հաստատված 4-A հաշվարկային բլոկի սահմաններում: Ջանֆիդայի հանքավայրի օգտակար հանածոյի պաշարները հաստատվել են ՀԽՍՀ Երկ. Վարչության տարածքային հանձնաժողովի 04.08.1977 թ. -ի №231 արձանագրությամբ՝ $A+B+C_1$ կարգերով 11880.2 հազ.մ³ քանակով: Ըստ Հանրապետական երկրաբանական ֆոնդի տեղեկանքի հանքավայրը շահագործվել է 1964 թ.-ից մինչև 1992 թ.-ը: Համաձայն ընդերքօգտագործողների կողմից երկրաբանական ֆոնդ ներկայացված օգտակար հանածոների պաշարների շարժի վերաբերյալ տարեկան հաշվետվությունների տվյալների, Ջանֆիդա հանքավայրի մնացորդային պաշարները 01.01.2023 թ. Դրությամբ $A+B+C_1$ կարգերով կազմում են 4294.0 հազ.մ³, այդ թվում. A կարգով՝ 80.0 հազ.մ³, B կարգով՝ 852.0 հազ.մ³ և C_1 կարգով՝ 3362.0 հազ.մ³:

ՀՀ Արմավիրի մարզի Ջանֆիդայի ավազակոպճագլաքարային խառնուրդի հանքավայրի Նոր Արտագերս տեղամասի հաստատված հաշվեկշռային պաշարները սույն հայտում հաշվարկվել են որպես տեղամասի մակերեսի և օգտակար հաստվածքի հզորության արտադրյալ և կազմում են 119058.3 մ³: Մակաբացման ապարների ընդհանուր քանակը Նոր Արտագերս տեղամասում կազմում է 10352.9 մ³:

Հանքավայրի պաշարները գնահատվել է որպես լցանյութ ծանր բետոնի արտադրության համար: Հանքավայրի ավազը և կոպճագլաքարը բավարարում են

համապատասխանաբար 8736-77 «Ավագ շինարարական աշխատանքների համար: Տեխնիկական պայմաններ» ԳՈՍՏ-ի և 8268-74 «Կոպիճ շինարարական աշխատանքների համար» ԳՈՍՏ -ի պահանջներին:

Հայցվող տեղամասի ընդհանուր մակերեսը կազմում է 2.35 հա:

ՀՀ Արմավիրի մարզի Ջանֆիդայի ավագակոպճագլաքարային խառնուրդի հանքավայրի Նոր Արտագերս տեղամասի հիդրոերկրաբանական, լեռնաերկրաբանական և լեռնատեխնիկական պայմանները բարենպաստ են դրա բաց եղանակով շահագործման համար:

Երկրաբանական ուսումնասիրվածության աստիճանով Ջանֆիդայի ավագակոպճագլաքարային խառնուրդի հանքավայրի Նոր Արտագերս տեղամասը նախապատրաստված է արդյունաբերական յուրացման համար:

1. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՆԱԽԱՏԵՍՎՈՂ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

1.1. Շրջանի աշխարհատնտեսական բնութագիրը

Ջանֆիդայի ավազակոպճագլաքարային խառնուրդի հանքավայրի Նոր Արտագերս տեղամասը տեղադրված է Նոր Արտագերս (հեռավորությունը՝ 1.7 կմ), Այգեշատ (հեռավորությունը՝ 3.03) և Ջանֆիդա (հեռավորությունը՝ 0.85 կմ) գյուղերի միջև և գտնվում է մարզկենտրոն Արմավիր քաղաքից մոտ 10 կմ հեռավորության վրա՝ Մեծամոր համայնքի Նոր Արտագերս գյուղի վարչական շրջանում:

Նկ. 1.1. ՀՀ ակնարկային քարտեզ.

● Ջանֆիդայի ավազակոպճագլաքարային խառնուրդի հանքավայր

Արմավիր քաղաքը գտնվում է Երևան-Գյումրի մայրուղու վրա, ք. Երևանից 48 կմ հեռավորության վրա: Հանքավայրի շրջանի տրանսպորտային պայմանները բարենպաստ են: Շրջանի միջով անցնում է Երևան-Թբիլիսի երկաթուղին: Մարզկենտրոն Արմավիրը մոտակա գյուղերի հետ կապված է շուրջտարի գործող բազմաթիվ ասֆալտապատ և գրունտային ճանապարհներով:

Հանքավայրի շրջանը գտնվում է Արարատյան դաշտավայրի հյուսիս-արևմուտքում: Շրջանը գյուղատնտեսական է: Բնակչությունը հիմնականում զբաղվում է այգեգործությամբ և խաղողագործությամբ: Արտադրությունը բավականին զարգացած է՝ գործում են պահածոների և գինու գործարաններ, շինարարական նյութերի արդյունահանման օբյեկտներ և այլ ձեռնարկություններ:

Արմավիրի մարզում հայտնի են մի շարք շինարարական նյութերի հանքավայրեր (տուֆի, ավազի ու կոպճագլաքարերի, բազալտի և այլն): Դրանցից որոշները բավականաչափ հայտնի են (պաշարները հաստատվել են ԽՍՀՄ ՆԽ-ին առընթեր ՊՊՀ-ի կամ Հայկ. ԽՍՀ ՆԽ Երկ. Վարչ. ՊՏՀ-ի, ինչպես նաև ՀՀ ՊՊՀ-ի ու ՕՀՊԳ-ի կողմից):

Ջանֆիդայի ավազակոպճագլաքարային խառնուրդի հանքավայրի Նոր Արտագերս տեղամասի հարակից հանքավայրերը ներկայացված են նկար 1.2 –ում

Նկ. 1.2. Շրջանի հանքավայրերի իրադրային քարտեզ

Հայցվող տարածքում նախկինում ընդերքօգտագործման հետևանքով խախտված, վերականգնված տարածքներ, լցակույտեր, հանված, պահեստավորված հողաբուսական շերտ և ենթակառուցվածքներ չկան:

Շրջանի հիմնական բնակչությունը կազմում են հայեր և մասնակիորեն եզդիներ: Բնակչության մեծամասնությունը օգտագործում է արտեզյան ջուր: Գյուղատնտեսության կարիքների համար ոռոգման ջրանցքների բավականին խիտ ցանց է կառուցվել: Անտառածածկույթը բացակայում է: Շրջանը ամբողջովին ապահովված է էլեկտրաէներգիայով: Շրջանում գործում է ատոմային էլեկտրակայան:

Տեղամասի բացարձակ նիշերը տատանվում են 855-865 մ սահմաններում:

Շրջանի ջրային հիմնական զարկերակը Արաքս գետն է, որը հոսում է Թուրքիայի և Ադրբեջանի հետ պետական սահմանով: Այստեղ կառուցվել է ոռոգման ջրանցքների ցանց՝ ցանքատարածությունները ոռոգելու համար:

1.2. Շրջանի երկրաբանական կառուցվածքի համառոտ բնութագիրը

1.2.1. Շրջանի ապարները և դրանց շերտագրությունը

Շրջանի երկրաբանական կառուցվածքում մասնակցում են բազմատեսակ ապարներ՝ միջին միոցենից մինչև չորրորդականը ներառյալ: Դրանք ներկայացված են նստվածքային, հրաբխածին-նստվածքային և հրաբխածին ֆացիաներով:

Շրջանի ապարների շերտագրական կտրվածքը բերվում են ըստ Ա.Տ. Ասլանյանի տվյալների (1948-1950 թթ. 1:100000 մասշտաբի քարտեզ): Ներքևից վերև այդ կտրվածքը ներկայացված է հետևյալ տեսքով:

Միջին միոցենը ներկայացված է գունագեղ կավերով (տեղ-տեղ գիպսատար), փխրուն խառնաքարերով (կոնգլոմերատներով), ավազաքարերով: Հաստաշերտի հզորությունը տատանվում է 300-ից մինչև 1000 մ սահմաններում:

Վերին միոցենը ներկայացված է սարմատի հաստաշերտով հերթափոխվող դեղնամոխրագույն կավերով և ավազաքարերով: Ստվարաշերտի հզորությունը հասնում է մինչև 800 մ:

Վերին պլիոցենը ներկայացված է հզոր հրաբխածին հաստաշերտով, որի տեղադիրքը Արաքս գետի հովտում է՝ ինտենսիվ տեղաբաշխված նստվածքային հաստաշերտով հարթեցված մակերևույթի վրա: Հրաբխածին ստվարաշերտի շերտագրական

կտրվածքում մասնակցում են (ներքևից վերև) դուրբիտային բազալտներ, անդեզիտաբազալտներ, անդեզիտներ, անդեզիտադաշտներ, դաշտներ և լիպարիտներ:

Չորրորդական առաջացումները դիտարկվող շրջանում ունեն լայն մակերևույթային տարածում և ներկայացված են ինչպես հրաբխային ֆացիաներով, այնպես էլ մայրցամաքային և գետալճային առաջացումներով:

Հրաբխածին ֆացիան ներկայացված է լավաներով (բազալտային և անդեզիտաբազալտային կազմի), տուֆերով և խարամներով:

Մայրցամաքային և գետալճային աջառաջումներ: Խիստ արտահայտված մայրցամաքային կլիման և ռելիեֆի բնույթը նպաստում են շրջանի լեռնային տեղամասի ապարների ինտենսիվ քայքայմանը, սելավային հոսքերով դրանց տեղափոխմանը և նախալեռների երկայնքով ընդարձակ կոների տեսքով ջրաբերուկների կուտակմանը, որոնք հաճախ միաձուլվում են միմյանց մեջ՝ առաջացնելով համատարած խարամներ:

Հարթավայրային տեղամասերում այս տիպիկ պրոյուվիալ-դելյուվիալ կուտակումները փոխարինվում են Արաքս գետի հովիտի այլուվիալ և էյուվիալ նստվածքներով: Շրջանի լեռնային տեղամասերում, հատկապես անդեզիտաբազալտային լավաների տարածման սահմաններում, լայն տարածում ունեն էյուվիալ-դելյուվիալ բեկորային խառնակույտերը:

Ըստ Ա.Տ. Ասլանյանի շերտագրական հաջորդականության մեջ մայրցամաքային և լճագետային առաջացումները ներկայացվում են հետևյալ տեսքով՝ 210 մ, 110-113 մ, 72-75 մ, 50-55 մ, 27 մ, 12-13 մ, 2.5-3. 0 մ հարաբերական նիշերում Արաքս գետի հովտում առանձնանում են կուտակումային գլաքարային դարավանդները: Բացի այդ, հստակ արտահայտված է 1000-1200 մ բարձրությամբ հինավուրց համահարթություն՝ ծածկված Ղարսի պլատոյի լավայով: Առաջին երեք դարավանդները բավականին մեծ թեքությամբ խորասուզվում են դեպի հյուսիս-արևելք:

Դարավանդը 27 մ իր վրա է կրում լավային հոսք: Առաջին վերողողահունային դարավանդի բարձրությունը գետի հոսանքով դեպի ներքև մեծանում է և Արարատյան դաշտավայրի կենտրոնական մասում հասնում է 5-6 մ: Վերջինս ժամանակակից տեսքով ներկայացնում է Արաքս գետի հիմնականում առաջին և մասամբ երկրորդ (11-13 մ) վերողողահունային դարավանդները և կազմված է տարատեսակ ավազակավերից, կավավազ-

ներից, ավագներից և մասամբ զլաքարերից: Արևմտյան մասում հովտի առաջին վերողողահունային դարավանդում կան գոգափոսեր, Արմավիր և Առատաշեն գյուղերի մոտ բարձրանում են հրաբխային կոները՝ ժայթքման կենտրոնները, որոնք կազմված կարմիր խարամներից և մասամբ լիթոիդային տուֆերից:

1.2.2. Տեկտոնիկա

Ըստ Ա.Տ. Ասլանյանի, դիտարկվող շրջանը մտնում է իր կողմից առանձնացված Արաքսի լեռնատեկտոնական գոտու մեջ: Այս գոտին ընդգրկում է Փոքր Կովկասի ներքին աղեղը Միջին Արաքսի ավազանի սահմաններում և բնութագրվում է բացառապես նորմալ նստվածքային ֆացիաների լայնածավալ զարգացմամբ և խորքահատակային գրանիտոիդային ներժայթքումների (ինտրուզիաների) բացակայությամբ:

Գոտու կազմում առանձնանում են երկու տեկտոնական զոնա՝ Երևանյան և Մերձարաքսյան:

Երևանյան մեգասինկլինալային զոնան ձգվում է 30-35 կմ լայնությամբ Թալին-Աշտարակ-Երևան գոտու երկայնքով և սահմանափակվում է Անի-Օրդուբադի ու Երևանյան խորքային խզվածքներով: Զոնայի ծալքավորումը հստակ-կարճաձև է և կողմնորոշված է գոտու արևմտյան ու կենտրոնական սեգմենտներում, կազմված է հիմնականում պալեոգենային և միոգենային նստվածքներից, ուղղությունը՝ հյուսիս-արևելքից դեպի հարավ-արևմուտք՝ միջին անկյունների տակ զոնայի տարածման հարաբերությամբ, իսկ արևելքում, հարավ-արևելքում՝ քիչ թե շատ զոնային զուգահեռ:

Ըստ երկրաբանական հանույթի տվյալների, այս գոտու միոպլիոգենային նստվածքները մերկանում են Արաքս և Ախուրյան գետերի կիրճերում, խիստ տեղախախտված են և առաջացնում են արևելք-հարավ-արևելյան տարածման մի շարք անտիկլինալային և սինկլինալային կառուցվածք:

30-35 կմ լայնությամբ Մերձարաքսյան մեգասինկլինալային գոտին ընդգրկում է ՀՀ սահմաններում Արարատյան դաշտավայրը և Ուրցի լեռնաշղթան ու երկու կողմից սահմանափակվում է Երևանյան և Արարատյան խորքային խզվածքներով: Արևմուտքում այն կտրուկ թեքվում է և Վերին Արաքսի երկայնքով ձգվում է դեպի Արևելյան Անատոլիա, իսկ հարավ-արևելյան ուղղությամբ՝ Արաքսի հովտի երկայնքով շարունակվում է դեպի ք.Նախիջևան և այնուհետև, ք. Ջուլֆայի արևմտյան մասով անցնում է Իրան:

Կառուցվածքային առումով Արարատյան գոգավորության արևմտյան հատվածը դեպի արևելք, հարավ-արևելք բացվող միոցենային նստվածքներից կազմված մերձլայնակի տարածման երկակի անտիկլինորիում:

1.3. Ջանֆիդայի ավազակոպճազլաքարային խառնուրդի հանքավայրի երկրաբանական բնութագիրը

Ջանֆիդայի ավազակոպճազլաքարային խառնուրդի հանքավայրը ընդգրկված է Հոկտեմբերյանի խմբի ավազակոպճազլաքարային խառնուրդի հանքավայրերի մեջ, որի երկրաբանական կառուցվածքում մասնակցում են ժամանակակից ջրաբերուկային նստվածքները, ավազն ու կոպճազլաքարերը, ինչպես նաև ուշ չորրորդական հասակի ավազակավային ապարները:

Երկրաբանական կտրվածքները հետևյալն են (վերնից ներքև)։

1. Ժամանակակից ջրաբերուկներ: Ժամանակակից ջրաբերուկները ներկայացված են հողաբուսի, ավազակավերի, կավավազների և կավի միախառնված զանգվածով, որտեղ դրանք չեն առանձնանում մեկը մյուսից: Դրանք ունեն սահմանափակ զարգացում ինչպես ըստ հզորության, այնպես էլ ըստ տարածման:

Հաճախ այս նստվածքները ճապաղված են և մակերևույթ են դուրս գալիս նրանց ծածկող ապարները: Տարածումը հորիզոնական է և անհարթ մակերևույթով:

2. Ավազը և կոպճազլաքարերը հետազոտվող տեղամասում հանդիսանում են օգտակար ստվարաշերտը:

Տեղամասի ավազն ու կոպճազլաքարերը փխրուն, թեթևակի կարծրացած, չցեմենտավորված նստվածքային ապարներ, տարբեր աստիճանի կոշտավորված լեռնային ապարների բեկորներ և տարբեր կազմության ու ձևի միներալներ են:

Օգտակար հաստաշերտը ներկայացված է տարահատիկ ավազներով և տարբեր մեծության կոպճազլաքարերով:

Օգտակար հաստաշերտի ամբողջ հզորությամբ դիտարկվում է բոլոր տարատեսակների շերտավորում, ինչը պայմանավորված է դրանց առաջացման պայմաններից:

Դրանց տեղադրման վերաբերյալ որոշակի օրինաչափություն չի դիտարկվում: Տարբեր չափսի հատիկների և զլաքարերի շերտերի միջև հստակ արտահայտված հպում չի դիտարկվում:

Ավագի ու կոպճագլաքարերի բոլոր տարատեսակները փխրուն են, սորուն:

Օգտակար հաստաշերտի կառուցվածքը պսեֆիտային է (կոպտաբեկորային), պսամո-պսեֆիտային (ավազակոպտաբեկորային):

Կազմվածքը անկանոնավորության աստիճանի շերտավոր է:

Աղյուսակ 1.1-ում բերվում են օգտակար հաստաշերտի մի շարք հիմնական ցուցանիշներն ըստ Ջանֆիդայի հանքավայրի:

Աղյուսակ 1.1

Օգտակար հաստաշերտի մի շարք հիմնական ցուցանիշներ

Ցուցանիշներ	Օգտակար հաստաշերտի չափսերը, մ			Պարունակությունը, %					
	երկարություն	լայնություն	հզորություն	Օգտակար հաստաշերտի		Կոպճագլաքարերի			
				ավազ	կոպճագլաքար	ընդհանուր զանգվածում		կոպճագլաքարում	
						կոպիճ (5-10 մմ)	գլաքար, > 10 մմ	կոպիճ (5-10 մմ)	գլաքար, > 10 մմ
Նվազագույն	-	700	2.0	29.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Առավելագույն	-	1000	11.9	100.0	70.6	22.8	67.6	32.3	45.8
Միջինը	2600	790	6.86	46.8	53.2	10.2	43.0	19.1	80.9

Ինչպես երևում է աղյուսակ 1.1-ից, օգտակար հաստաշերտում ավազը կազմում է 46.8%, իսկ կոպճագլաքարերը՝ 53.2%:

Կոպճագլաքարերը ներկայացված են կոշտավորված, կլոր, տեղ-տեղ օվալաձև, հոծ, որպես կանոն, զրկված տեսանելի ծակոտկենությունից ապարների բեկորներով: Գերակշռում են մոխրագույն կամ մուգ մոխրագույն էֆուզիվ ապարների գլաքարերը, դիտվում են նաև նստվածքային, ինտրուզիվ և փոխակերպային ապարների բեկորներ:

Գլաքարերն ակնադիտորեն թարմ են, առանց հողմահարման հետքերի, բացառությամբ խոշորահատիկ ինտրուզիվ ապարների եզակի բեկորների: Կոպճագլաքարերի չափերը տատանվում են լայն սահմաններում, հիմնականում մինչև 80 մմ, բայց հաճախ հանդիպում են մինչև 30-35 սմ չափերի առանձին մեծագլաքարեր:

Կոպճագլաքարերի մակերևույթը մաքուր է, առանց կավի հետքերի, այնուամենայնիվ, նմուշներում դիտվում են կավի գնդեր, որոնք, հավանաբար, կավային ենթաշերտերի բեկորներ են:

Ապարների բեկորների քանակը, որոնց կարելի է դասել բոլոր վերցված նմուշներից թույլերի շարքին (մարմար, կրաքար) չեն գերազանցում 2-3%-ը:

Ստորև բերվում է հանքավայրից վերցված կոպճագլաքարերի կազմի մեջ մտնող

լեռնային ապարների մանրադիտակային նկարագրությունը:

Բազալտ: Ապարի կառուցվածքը պորֆիրային է ինտերսերտալ հիմնական զանգվածով, ինչը բնութագրվում է պլագիոկլազի լեյստի և միկրոլիթների անկանոն տեղադիրքով, որոնց արանքներում դիտարկվում են սևին մոտ մուգ գորշավուն հրաբխային ապակի, ինչպես նաև ավգիտի հատիկներ և հանքային միներալներ: Պլագիոկլազի լեյստի չափերը 0.03 մմ-ից մինչև 0.3 մմ են, ավգիտային հատիկների չափերը՝ 0.01-0.075 մմ:

Հաճախ հիմնական զանգվածում հայտնաբերվում են հանքային միներալի իզոմետրական հատիկներ: Տեղ-տեղ հիմնական զանգվածը թույլ կարբոնատացված է: Պորֆիրային անջատումները դիտարկվում են ոչ շատ քանակությամբ և ներկայացված են պլագիոկլազով և պիրոքսենով: Պլագիոկլազը ներկայացված է մինչև 0.7 մմ չափերի պրիզմայաձև և աղյուսաձև հատիկներով, եզակի հատիկներ ունեն մինչև 3 մմ չափեր: Պիրոքսենը դիտարկվում է մինչև 0.375 մմ չափի կարճապրիզմային հատիկներում: Ներկայացված է ավգիտով:

Ապարում ծակոտիները կազմում են 1% և ունեն ձգված տեսք: Ծակոտիների չափերը մինչև 0.9 մմ են (շլիֆ 2): Պորֆիրային անջատումները կազմում են մինչև 1%:

Անդեզիտաբազալտ: Ապարի կառուցվածքը պորֆիրային է միկրոլիթային հիմնական զանգվածով, ինչը բնութագրվում է մինչև 0.075 մմ չափերի պլագիոկլազի միկրոլիթների անկանոն տեղադիրքով, որոնց արանքներում դիտարկվում են սևին մոտ հրաբխային ապակի:

Պորֆիրային անջատումները կազմում են մինչև 5% և ներկայացված են պլագիոկլազով և պիրոքսենով:

Պլագիոկլազը դիտվում է պրիզմայաձև, աղյուսաձև և 0.1-0.9 մմ չափի անկանոն հատիկներում: Հատիկները թարմ են:

Պիրոքսենը դիտվում է մինչև 0.2 մմ չափի պրիզմայաձև և կարճապրիզմայաձև հատիկներում: Ներկայացված է ավգիտով:

Ծակոտիները կազմում են մինչև 1%, ունեն բավականին իզոմետրական ձև և մինչև 0.2 մմ չափեր:

Անդեզիտ: Ապարի կառուցվածքը պորֆիրային է, միկրոլիթային և հիալոպելիտային հիմնական զանգվածով: Հիմնական զանգվածում դիտարկվում է նաև հանքային միներալի ցան:

Պորֆիրային անջատումները կազմում են 1% և ներկայացված են պլազիոկլազով և օպացիտացած հատիկներով (շլիֆ 6), ինչպես նաև պիրոքսենի եզակի հատիկներով:

Անդեզիտադագիտներ: Ապարի կառուցվածքը մանրահատիկ է, հոծ: Ապարը բաղկացած է հիմնականում պլազիոկլազից, որը գլխավորապես ներկայացված է իրար խիտ հաված միկրոլիթներով:

Մաֆիտային միներալները ներկայացված են պիրոքսենով, որը կազմում է 5%: Ներկայացված է ավզիտով: Ապարում դիտվում են ապատիտի հազվագյուտ հատիկներ և հանքային միներալ:

Փոփոխված եղջերախաբային անդեզիտ: Ապարի կառուցվածքը պորֆիրային է, հիմնական զանգվածի պիլոտակսիտային կառուցվածքով:

Ապարը կազմված է պլազիոկլազի ներփակվածքներից, եղջերախաբերից և հիմնական զանգվածից, որը ներկայացված է միկրոլիթներով և լեյստերով: Հիմնական զանգվածում երկրորդական միներալներից հայտնաբերված են կալցիտի հազվագյուտ հատիկներ, ինչպես նաև պիրոքսենի նեղ պրիզմաներ: Ամբողջ հիմնական զանգվածը ծածկված է մագնետիտի հանքային միներալի կետային հատիկներով:

Պլազիոկլազի ներփակվածքները առաջացել են մինչև 0.2 մմ չափի նեղպրիզմայաձև ֆենոքյուրեդներից: Պլազիոկլազը որոշվել է որպես անդեզին: Եղջերախաբը ամբողջապես օպացիտացած է, պահպանելով հատիկների միայն բյուրեղագրական ձևը:

Հիմնական զանգվածը կազմում է մոտավորապես 65%, իսկ ներփակվածքները՝ 35%, որից 20%-ը գունավոր միներալներն են: Ուղեկից միներալները ներկայացված են մագնետիտով և ապատիտով:

Խարամային ծակոտկեն բազալտ: Ապարի կառուցվածքը պորֆիրային է, հիմնական զանգվածի հիալոպելիտային կառուցվածքով:

Կազմվածքը ծակոտկեն է: Ծակոտիները կլորավուն են, օվալաձև, երբեմն նրանք ունեն անկանոն ձև և կազմում են ամբողջ շլիֆի մակերեսի 25-30%-ը:

Հիմնական զանգվածը կազմված է մուգ գորշավուն խարամացած հիմնական հրաբխային մեզոստազիսից, որում ներթափանցված են պլազիոկլազի միկրոլիթները և պիրոքսենի եզակի մանրահատիկները:

Ներփակվածքները ներկայացված են պլազիոկլազով և պիրոքսենի մանրաներփակվածքներով:

Հանքային միներալը ներկայացված է մագնետիտով:

Նշաքարային պորֆիրիտ: Ապարի կառուցվածքը պորֆիրային է, հիմնական զանգվածի միկրոլիթային կառուցվածքով:

Կազմվածքը նշաքարային է՝ 0.4-1.5 մմ չափերի նշաքարերը լցված են բյուրեղային կալցիտով: Ապարի հիմնական զանգվածը կազմված է միկրոլիթներից, պլազիոկլազի լեյստաձև հատիկներից, որոնք տեղադրված են անկանոն, անկյունաձև արանքները լցված են քլորիտացած հրաբխային ապակիով: Մանր ներփակվածքները ներկայացված են պլազիոկլազի երկարապրիզմայաձև մասնիկներով, որոնք ամբողջապես տեղակալված են կարբոնատով:

Պլազիոկլազային պորֆիրիտ: Ապարի կառուցվածքը պորֆիրային է, հիմնական զանգվածի միկրոլիթային կառուցվածքով:

Հիմնական զանգվածը կազմված է միկրոլիթներից և պլազիոկլազի կարճապրիզմայական հատիկներից, մագնետիտի հատիկներից և քլորիտի թեփուկներից, դաշտային սպաթի գադոնաբյուրեղային այլաձև ագրեգատից և ջրաթափանց քվարցի հատիկներից:

Հանքային միներալները ներկայացված են մագնետիտով: Ուղեկից միներալներից հայտնաբերվել են մագնետիտի մանրահատիկներ և ապատիտի բարակ ասեղիկներ:

Պիրոքսենիտ: Կառուցվածքը մանրահատիկ է: Ապարը հիմնականում կազմված է ավգիտով ներկայացված պիրոքսենի պրիզմայաձև և կարճապրիզմայաձև հատիկներից: Հատիկների չափը մինչև 0.6 մմ է: Ապարը թույլ քլորիտացած է:

Դիտվում են նաև թույլ ներկված ամֆիբոլի եզակի հատիկներ, ինչպես նաև մինչև 0.4 մմ չափի հանքային միներալ:

Սերպենտինիտ (հնարավոր է սերպենտինացած դունիտ): Ապարի կառուցվածքը թեփուկաթելքավոր է, հանգուցային, զուգահեռ-թելքավոր: Ապարը իրենից ներկայացնում է սերպենտինացած դունիտ, ինչի հետևանքով զարգանում են սերպենտինի թերթաձև և թելքավոր տարատեսակները:

Վերջինս առաջացնում է անկանոն հանգույցներով ինչ-որ ցանց, որոնցում տեղակայված են օլիվինի մնացորդային հատիկներ, ամբողջապես փոխարինված քլորիտով: Սերպենտինի թելիկները ներկայացված են քրիզոտիլով, իսկ թերթայինը՝ բաստիտով:

Ապարի ամբողջ զանգվածում առկա է ցրված ձևով և առանձին հազվագյուտ հատիկներով հանքային միներալ: Այն ներկայացված է մագնետիտով: Վերջինս լցնում է նաև

ապարի ճեղքերը, երբեմն կարբոնատային արգասիքի հետ միասին:

Կարբոնատային արգասիքը երբեմն առաջացնում է հետքային կուտակումներ, ընդ որում այդ կուտակումներն ունեն կտրատված եզրագծեր: Հայտնաբերված են նաև միմյանց զուգահեռ տեղադրված կալցիտի նրբերակներ:

Պիրոքսեն-էպիդոտային ապար: Ապարի կառուցվածքը հիպիդոհատիկաձև է: Ապարը կազմված է պիրոքսենից և էպիդոտից:

Պիրոքսենը ներկայացված է մինչև 1 մմ, հազվադեպ 1.9 մմ չափի պրիզմայաձև և կարճապրիզմայաձև հատիկներով: Պիրոքսենը ներկայացված է դիոբսիդով:

Էպիդոտը դիտարկվում է պրիզմայաձև, մանրահատիկ և երբեմն ճաճանչաձև-ճառագայթային հատիկների տեսքով՝ անբնական կապույտ գունավորմամբ:

Գաբբրոդիորիտ: Ապարի կառուցվածքը խոշորահատիկ է: Ապարը կարբոնատացած է, սերիցիտացած և թույլ քլորիտացած:

Մաֆիտային միներալը ներկայացված է եղջրախաբով և պիրոքսենով:

Ապարում դիտվում է նաև պլազիոկլազ, կարբոնատ, սերիցիտ և քլորիտ:

Էփորիտ. Ապարի կառուցվածքը հիպիդոհատիկաձև է, կազմված է 70% պլազիոկլազից, ինչպես նաև եղջրախաբից, բիտիտի և մուսկովիտի եզակի թեփուկներից, կարբոնատի ոչ շատ խառնուրդից, ապատիտի եզակի ասեղանման հատիկներից: Երբեմն դիտարկվում են եղջրախաբի հետ հանքային միներալի բավականին խոշոր առաջացումներ:

Հանքային հատիկների չափերը հասնում են մինչև 8 մմ-ի:

Պլազիոգրանիտ: Ապարի կառուցվածքը հիպիդոհատիկաձև է: Ապարը կազմված է պլազիոկլազից, քվարցից, քլորիտից, էպիդոտից, կարբոնատից, բիտիտից և հանքային միներալից:

Պլազիոկլազը կազմում է մոտ 60-70%-ը, քվարցը՝ 20-25%-ը:

Գրանոդիորիտ: Ապարի կառուցվածքը հիպիդոհատիկաձև է: Ապարը կազմված է 70% պլազիոկլազից, 20% քվարցից, ինչպես նաև քլորիտից, էպիդոտից, սերիցիտից, պատիտից և հանքային միներալից:

Տուֆիտ: Ապարի կառուցվածքը տուֆիտային և փշրաքարանման է: Ապարը կազմված է խառը հրաբեկորային նորմալ-նստվածքային նյութից:

Ապարի հիմնական կտորը իրենից ներկայացնում է կանաչավուն երանգավոր-մամբ, հավանաբար քլորիտի, գունավոր միներալի բավականին նուրբ մասնիկների գաղտնիքյուրեղային ագրեգատ:

Այդ կտորի զանգվածում դիտվում է դաշտային սպաթի և քվարցի ալերիտային (մեծությամբ ոչ ավել 0.3 մմ- ից) ածխային և անկանոն ձևի հատիկներ:

Ապարը հատված է բազմաթիվ երակիկներով: Վերջիններս, հատվելով միմյանց հետ, առանձնացնում են անկանոն ձևի սուրանկյուն տեղամասեր, որոնք ունեն բեկորների տեսք, ինչը և պայմանավորում է ապարի կեղծփշրաքարային կառուցվածքը:

Ապարի տեքստուրան ծակոտկեն է: Մինչև 1.5 մմ չափի ծակոտիները լցված են կանաչ քլորիտի թեփուկներով:

Հանքային միներալը հանդիպում է հազվադեպ և ներկայացված է թեթևակի լիմոնիտացած մագնետիտի մանր հատիկներով:

Տուֆի կեղծափշրաքար: Ապարի կառուցվածքը կեղծփշրաքարային է: Ապարը կազմված է տուֆային նյութից (ներծծված երկաթի հիդրօքսիդներով), ինչը ենթարկվել է ապաքյուրեղացման գաղտնաքյուրեղային քվարց-դաշտասպաթային ագրեգատով: Ապարը ճեղքավոր է, ճեղքերը հատվելով միմյանց հետ, առանձնացնում են անկանոն ձևի սուրանկյուն տեղամասեր, որոնք ունեն բեկորների տեսք, ինչը և պայմանավորում է ապարի կեղծփշրաքարային կառուցվածքը:

Ճեղքերը լցված են խոշորահատիկ, տեղ-տեղ մանրահատիկ օտարձև քվարցով:

Ավազաքար: Ապարի կառուցվածքը օտարձև է և պսամփտային:

Ապարը կազմված է քվարցով, դաշտային սպաթով, ակտինոլիտով, մագնետիտով, բիոտիտի հազվագյուտ թեփուկներով, ապարի բեկորներով կազմված փշրաքարային նյութով: Ապարի ցամաքածին մասը գերակշռում է կարբոնատային նյութով ներկայացված ցեմենտացնող արգասիքից:

Ապարի ոռոռշ տեղամասերում կարբոնատը լցնում է բեկորային հատիկների մեջ եղած առանձին ծակոտիները, տեղ-տեղ առաջացնելով ծակոտկեն ցեմենտի տեսակ:

Կալիումական դաշտային սպաթը դիտվում է մինչև 0.6 մմ չափի անկանոն ձևի խամրած հատիկներում: Պլագիոկլազի հատիկները բավականին թարմ են, մինչև 0.7 մմ չափի:

Քվարցը դիտվում է մինչև 0.6 մմ խոշոր և թույլ գնդավորված օտարաձև հատիկներում և մանր հատիկների կույտերում, որոնք ցեմենտացնում են մնացած նյութերը: Քվարցը բնութագրվում է ջրաթափանց գույնով, ցածր երկբեկմամբ:

Ակտինոլիտը հանդիպում է պրիզմայաձև հատիկներով և կանաչամոխրավուն գույնի անհավասար վերջավորություններով:

Բիոտիտը հանդիպում է թեթևակի քլորիտացման ենթարկված թեփուկների տեսքով: Թեփուկների տեսքով է հանդիպում նաև մուսկովիտը: Մագնետիտը առաջացնում է անկանոն ձևի հատիկներ՝ անդրադարձող լույսի մետաղական մոխրագույն փայլով:

Ապարների բեկորները ունեն սահմանափակ տարածում և ներկայացված են միջին հիմնային ապարներով:

Կրաքար: Ապարի կառուցվածքը մանր բյուրեղային է, նուրբ բյուրեղային և հոծ մանրահատիկային, տեղ-տեղ գաղտնաբեկորային: Ապարը կազմված է իրար կիպ հարող կալցիումի կարբոնատի մանր անկանոն ձևի հատիկներից, որոնց ֆոնի վրա դիտվում են նաև կարբոնատի հազվագյուտ նրբերակներ:

Հիմնական զանգվածում դիտվում են մինչև 0.2 մմ չափի քվարցի այլաձև եզակի հատիկներ: Ապարում դիտվում է երկաթի հիդրօքսիդի ոչ շատ խառնուկ:

Մերգելային կրաքար: Ապարի կառուցվածքը գաղտնիբյուրեղային է: Ապարը կազմված է գաղտնիբյուրեղային կալցիտից, որի հատիկների չափերը չն գերազանցում 0.02 մմ-ը: Ապարը ինտենսիվ ներծծված է կավային արգասիքով:

Բեկորային կրաքար: Ապարի կառուցվածքը կեղծփշրաքարային է: Ապարը իրենից ներկայացնում է բեկորային կրաքար, որը հատված է բազմաթիվ նրբերակներով: Կրաքարի բեկորները շրջանաձև են՝ ըստ երկարության մինչև 0.6-0.7մմ տրամագծով: Դրանք կազմված են կալցիտի գաղտնիբյուրեղային մասնիկներից, որոն շատ ինտենսիվ ներծծված են կավային նյութով: Ապարը հատող նրբերակները կազմված են կալցիտի անհավասարաչափ հատիկներից: Հազվադեպ նրբերակները ներծծված են երկաթի հիդրօքսիդով:

Կրաքարային ալևրոլիթ: Ապարի կառուցվածքը ալևրոլիթային է: Ապարը կազմված է քվարցով, հանքային միներալով և քլորիտի տերևներով ներկայացված մինչև 0.03 մմ չափի բեկորային հատիկներից:

Ցեմենտացնող զանգվածը ներկայացված է կավային մասնիկների պարունակությամբ գաղտնիհատիկավոր կալցիտով: Ցեմենտի տեսակը բազալտային է:

Մարմարացած կրաքար: Ապարի կառուցվածքը գրանոբլաստային է, անհավասարաչափ հատիկավոր: Ապարը կազմված է միմյանց կիպ հարող կալցիտի հատիկներից: Տեղ-տեղ կալցիտը առաջացնում է ալիքային հանգամաբ սյունաձև, իզոմետրական, զուգահեռ-թելքային ագրեգատներ: Տեղ-տեղ դիտվում է հանքային միներալի խառնուկ:

Քվարցիտ: Ապարի կառուցվածքը հոծ է, անհավասարաչափ հատիկային: Ապարը կազմված է առավելապես քվարցից, որը դիտվում է 0.075-0.3 մմ (լայնակի) չափի անգույն, թարմ հատիկներում: Ապարում դիտվում են նաև կալիումի դաշտային սպաթի, էպիդոտի, պիրոքսենի, ինրպես նաև հանքային միներալի եզակի հատիկներ:

Երկրորդական միներալներից առկա են երկաթի հիդրօքսիդը և քլորիտը:

Փոխակերպային պիրոքսեն-պլազիոկլազային պորֆիրիտ: Կառուցվածքը պորֆիրաբլաստային է՝ հիմնական զանգվածի երկրորդական կառուցվածքի հետ:

Հիմնական զանգվածը կազմված է առատ միկրոլիթներից և պիրոքսենի նեղալիզմայական հատիկներից:

Փոխակերպային գործընթացների հետևանքով կառուցվածքը և միներալային կազմը նկատելի փոփոխվել է:

Պորֆիրային անջատումները, որոնք ներկայացված են պիրոքսենով (առատ) և պլազիոկլազով, կորցրել են իրենց բյուրեղագրական ձևերը, մասնատված են, վերածված են իզոմետրական ավելի մանր հատիկների, որոնք առաջացնում են գլոմերապորֆիրային կուտակումներ: Մի կետում կուտակված պլազիոկլազային և պիրոքսենային հատիկները ապա բյուրեղացված են:

Գունավոր միներալները կազմում են ապարի զգալի մասը:

Ապարի ամբողջ զանգվածը ներծծված է անթափանց կավապելիտային նյութով, ինչի հետևանքով միներալային կազմը մի քիչ դժվար է որոշել:

Քվարց-դիորիտային կազմի մերձհպումային փոփոխված ապար. Ապարի կառուցվածքը լրիվ բյուրեղային է, որոշ տեղամասերով հիպիդոհատիկաձև (սկզբնական կառուցվածք): Մերձհպումային կերպափոխության ազդեցության տակ, ապարի կառուցվածքը և ամբողջ տեսքը փոփոխված է:

Ապարի բաղադրությունը կազմող միներալները, ներկայացված են պլազիոկլազով,

քվարցով, կալիումային դաշտային սպթով, եղջերախբով:

Միներալների պարունակությունը հետևյալն է. պլագիոկլազ-50%, քվարց-30% (քվարցի բարձր պարունակությունը բացատրվում է հպումային կերպափոխությամբ), գունավոր միներալները՝ 20%:

Ջրաջերմային փոփոխված խարամացած, կայծքարացած ապար: Ապարի կառուցվածքը կեղծփշրաքարային է: Ապարը իրենից ներկայացնում է բազմաթիվ երակիկներով հատված խարամացած կայծքար: Վերջիններս, իրար մեջ հատվելով, առաջացրել են անկանոն ձևի սուրանկյուն տեղամասեր, որոնք ունեն բեկորների տեսք, ինչը պայմանավորում է ապարի կեղծփշրաքարային կառուցվածքը: Սուրանկյուն տեղամասերը խիստ ներծծված են օքսիդացված հանքային միներալով և պարունակում են 0.01-0.02 մմ շատ մանր գնդաձև առաջացումներ, որոնք չունեն ներքին կառուցվածք: Այս գնդաձև առաջացումները ներկայացված են քվարցով:

Հաճախ հանքային միներալը գնդաձև առաջացումների շուրջը առաջացնում է բարակ թաղանթ, որոնց կենտրոնը նույնպես հազվադեպ լցված է հանքային միներալով:

Ապարը հատող երակիկները կազմված են հատիկավոր քվարցից, կալցիտից և հազվադեպ քլորիտի շատ մանր թեփուկներից:

Քվարցային հատիկները երակներում շատ խիստ ջարդոտված, վերաբյուրեղացած են, տեղ-տեղ երակիկները լցված են բացառապես կալցիտով:

Ավազները ներկայացված են հոծ ապարների առավելապես գնդավորված հատիկներով և բարակ կամ փոշենման ֆրակցիաների ոչ էական խառնուկի միներալներով:

1975 թ. վերցված նմուշների արդյունքների տվյալների համաձայն ավազի միներալային կազմը հետևյալն է. միներալները կազմում են 17.5%, նստվածքային ապարները՝ 9.42%, ինտրուզիվ ապարները՝ 9.05%, էֆուզիվ ապարները՝ 62.3%, կերպափոխված ապարները՝ 1.3%, կավը՝ 0.41% (հետազոտությունները անց են կացվել Հայկ. ԽՍՀ-ի ԳԱ երկրաբանական գիտությանների ինստիտուտում, Ս.Աբովյանի ղեկավարությամբ):

Աղյուսակ 1.2-ում բերվում է ավազի և կոպճազլաքարերի քիմիական կազմը:

Ավազի և կոպճազլաքարերի քիմիական բաղադրությունը

Բաղադրիչները, %	Ավազ	Կոպճազլաքար	Ավազ և կոպճազլաքարեր
SiO ₂	48.80	50.36	52.28
TiO	1.32	0.67	0.79
Al ₂ O ₃	14.18	13.19	15.28
Fe ₂ O ₃	9.81	6.46	2.98
FeO	-	-	5.01
CaO	9.62	11.76	8.95
MgO	6.69	6.76	5.34
MnO	-	-	հետք
Na ₂ O	2.40	2.00	3.22
K ₂ O	0.67	0.60	0.92
SO ₃	հետք	հետք	-
P ₂ O ₅	-	-	հետք
ԿՇԺ	6.19	7.31	4.75
Խոնավույթ.	0.64	0.10	0.63

3. Ավազակավային ապարներ: Այս առաջացումները հիմնատակում են օգտակար հաստաշերտը, իսկ դրա սահմաններից դուրս՝ ժամանակակից ջրաբերուկները: Դրանք ներկայացված են ավազակավերով, կավավազներով և կավերով:

Այս ապարները հատվել են հորատանցքերով (մինչև 19 մ խորությամբ), մասամբ հետախուզահորերով և մաքրվածքներով: Միմյանց նկատմամբ դրանց տեղադիրքի որոշակի օրինաչափություն չի դիտվում: Դրանց մեջ հստակ արտահայտված հպումը բացակայում է և միմյանց հետ կապված են աստիճանական անցումներով: Ամբողջ բացված հաստվածքում դիտվում է բոլոր տարատեսակների շերտադարսում, այդ թվում կոպճազլաքարերի, ինչը պայմանավորված է դրանց առաջացման պայմաններով:

Հաճախ նկարագրվող նստվածքների վերին հատվածները ներկայացված են ավազակավերով և կավավազներով:

1.4. Հանքավայրի երկրաբանահետախուզական աշխատանքների ընդհանուր բնութագիրը

Հոկտեմբերյանի խմբի ավազների և կոպճազլաքարերի հանքավայրերը հետախուզվել են 1961-1964 թթ.: Հետազոտությունները կատարվել են 1969-1970 թթ.-ին՝ ՀԽՍՀ ՄԽ-ին առընթեր Երկրաբանական վարչության կողմից տարբեր արշավախմբեր՝ շինանյութերի (տուֆ, բազալտ, խարամ, ավազ և կոպճազլաքարեր և այլն) պաշարներ հայտնաբերելու և հաշվարկելու նպատակով:

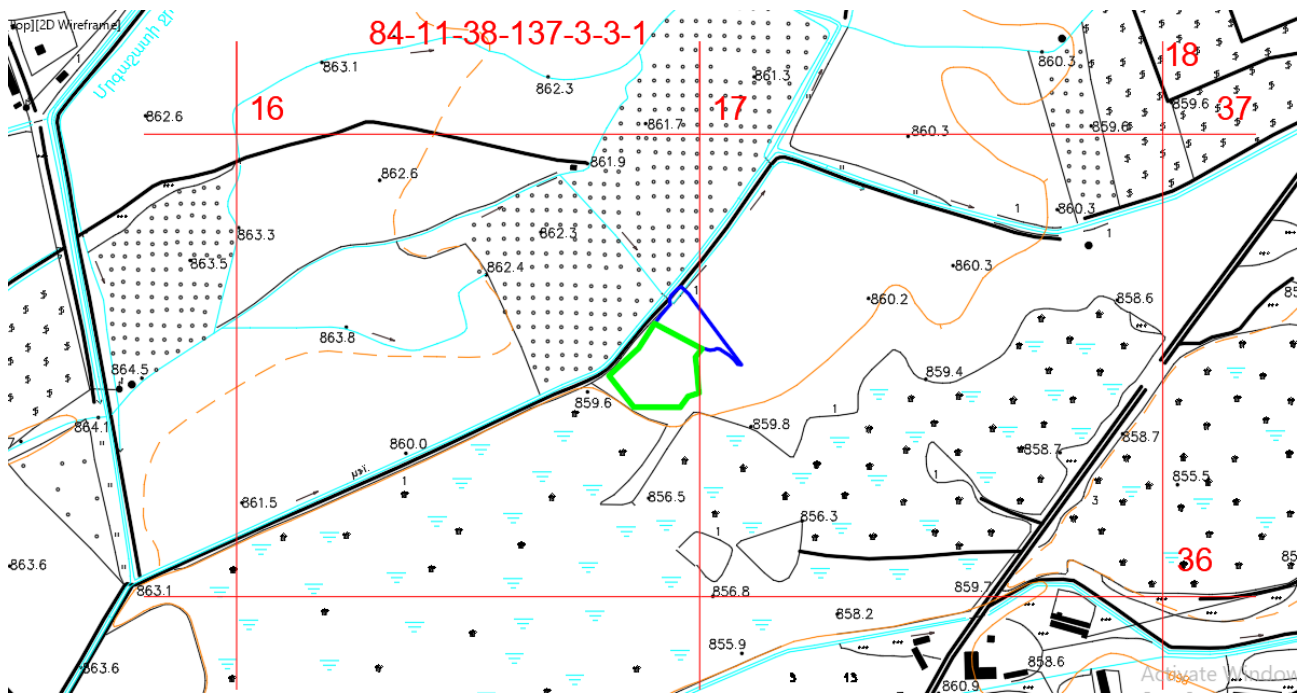
Հայցվող Նոր Արտագերս տեղամասը, որի ընդհանուր մակերեսը կազմում է 2.35 հա, ըստ WGS-84 կոորդինատային համակարգի ունի հետևյալ ծայրակետային կոորդինատները (աղ. 1.3.):

Աղյուսակ 1.3

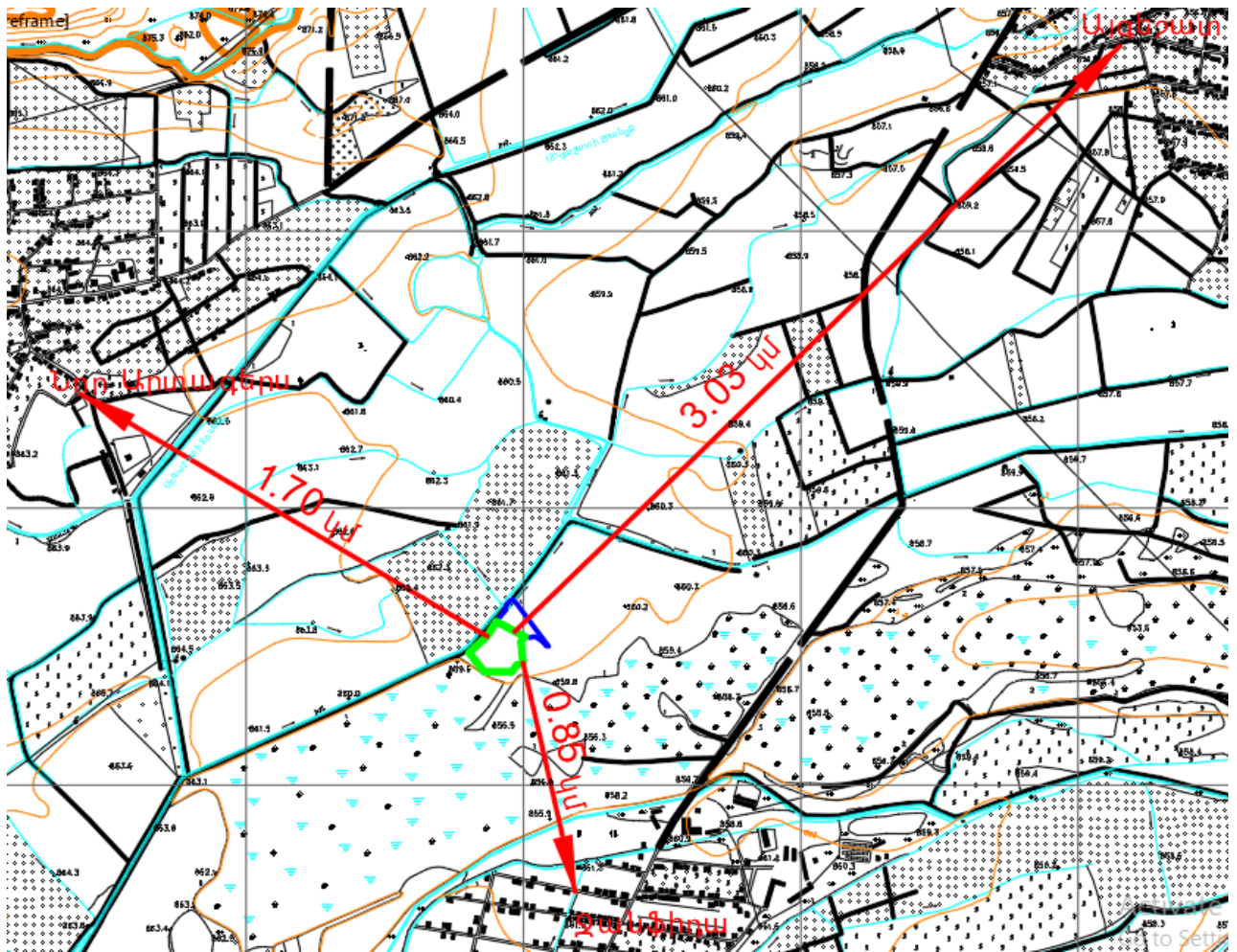
Նոր Արտագերս տեղամասի ծայրակետերի կոորդինատները

Կետերի համարները	X	Y	Կետերի համարները	X	Y
1	4436436	8416794	7	4436476	8416981
2	4436496	8416859	8	4436453	8416984
3	4436543	8416888	9	4436399	8416989
4	4436549	8416893	10	4436391	8416965
5	4436495	8416995	11	4436368	8416948
6	4436495	8416995	12	4436368	8416848

Տեղամասի իրավիճակային հատակագիծը ներկայացված է նկ. 1.2-ում:

Նկ. 1.3. Քաղվածք 84-11-38-137-3-3-1 անվանակարգային թերթից՝ Նոր Արտագերս տեղամասի եզրագծերի տեղադրմամբ

Նկ. 1.4. Նոր Արտագերս տեղամասի իրավիճակային հատակագիծ

1.5. Օգտակար հանածոյի նյութական կազմը և տեխնոլոգիական հատկությունները

Ավազները և կոպճազլաքարերը որպես շինարարական նյութ տնտեսության մեջ հայտնի են դեռևս հնագույն ժամանակներից:

Տեղամասի ավազներն ու կոպճազլաքարերն իրենցից ներկայացնում են փխրուն, չցեմենտացված, նստվածքային ապարներ, որոնք կազմված են տարբեր աստիճանի հղկված լեռնային ապարների բեկորներից և տարբեր կազմի ու ձևի միներալներից:

Աղյուսակ 1.4-ում բերվում են օգտակար հանածոյի ֆիզիկամեխանիկական հատկությունների որոշման ամփոփ տվյալները (ըստ 8736-67 և 8268-74 ԳՈՍՏ-երի):

Տեղամասի ավազի և կոպճագլաքարերի ֆիզիկամեխանիկական հատկությունները

Ցուցանիշները	Չափման միավորը	Ցուցանիշների արժեքները
1	2	3
Ավազը և կոպճագլաքարը էլակետային նմուշում.		
- ավազի պարունակությունը	%	46. 8
- կոպճագլաքարի պարունակությունը	%	53. 2
- ծավալալիքքային զանգվածը	կգ/մ ³	2190
- խոնավությունը	%	0. 5
Կոպճագլաքարերի մնացորդն ըստ մաղի անցքերի չափերի.		
70/80 մմ	%	1. 7
60 մմ	%	4. 9
40 մմ	%	17. 9
20 մմ	%	31. 3
10 մմ	%	24. 5
5 մմ	%	19. 7
Ավազի մնացորդն ըստ մաղի անցքերի չափերի		
2. 5 մմ	%	17. 7
1,25 մմ	%	16. 2
0,63 մմ	%	24. 9
0,315 մմ	%	26. 7
0,14 մմ	%	12. 3
0,14 մմ-ից փոքր	%	2. 2
Կոպճագլաքարերի.		
ծավալալիքքային զանգվածը	կգ/մ ³	1753
ծավալային զանգվածը	գ/սմ ³	2. 69
տեսակարար զանգվածը	գ/սմ ³	2. 81
միջհատիկային դատարկությունների ծավալը լիքքային վիճակում	%	34. 3
ծակոտիների գումարային ծավալը լիքքային վիճակում	%	37. 7
ջրակլանելիությունը	%	2. 1
փոշենման, տիղմանման և կավային մասնիկների պարունակությունը	%	0. 60
ջարդելիությունը սեղմման դեպքում		9. 7-14. 0
ջարդելիության մակնիշը		12-16
զանգվածի կորուստը 50 ցիկլ սառեցումից հետո	%	3. 5
զանգվածի կորուստը 10 ցիկլ սառեցումից հետո	%	7. 3
Ավազի.		
ծավալալիքքային զանգվածը	կգ/մ ³	1657
տեսակարար զանգվածը	գ/սմ ³	2. 78
միջհատիկային դատարկությունների ծավալը լիքքային վիճակում	%	40. 4
փոշենման, տիղմանման և կավային մասնիկների պարունակությունը	%	2. 2
խոշորության մոդուլը		2. 1-3. 8

Ուսումնասիրելով վերը նշված տվյալները, կարելի է եզրակացնել, որ.

1. հանքավայրի ավազները լիովին պիտանի են շինարարության մեջ օգտագործման համար՝ որպես մանր բնական լցանյութ բետոնի մեջ, պատերի սվաղի և այլ շինարարական աշխատանքների համար,
2. կոպիճը բավարարում է 8268-75 ԳՕՍՏ-ի պահանջներին:

Ավազի և կոպճազլաքարի ուսումնասիրությունը՝ որպես բետոնի հումք

Բետոնում հանքավայրի ավազակոպճազլաքարային խառնուրդի կիրառության որոշման նպատակով անց են կացվել համապատասխան փորձարկումներ 1964 թ. հետախուզման ժամանակ:

Հանքավայրից վերցված համախառն նմուշները փորձարկվել են Շինարարական նյութերի և կառույցների Հայկական գիտահետազոտական ինստիտուտի հիդրոտեխնիկական բետոնի սեկտորում՝ ՀԽՍՀ-ի Հանրապետական արտադրական երկրաբանական կոմիտեի Կենտրոնական լաբորատորիայի պատվերով:

Աղյուսակներ 1.5-1.7 բերվում են համախառն նմուշների հիմնական (միջինացված) ցուցանիշները և բետոնի մեջ նրանց փորձարկման արդյունքները, ինչպես նաև օգտակար հանածոյի հատիկային կազմը:

Աղյուսակ 1.5

Ջանֆիդայի ավազակոպճազլաքարային խառնուրդի հանքավայրի համախառն

նմուշների ֆիզիկամեխանիկական ցուցանիշներն

Հ/հ	Ցուցանիշների անվանումը	Չափման միավորը	Ցուցանիշների արժեքները
1.	Մանր ֆրակցիայի պարունակությունը խառնուրդում	%	47.0
2.	Խոշոր ֆրակցիայի պարունակությունը խառնուրդում	%	53.0
3.	Ավազի ծավալային զանգվածը ստանդարտ-փխրուն վիճակում	տ/մ ³	1.7
4.	Նույնը, թրթռացման վիճակում	տ/մ ³	1.91
5.	Ջրասպառում	%	6.0
6.	Ավազի պայմանական սահմանային զանգվածը	%	32.0
7.	Ավազի պայմանական զանգվածը	գ/սմ ³	2.5
8.	Պայմանական մակերևույթը	դմ ² /կգ	575
9.	Ավազի միջին խոշորությունը	մմ	0.51
10.	Կոպիճի ծավալային զանգվածը ստանդարտ-փխրուն վիճակում	տ/մ ³	1.66
11.	Նույնը, թրթռախտացված վիճակում	տ/մ ³	1.84
12.	Դատարկությունները	%	36.0
13.	Պայմանական սահմանային զանգվածը	գ/սմ ³	2.60
14.	Պայմանական մակերևույթը	դմ ² /կգ	27.0

Օգտակար հանածոի հատիկային կազմը

Մաղի անցքերը, մմ	Կոպճագլաքարեր										Ավազներ					
	70-80	60	50	40	30	25	20	15	10	5	2.5	1.25	0.6	0.3	0.15	Մնացորդ
Մնացորդ, %																
մասնակի ամբողջ	-	6.25 6.25	6.26 12.51	8.50 21.01	8.36 39.37	7.50 46.87	9.60 56.47	9.23 65.70	17.3 83.0	17.0 100	14.0 14.0	15.2 29.2	20.6 49.8	34.8 84.6	13.9 98.5	1.5

Բետոնների կազմերի և ստացված բետոնների ֆիզիկամեխանիկական

հատկությունների միջին ցուցանիշների որոշման արդյունքները

Նյութերի ծախսը 1մ³ բետոնի համար, կգ				Ծավալային զանգվածը թարմ բետոնի խառնուրդում, տ/մ³	Սեղմման նկատմամբ ամրությունը, կգ/սմ²				Կարծրացած բետոնի ծավալային զանգվածը, տ/մ³	Ճեղքման ժամանակ առանցքային ձգվածությունը կգ/սմ²	
520 մակ-նիշի ցեմենտ	կոպճա-գլաքար	ավազ	ջուր		7-օրյա նմուշներ		28-օրյա նմուշներ			28-օրյա նմուշներ	
					առան-ձին	միջինը առավե-լագույն 2-ից	առան-ձին	միջինը առավե-լագույն 2-ից		առան-ձին	միջինը առավե-լագույն 2-ից
211	1490	647	150	2.51	108.5 108.0 90.0	108	194 195 183.5	194	2.42	16.1 13.9	15.0

Աղյուսակներ 1.5-1.7-ի տվյալների հիման վրա կարելի է եզրակացնել, որ.

1. Տեղամասի ավազներն ու կոպճագլաքարերը լիովին պիտանի նյութեր են շինարարության մեջ՝ բետոնում որպես մանր և խոշոր բնական լցանյութ կիրառելու համար:
2. Հետախուզված տեղամասերի նյութերից ստացվում է 47-ից մինչև 221 կգ/սմ² ամրության բետոն:
3. Դիտվում է ուղղակի կախվածություն ամրության և ցեմենտ-ջուր հարաբերության միջև:
4. Ստացված բետոնի սառցադիմացկունությունը դրական է գնահատվում, դրանք դիմացել են 50 ցիկլ սառցադիմացկունության փորձությանը:

1.6. Տեխնիկական և տեխնոլոգիական լուծումները

Նոր Արտագերս տեղամասը ներառված է ՀՀ Արմավիրի մարզի Ջանֆիդայի ավազակոպճագլաքարային խառնուրդի հանքավայրի հաստատված 4-A հաշվարկային բլոկի սահմաններում: Ջանֆիդայի հանքավայրի օգտակար հանածոի պաշարները հաստատ-

վել են ՀԽՍՀ Երկ. Վարչության տարածքային հանձնաժողովի 04.08.1977 թ. -ի №231 արձանագրությամբ՝ A+B+C₁ կարգերով 11880.2 հազ.մ³ քանակով: Ըստ Հանրապետական երկրաբանական ֆոնդի տեղեկանքի հանքավայրը շահագործվել է 1964 թ-ից մինչև 1992 թ.-ը: Համաձայն ընդերքօգտագործողների կողմից երկրաբանական ֆոնդ ներկայացված օգտակար հանածոների պաշարների շարժի վերաբերյալ տարեկան հաշվետվությունների տվյալների, Ջանֆիդա հանքավայրի մնացորդային պաշարները 01.01.2023 թ. դրությամբ A+B+C₁ կարգերով կազմում են 4294.0 հազ.մ³, այդ թվում.

- A կարգով՝ 80.0 հազ.մ³,
- B կարգով՝ 852.0 հազ.մ³
- C₁ կարգով՝ 3362.0 հազ.մ³:

ՀՀ Արմավիրի մարզի Ջանֆիդայի ավազակոպճազլաքարային խառնուրդի հանքավայրի Նոր Արտագերս տեղամասի հաստատված հաշվեկշռային պաշարները սույն հայտում հաշվարկվել են որպես տեղամասի մակերեսի և օգտակար հաստվածքի հզորության արտադրյալ և կազմում են 119058.3 մ³: Մակաբացման ապարների ընդհանուր քանակը Նոր Արտագերս տեղամասում կազմում է 10352.9 մ³:

Ջանֆիդայի ավազակոպճազլաքարային խառնուրդի հանքավայրի Նոր Արտագերս տեղամասի արտադրողականությունն ավազի և կոպճազլաքարային խառնուրդի զանգվածի համար նախնական մոտեցմամբ կազմում է տարեկան 12 հազ. մ³: Դրանց սահմաններում եղած հետախուզական փորվածքների (հետախուզահորեր և հորատանցքեր) տվյալների հիման վրա հաշվարկվել են մակաբացման ապարների և օգտակար հաստաշերտի միջին հզորությունները: Այնուհետև, այդ հզորությունների և տեղամասի մակերեսի արտադրյալի միջոցով հաշվարկվել են օգտակար հանածոյի և մակաբացման ապարների ծավալները:

Ջանֆիդայի ավազակոպճազլաքարային հանքավայրի Նոր Արտագերս տեղամասի պաշարները կազմում են 119.1 հազ մ³, իսկ մակաբացման ապարների (ծածկագիրը՝ 3400011001995) ընդհանուր ծավալը տեղամասում մոտ 10.4 հազ.մ³ է: Նոր Արտագերս տեղամասի պաշարների հաշվարկման ամփոփ տվյալները բերված են աղյուսակ 1.8-ում:

Զանֆիդայի ավազակոպճագլաքարային խառնուրդի հանքավայրի Նոր Արտագերս տեղամասի պաշարների հաշվարկման ամփոփ տվյալները

Հ/հ	Փորվածքը	Մակաբացման ապարների հզորությունը, մ	Օգտակար հանածոյի հզորությունը, մ
1	Հ-27-Բ	0,8	6,1
2	Հհ-87-Բ	1,1	4,2
3	Հհ-105	0,0	5,0
4	Հհ-80-Բ	0,0	5,1
5	Հհ-81-Բ	0,3	4,9
Ընդամենը		2,2	25,3
Միջինը		0,44	5,06
Մակերեսը, մ²		23529,3	23529,3
Ծավալը, մ³		10352,9	119058,3

Հարկ է նշել, որ մակաբացման ապարների հաստաշերտը ներկայացված է հիմնականում հողաբուսական շերտով, որը հեշտությամբ կարող է հեռացվել առանց հորատապայթման աշխատանքների:

Վերոնշյալ հողաբուսական շերտը՝ 0.44 մ հզորությամբ և 10352.9 մ³ ծավալով, նախնական մոտեցմամբ, նախատեսվում է առանձին հեռացնել դեպի տեղամասի հյուսիս-արևմտյան թևը, պահեստավորել ՀՀ կառավարության 08.09.2011թ. թիվ 1396-Ն և 02.11.2017թ. թիվ 1404-Ն որոշումների պահանջներին համապատասխան:

Հանքավայրի, ինչպես և հայցվող տեղամասի լեռնաերկրաբանական բարենպաստ պայմանները, օգտակար հանածոյի սակավաթեք և փոքր խորության վրա տեղադրված լինելու հանգամանքները կանխորոշել են դրա՝ բաց եղանակով մշակումը:

Նախագծվող բացահանքը վերջնական դիրքում նախնական դիտարկմամբ կունենա հետևյալ պարամետրերը.

- բացահանքի առավելագույն երկարությունը մակերևույթում՝ մոտ 181 մ,
- բացահանքի առավելագույն լայնությունը մակերևույթում՝ մոտ 163 մ,
- մշակվող օգտակար հանածոյի հաստաշերտի միջին հզորությունը՝ 5.06 մ,
- բացահանքի առավելագույն խորությունը՝ մոտ 7 մ,
- բացահանքի համար օտարման ենթակա մակերեսը՝ 2.35 հա:

Զանֆիդայի ավազակոպճագլաքարային հանքավայրի Նոր Արտագերս տեղամասից օգտակար հանածոյի արդյունահանումը նախատեսվում է իրականացնել էքսկավա-

տոր-ավտոինքնաթափ համակցությամբ: Էքսկավատորը հանութաբարձում է ավազա-
զլաքարակոպճային խառնուրդը ավտոինքնաթափերի մեջ, որոնց միջոցով այն տեղա-
փոխվում է ջարդիչ-տեսակավորող կայանքի ընդունող զետեղարան՝ ավազակոպճազլա-
քարային խառնուրդի վերամշակման արտադրական հրապարակ: Այն նախատեսվում է
տեղակայել տեղամասի հյուսիս-արևմտյան մասում՝ ապագա բացահանքից 0.5 հեռավո-
րության վրա: Տեխնոլոգիական բնութագիրը հետևյալն է. նախ կատարվում է ապարների
ջարդում, մանրացում, ապա համապատասխան չափերի անցքեր ունեցող մաղերով իրա-
կանացվում օգտակար հանածոյի առանձնացումն ըստ ֆրակցիաների: Տեխնոլոգիական
գործընթացից հետո ստացված ավազը և խիճը էքսկավատորի օգնությամբ բարձվում է
սպառողների ավտոինքնաթափերի մեջ:

Մակաբացման ապարների հեռացումը, կույտավորումը նախատեսվում է իրակա-
նացնել բուլդոզերի միջոցով: Կույտավորված ապարները նախատեսվում են բարձիչի
միջոցով բարձել ավտոինքնաթափերի մեջ և տեղափոխել անմիջական բացահանքի
հարևանությամբ տեղակայվելիք ժամանակավոր լցակույտեր: Լցակույտաառաջացումը
նախատեսվում է իրականացնել բուլդոզերի միջոցով:

Տեղամասում շահագործական աշխատանքների որոշակի փուլից հետո, երբ բացա-
հանքում կձևավորվեն ազատ մշակված տարածություններ, ժամանակավոր լցակույտերի
մակաբացման ապարները նախատեսվում է տեղափոխել և փռել բացահանքի մշակված
տարածության վրա՝ իրականացնելով բացահանքի խախտված տարածքի ռեկուլտիվա-
ցիա:

Նախատեսվում է բացահանքում արդյունահանման աշխատանքները կատարել
սեզոնային աշխատանքային ռեժիմով: Աշխատանքային օրերի թիվը տարվա մեջ
ընդունվում է 176 օր, օրական մեկ 8-ժամյա աշխատանքային հերթափոխով:

Բացահանքի կազմակերպման սխեման կներկայացվի ՇՄԱԳ հաշվետվության
փուլում:

Բացահանքի ծառայման ժամկետը կազմում է մոտ 10 տարի:

Բացահանքի շահագործական ծախսերը կներկայացվեն ՇՄԱԳ հաշվետվության
փուլում:

2. ԵԼԱԿԵՏԱՅԻՆ ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ՏՎՅԱԼՆԵՐ

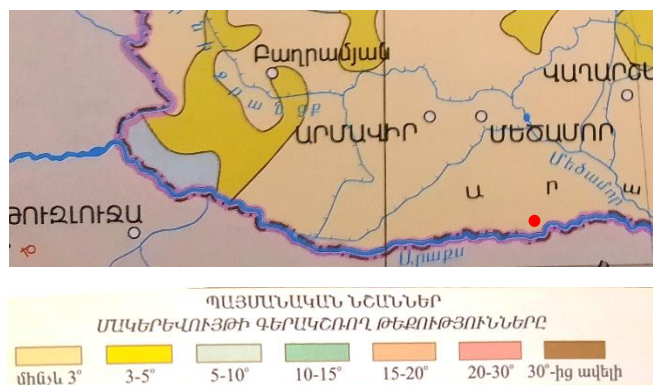
2.1. Ռելիեֆ

Աշխարհագրական տեսակետից տեղամասի շրջանը գտնվում է Արարատյան դաշտի հյուսիս-արևմտյան մասում և իրենից ներկայացնում է ընդարձակ հարթավայրային տեղանք՝ կտրտված ոռոգման ջրանցքներով:

Հարթավայրը սակավաթեք անկում է հարավ-արևմուտք դեպի Ժամանակակից Արաքսի գետահովիտը:

Տեղամասի բացարձակ նիշերը տատանվում են 855-865 մ սահմաններում:

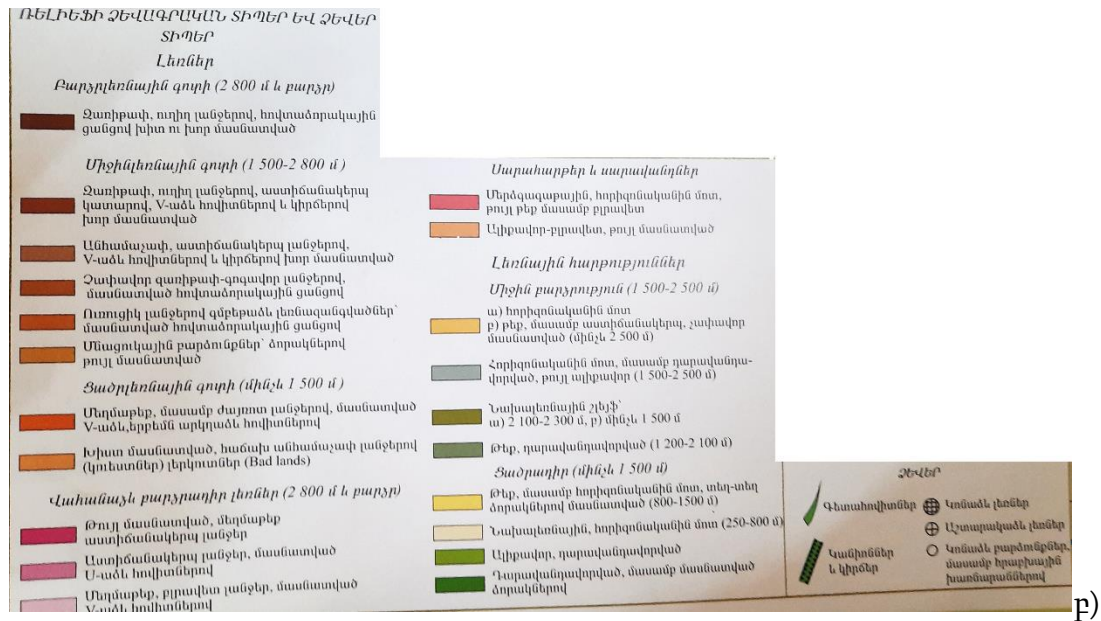
Լեռնագրական տեսակետից շրջանը իրենից ներկայացնում է լայնատարած հարթավայրային տեղանք, որն անկում է դեպի Արաքս գետը:

Նկ. 2.1. Մակերևույթի թեքություններ

● Ջանֆիդայի ավազակոպճազլաքարային խառնուրդի հանքավայր

Նկ 2.2. Մակերևույթի ձևագրություն 'ա) սխեմատիկ քարտեզ, բ) պայմանական նշաններ

• Զանֆիդայի ավազակոպձագլաքարային խառնուրդի հանքավայր

2.2. Կլիմա

Հանքավայրի տարածաշրջանի կլիմայական պայմանների նկարագրության համար օգտագործվել է ՀՀ քաղաքաշինության նախարարի 2011թ. սեպտեմբերի 26-ի N167-Ն հրամանով հաստատված «Շինարարական կլիմայաբանություն» ՀՀՇՆ II-7.01-2011 փաստաթղթի տվյալները: Այդ փաստաթղթով սահմանում են կլիմայական հարաչափերը, որոնք կիրառվում են շենքերի և շինությունների, ջեռուցման, օդափոխության, օդի լավորակման, ջրամատակարարման համակարգերի նախագծման, ինչպես նաև քաղաքային և գյուղական բնակավայրերի հատակագծման և կառուցապատման ժամանակ:

Կլիմայի բնորոշման համար հիմք է վերցրվել մոտակայքում գտնվող Արմավիր օդերևութաբանական կայանի երկարատև դիտարկման արդյունքները:

Համաձայն օդերևութաբանական կայանի տվյալների ուսումնասիրվող շրջանի կլիման՝ չոր մայրցամաքային է, խստաշունչ ձյունառատ, բայց կարճատև ձմեռով և զով ամառով: Մթնոլորտային տեղումների տարեկան միջին քանակը չի անցնում 260 մմ-ից, միջին տարեկան խոնավությունը 62% է, օդի բացարձակ առավելագույն ջերմաստիճանը կազմում է +41°C, իսկ նվազագույնը՝ -31°C: Աղ. 2.1-2.4 ամփոփված է տեղեկատվություն քամիների, օդի ջերմաստիճանի, հարաբերական խոնավության և մթնոլորտային տեղումների ու ձնածածկույթի վերաբերյալ:

Աղյուսակ 2.1

Քամիների կրկնելիությունը և միջին արագությունը՝ ըստ հորիզոնի կողմերի

Բնակավայրի անվանումը	Միջին տարեկան մթնոլորտային ճնշում, (հՊա)	Ամիսներ	Կրկնելիություն, % Միջին արագությունը, մ/վ ըստ ուղղությունների								Միջին տարեկան արագությունների կրկնելիությունը, %	Միջին տարեկան արագությունը, մ/վ	Ուժեղ քամիներով (≥15 մ) օրերի
			Հս	Հս-Արլ	Արլ	Հվ-Արլ	Հվ	Հվ-Արմ	Արմ	Հս-Արմ			
Արմավիր (Ջանֆիդային հարակից)	917.0	հունվար	7	5	17	8	9	8	28	18	77	0.9	12
			2.2	2.2	1.9	1.9	1.8	2.3	2.5	2.8			
		ապրիլ	5	7	28	11	9	9	20	11	52		
			2.8	3.4	2.5	2.7	2.7	3.7	3.0	3.7			
		հուլիս	3	8	31	16	11	7	16	8	55		
			2.1	2.5	1.9	2.2	1.1	2.6	2.7	2.6			
		հոկտեմբեր	5	4	23	16	9	7	22	14	72		
			2.2	2.8	1.9	2.9	2.8	3.6	3.1	3.8			

Աղյուսակ 2.2

Օդի ջերմաստիճանը՝ ըստ ամիսների

Բնակավայրի, օդերևութաբանական կայանի անվանումը	Բարձրությունը ծովի մակարդակից, մ	Միջին ջերմաստիճանը ըստ ամիսների, °C												Միջին տարեկան, °C	Բացարձակ նվազագույն, °C	Բացարձակ առավելագույն, °C
		Հունվար	Փետրվար	Մարտ	Ապրիլ	Մայիս	Հունիս	Հուլիս	Օգոստոս	Սեպտեմբեր	Հոկտեմբեր	Նոյեմբեր	Դեկտեմբեր			
Արմավիր (Ջանֆիդային հարակից)	870	-4.2	-1.6	4.9	12.4	17.4	21.6	25.7	25.1	20.0	12.9	5.7	-0.9	11.6	-31	41

Աղյուսակ 2.3

Օդի հարաբերական խոնավությունը՝ ըստ ամիսների

Բնակավայրի, օդերևութաբանական կայանի անվանումը	Օդի հարաբերական խոնավությունը՝ ըստ ամիսների, %												Միջին տարեկան, %	Միջին ամսական (ժամը 15-ին)	
	Հունվար	Փետրվար	Մարտ	Ապրիլ	Մայիս	Հունիս	Հուլիս	Օգոստոս	Սեպտեմբեր	Հոկտեմբեր	Նոյեմբեր	Դեկտեմբեր		Ամենացուրտ ամսվա, %	Ամենաշոգ ամսվա, %
Արմավիր (Ջանֆիդային հարակից)	76	72	62	56	57	51	48	49	53	65	74	78	62	62	29

Մթնոլորտային տեղումները և ձնածածկույթը

Բնակավայրի, օդերևութաբա նական կայանի անվանումը	Տեղումների քանակը $\frac{\text{միջին ամսական}}{\text{օրական առավելագույն}}$, մմ												Տարեկան	Ձնածածկույթ		
	Հունվար	Փետրվար	Մարտ	Ապրիլ	Մայիս	Հունիս	Հուլիս	Օգոստոս	Սեպտեմբեր	Հոկտեմբեր	Նոյեմբեր	Դեկտեմբեր		Առավելագույն տասնօրյակային բարձրությունը, սմ	Տարվա մեջ ձնածածկույթի օրերի քանակը	Չյան մեջ ջրի առավելագույն քանակը, մմ
Արմավիր (Ջանֆիդայի ն հարակից)	18	19	25	32	44	26	12	9	11	25	23	16	260	42	38	92
	19	21	26	37	42	21	38	31	35	30	30	20	42			

Նկ. 2.1-ում ներկայացված է կլիմայական գոտիների տարածման սխեմատիկ քարտեզը:

Նկար 2.3. Կլիմայական գոտիների տարածման սխեմատիկ քարտեզ

● *Զանֆիդայի ավագակոպճագյաքարային խառնուրդի հանքավայր*

2.3. Սողանքներ, սելամակայունություն

Ըստ «2007-2010 թթ. ՀՀ տարածքի առավել վտանգավոր սողանքների ամփոփագրի կազմման աշխատանքների» հաշվետվության և ՀՀ Սողանքների քարտեզի, շրջանում սողանքներ և առավել վտանգավոր սողանքային մարմիններ չկան: Քարաթափումների և սողանքների առաջացման ռիսկերը զրոյական են: Հանքավայրի և նրան հարակից տարածքների ուսումնասիրությունները հաստատում են, որ սողանքներ, կարստեր և փլուզումների առկա չեն:

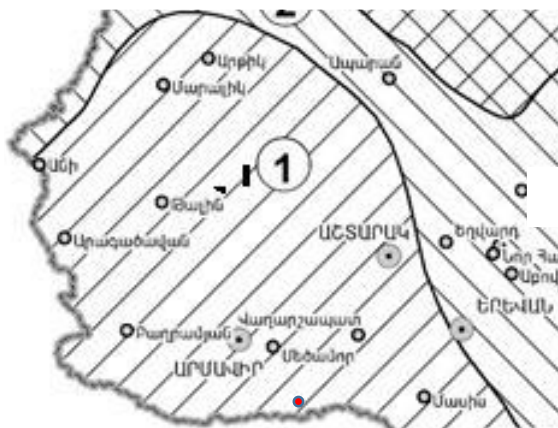

Նկար 2.4. ՀՀ սոդանքային շրջանները

● Ջանֆիդայի ավազակոպճազլաքարային խառնուրդի հանքավայր

Հայաստանի հանրապետությունը գտնվում է ակտիվ երկրաշարժային գոտում: Հյուսիսից հարավ առանձնացվում են հետևյալ սեյսմիկ գոտիները՝ Մերձքուռյան, Սոմխեթա-Ղարաբաղի, Մերձսևանյան, Կապան-Գոգորանի, Ծաղկունյաց-Զանգեզուրի, Երևան-Օրդուբադի, Ուրծ-Վայքի: Հիմնականում նշված գոտիների սահմաններով է անցնում երկրակեղևի խորքային բեկվածքները, որոնցից ամենախոշորներն են Սևան-Աբերայի, Շիրակ-Զանգեզուրի և Միջին Արաքսյան /Երևանյան/ բեկվածքները:

ՀՀ Քաղաքաշինության կոմիտեի նախագահի 2020թ. դեկտեմբերի 28-ի թիվ 102-Ն հրամանով հաստատված ՀՀՀՆ 20.04- «Երկրաշարժադիմացկուն շինարարություն. Նախագծման նորմեր» փաստաթղթով սահմանվում են այն չափանիշները, որոնք պետք է դրվեն շենքերի ու կառուցվածքների նախագծման ու կառուցման ընթացքում /սեյսմակայունության հիմնական սկզբունքներ/: Սեյսմակայուն շինարարությունը իրականացվում է տարբերակված՝ երեք, ըստ ուժգնության աճող հաջորդականությամբ՝ 1, 2, 3 սեյսմիկ գոտիներում, որոնց համար գրունտի հորիզոնական արագացման մեծությունը համապատասխանաբար 300, 400 և 500 սմ/վրկ² է: Նույն հրամանի հավելվածում ներկայացված է ՀՀ բնակավայրերի ցուցակը ըստ սեյսմիկ գոտիների:

Նկար 2.5. Սեյսմիկ շրջանացման սխեմատիկ քարտեզ

● Ջանֆիդայի ավազակոպճազլաքարային խառնուրդի հանքավայր

Հանքավայրի տարածքը և մոտակա բնակավայրերը գտնվում են 1-ին սեյսմիկ գոտում: Հայցվող տարածքին վերագրվում է գրունտի հորիզոնական արագացում $a = 0.3g$ /գրունտային ստվարաշերտի վերին մակերևույթի վրա երկրաշարժի ժամանակ առաջացած արագացման մեծությունը հորիզոնական ուղղությամբ/:

2.4. Օդային ավազան

ՀՀ տարածքում օդային ավազանի ֆոնային աղտոտվածությունը վերահսկում է ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարությունը: Օդային ավազանի աղտոտվածության մոնիտորինգային աշխատանքները կատարում են ՀՀ Շրջակա միջավայրի նախարարության «Հիդրոոդերևութաբանության և մոնիթորինգի կենտրոն» ՊՈԱԿ-ը:

Տեղամասի տարածքը գտնվում է բնակավայրերից հեռու (նվազագույնը 1.0 կմ): Տարածքում մշտական դիտակայաններ կամ պասիվ նմուշառիչներ տեղադրված չեն և օդային ավազանի աղտոտվածության վերաբերյալ տվյալներ չկան:

Որոշակի պատկերացում տարածքի օդային ավազանների աղտոտվածության մասին կարելի է ստանալ հաշվարկային եղանակով: Դրա համար ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարության «Շրջակա միջավայրի վրա ներգործության մոնիտորինգի կենտրոն» ՊՈԱԿ-ը մշակել է ուղեցույց ձեռնարկ, որում ներկայացված են մթնոլորտային օդի ֆոնային աղտոտվածության ցուցանիշների կախվածությունը տվյալ բնակավայրի ազգաբնակչության քանակից: Հաշվի առնելով, որ տեղամասի տարածքին ամենամոտ գտնվող բնակավայրերի՝ Նոր Արտագերս, Ջանֆիդա, Այգեշատ գյուղերի մշտական բնակչությունը թվաքանակը համաձայն Հայաստանի Հանրապետության վիճակագրական կոմիտեի տվյալների 2022թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, կազմում է մոտ 6900 մարդ, տեղամասի տարածքի մթնոլորտային օդի ֆոնային աղտոտվածության ցուցանիշներն կլինեն. փոշի՝ 0.2 մգ/մ³, ծծմբի երկօքսիդ՝ 0.02 մգ/մ³, ազոտի երկօքսիդ՝ 0.008 մգ/մ³ և ածխածնի օքսիդ 0.4 մգ/մ³:

2.5. Ջրային ռեսուրսներ

Արմավիրի մարզն առանձնապես հարուստ չէ ջրային ռեսուրսներով: Հիդրոերկրաբանական տեսակետից նախատեսվող գործունեության տարածքը գտնվում է Արարատյան ջրավազանում, որտեղ առկա են հետևյալ ջրերի տիպերը՝ աղբյուրի, գրունտային և

Ճնշումային: Աղբյուրի ջրերի կոլեկտորներ են հանդիսանում ճեղքավորված աղոեզիտա-բազալտները: Ստորերկրյա ջրերի տարածման շրջանում ընդգրկված է Մեծամոր գետի ավազանը, Հրազդան գետի ներքևի հոսանքը և Քուռ-Արաքսի մերձափյա գոտին: Ստորերկրյա ջրերը պատկանում են լճագետային գոյացություններին և ճաքճքված անդեզիտաբազալտներին, որոնց սնուցումն իրականանում է հիմնականում Արագած սարի հարավային լանջերից հոսող գետերի ենթահունային ջրերի հաշվին, ինչպես նաև միջլավային ջրերի հոսքի միջոցով: Ճնշումնային հորիզոնը տեղադրված է 150-200 մ հասնող հավասար խորություններում, ունի բացասական ճնշում (հոսք):

Հանքավայրի շրջանի տարածքում հանդիպում են գրունտային ջրեր: Նրանք պատկանում են ալյուվիալ-դելյուվիալ, պրոլյուվիալ նստվածքներին և սնվում են մակերևութային հոսքի, մթնոլորտային տեղումների, ենթահունային ջրերի և արտեզյան հորատանցքերի արտանետման ջրերից: Նրանք տարածքում հիմնականում հանդիպում են 6-7 մ խորության վրա, իսկ տեղ-տեղ մինչև 5-5.5 մ-ը: Գրունտային ջրերը առավելագույն մակարդակի հասնում են ապրիլ-մայիս ամիսներին, իսկ նվազագույնի՝ օգոստոս-նոյեմբեր ամիսներին: Գրունտային ջրերի ելքը հանքավայրի տարածքում կազմում է 0.4-0.5 լիտր/վրկ:

Մարզում է գտնվում հանրապետության ամենացածրադիր լիճը՝ Այդր (Ակնա) լիճը, որը զբաղեցնում է 50 հա մակերես, ունի 2 մ խորություն, ձագարաձև ուրվագիծ և ստորերկրյա սնում: Միակ գետը, որ սկսվում է մարզի սահմաններում Մեծամորն (Սևջուր) է, որը սկիզբ է առնում Այդր լճից:

Մակերեսային ջրերի աղտոտվածության մոնիտորինգային աշխատանքները կատարում է ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարության «Հիդրոդերևութաբանության և մոնիթորինգի կենտրոն» ՊՈԱԿ-ը, ըստ որի Մեծամոր գետի ջրի որակը Վաղարշապատ քաղաքից հարավ և Վաղարշապատ քաղաքից հարավ-արևելք հատվածներում 2022 թ. հոկտեմբերին ջրի որակը գնահատվել է «վատ» (5-րդ դաս), Ռանչպար գյուղից ներքև՝ «անբավարար» (4-րդ դաս):

2.6. Հողեր

Հանքավայրի շրջանում զարգացած են հիմնականում ոռոգելի մարգագետնային գորշ, գետադարավանդային, կիսանապատային գորշ և աղուտ-ալկալի հողատիպերը:

Ոռոգելի մարգագետնային գորշ հողերը ձևավորվել են Արարատյան հարթավայրի 800-950 մ բարձրության սահմաններում, ինչպես մարդու դարավոր գործունեության, այնպես էլ գրունտային ու մակերեսային խոնավության համատեղ ներգործության պայմաններում, որոնց ընդհանուր տարածքը կազմում է 53 հազ. հա: Այդ հողերի համար բնորոշ է թույլ հումուսայնությունը (1.5-2.0%) և կարբոնատայնությունը (3-7%), հիմնային ռեակցիան (pH 8.2-8.5), միջին կլանման ծավալը (30-40 մգ.էկվ/100 գ) և բավարար ֆիզիկական հատկությունները: Հողերը հարուստ են ընդհանուր ֆոսֆորով (0.19-0.50%), և կալիումով (1.3-2.07%), սակայն աղքատ են ընդհանուր ազոտով (0.06-0.16):

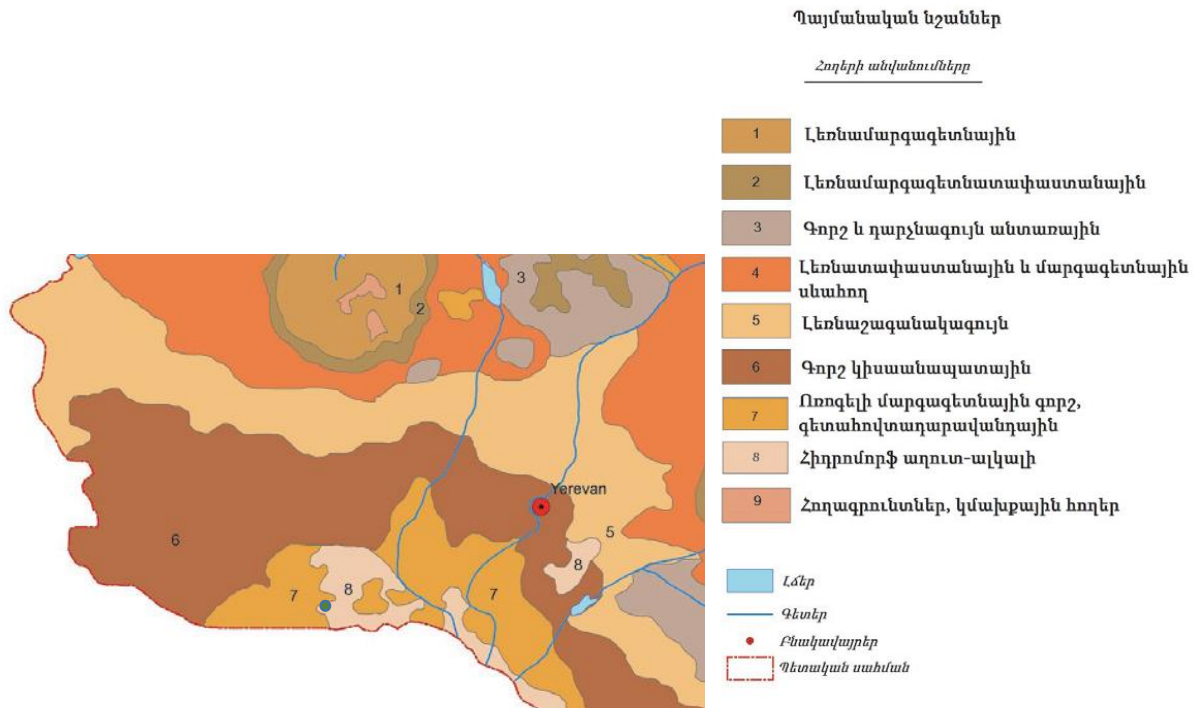
Գետահովտադարավանդային հողեր: Գոյացել են գետերի հովիտներում, այդ հողերին բնորոշ են հումուսի ցածր (1-2%) պարունակությունը, զգալի է կլանված մագնեզիումի պարունակությունը, PH 6.9-8.1, կլանման ծավալը՝ 14-35մգ/էկվ:

Աղուտ-ալկալի հողերը ձևավորվել են Արարատյան հարթավայրի խոնավ և գերխոնավ հատվածներում, որտեղ գրունտային ջրերը հանքայնացված են և գտնվում են երկրի մակերեսից 0.5-2.5 մ խորության վրա: Դրանց ընդհանուր մակերեսն Արարատյան հարթավայրում կազմում է 24 հազ. հա: Դրանք բնութագրվում են ուժեղ աղակալվածությամբ (1-3%), կարբոնատների զգալի պարունակությամբ (10-16%), բարձր ալկալիացվածությամբ (25-80%), որոնց յուրացումը կարող է իրականացվել միայն քիմիական մեխորացման ճանապարհով: Այս հողերն ընդգրկված են համայնքների այլ հողերի կազմում, որոնք հիմնականում չեն օգտագործվում:

Կիսանապատային գորշ հողերը տարածված են Արարատյան գոգահովտի նախալեռնային գոտու 950-1250 մ բարձրության սահմաններում: Արարատյան հարթավայրում նրանց տարածքը կազմում է 152 հազ. հա: Այդ հողերի համար բնորոշ է հումուսային հորիզոնների փոքր հզորությունը (25-40 սմ), պրոֆիլի թույլ հումուսայնությունը (1.5-2.0 %), բարձր կարբոնատայնությունը (6-30%), հիմնային ռեակցիան (pH 7.8-8.3), միջին կլանման ծավալը (20-30 մգ.էկվ/100 գ) և փոշիացած ստրուկտուրայնությունը: Կիսանապատային գորշ հողերը հարուստ են կալիումով՝ 45-67 մգ/100գ, ֆոսֆորով՝ 3.7-4.2 մգ/100գ և աղքատ են ազոտով՝ 1.4-2.1 մգ/100գ:

Շագանակագույն հողերը ձևավորվել են տիպիկ չոր տափաստանային բուսականության տակ, հրաբխային ապարների հողմահարված նյութերի, ինչպես նաև տեղական տակ, ողողաբերուկ և հեղեղաբերուկ գոյացումների վրա: Ըստ մեխանիկական կազմի այս

հողերը դասվում են միջակ և ծանր կավավազային տարատեսակների շարքին: Կախված ռելիեֆի պայմաններից և էռոզայի ենթարկվածության աստիճանից՝ հանդիպում են ինչպես ավելի թեթև, այնպես էլ ծանր մեխանիկական կազմով հողեր: Հողերի կլանման տարողությունը համեմատաբար ցածր է, որը պայմանավորված է հումուսի սակավ պարունակությամբ և թեթև կավավազային մեխանիկական կազմով:

Նկար 2.6. ՀՀ հիմնական հողատիպերի քարտեզ՝ ըստ ՀՀ ազգային ատլասի

● Զանֆիդայի ավազակոպճազաքարային խառնուրդի հանքավայր

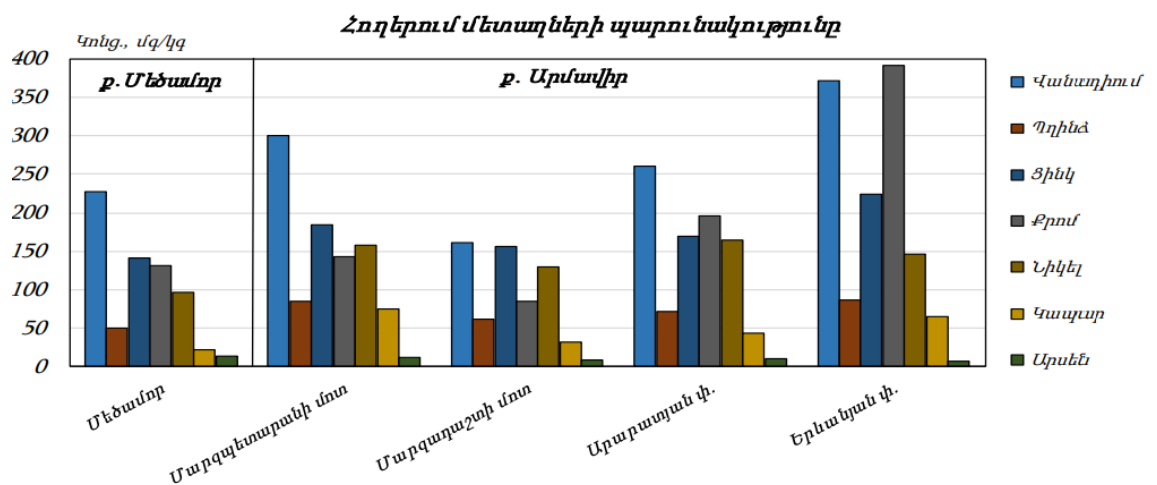
Նախատեսվող գործունեության շրջանակներում օգտակար հանածոյի արդյունահանման ենթակառուցվածքների (բացահանքեր, արտադրական հրապարակ) ստեղծման արդյունքում ժամանակավորապես օտարվելու է մոտ 2.35 հա տարածք: Նախկինում խախտված և աղտոտված տարածքներ չկան: ՀՀ օրենսդրության պահանջներին համապատասխան օգտակար հանածոյի արդյունահանման աշխատանքներ կատարելիս հողի բերրի շերտը պետք է հանվի և պահեստավորվի՝ ՀՀ կառավարության 08.09.2011թ. թիվ 1396-Ն և 02.11.2017թ. թիվ 1404-Ն որոշումների պահանջներին համապատասխան:

Ռեկուլտիվացիոն վերջնական աշխատանքները կկատարվեն արդյունահանման աշխատանքների ավարտին: Ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների տեխնիկական փուլն իրենից ներկայացնում է հողաբուսական շերտի ժամանակավոր պահեստից (լցակույտից) տեղափոխում դեպի բացահանքի մշակված տարածություն՝ փոխելով բացահանքի

հատակին: Կենսաբանական փուլի ժամանակ նախատեսվում է այն ճիմապատել և այնուհետև օգտագործել գյուղատնտեսական նպատակներով (որպես արոտավայր կամ անհրաժեշտության դեպքում որպես բանջարանոցային ցանքատարածություն):

Հողային ծածկույթի վրա որպես հնարավոր ազդեցություն դիտարկվում է արտադրական հրապարակի տարածքի աղտոտումը նավթամթերքներով, որը կմեղմացվի շինարարական լավ պրակտիկայի կիրառման և մեղմացնող միջոցառումների իրականացման շնորհիվ:

Հողերի ծածկույթի աղտոտվածության մոնիտորինգային աշխատանքները կատարվում են ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարության «Հիդրոդերևութաբանության և մոնիթորինգի կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի կողմից: Համաձայն հայցվող տեղամասի ամենամոտ՝ Մեծամոր և Արմավիր քաղաքների դիտակետերի 2022 թվականի 4-րդ եռամսյակի տվյալների Մեծամոր քաղաքում ուսումնասիրված հողերում վանադիումի պարունակությունը գերազանցում է համապատասխան ՍԹԿ-ն՝ 1.5 անգամ, պղնձի պարունակությունը՝ 16.7 անգամ, ցինկի պարունակությունը՝ 6.1 անգամ, քրոմի պարունակությունը՝ 21.8 անգամ, նիկելի պարունակությունը՝ 24.3 անգամ և արսենի պարունակությունը՝ 7.0 անգամ: Արմավիր քաղաքում ուսումնասիրված հողերում վանադիումի պարունակությունը գերազանցում է համապատասխան ՍԹԿ-ն՝ 1.1-2.5 անգամ, պղնձի պարունակությունը՝ 20.7-28.7 անգամ, ցինկի պարունակությունը՝ 6.8-9.7 անգամ, քրոմի պարունակությունը՝ 14.2-65.2 անգամ, նիկելի պարունակությունը՝ 32.5-41.0 անգամ, կապարի պարունակությունը՝ 1.4-2.4 անգամ և արսենի պարունակությունը՝ 4.0-6.5 անգամ:

Նկ. 2.7. Մետաղների պարունակությունը Արմավիրի մարզի քաղաքային հողերում

Հողամասերի սեփականության և նպատակային նշանակության վերաբերյալ տեղեկատվությունը բերվում է ստորև (աղյուսակ 2.5):

Աղյուսակ 2.5

Տվյալներ հողամասերի սեփականության և նշանակության վերաբերյալ

Հ/Հ	Ծածկագիրը	Սեփականության ձևը	Նպատակային նշանակությունը	Գործառնական նշանակությունը
1.	04-072-0125-0054	սեփականություն	գյուղատնտեսական	վարելահող
2.	04-072-0125-0052	ընդհանուր բաժնային սեփականություն	գյուղատնտեսական	վարելահող
3.	04-072-0125-0055	սեփականություն	գյուղատնտեսական	վարելահող
4.	04-072-125-056	համատեղ սեփականություն	գյուղատնտեսական	վարելահող
5.	04-072-0125-0057	սեփականություն	գյուղատնտեսական	վարելահող
6.	04-072-125-052	համատեղ սեփականություն	գյուղատնտեսական	վարելահող

2.7. Բուսական և կենդանական աշխարհ

Այս տարածքը ներառված է Երևանի ֆլորիստիկ շրջանում, որտեղ տարածված են հիմնականում կիսաանապատային բուսականության պետրոֆիլ տարբերակները՝ օշինդրա-էֆեմերային և հալոֆիլ, պսամոֆիլ անապատային բուսատեսակներով, նաև ավազակավային մայր ապարների վրա բաց և մուգ դարչնային հողերի վրա զարգացած չոր տափաստանային լանդշաֆտային գոտուն բնորոշ բուսականության տեսակներով:

Արմավիրի մարզի տարածքում հանդիպում են ՀՀ բուսերի և կենդանիների Կարմիր գրքում գրանցված հետևյալ տեսակները.

- մեհելիի պայտաքիթ չղջիկ (*Rhinolophus mehelyi* Matschie) - տեսակն ընդգրկված է ԲՊՄՄ Կարմիր ցուցակում (ver. 3.1) «Vulnerable B4e» կարգավիճակով: Բնության պահպանության միջազգային միության Կարմիր ցուցակի չափորոշիչներով գնահատվում է որպես «Խոցելի»՝ B1a+2ab(iii),

- գանգրափետուր հավալուսն (*Pelecanus crispus* Bruch) - հազվագյուտ, կրճատվող թվաքանակով տեսակ է: Գրանցված է նախկին ԽՍՀՄ Կարմիր գրքերում: Տեսակն ընդգրկված է ԲՊՄՄ Կարմիր ցուցակում (ver. 3.1) «Vulnerable A2ce+3ce+4ce» կարգավիճակով: Բնության պահպանության միջազգային միության Կարմիր ցուցակի չափորոշիչներով գնահատվում է որպես «Վտանգված»՝ EN D,

- սպիտակաճակատ սագ (*Anser albifrons* (Scopoli, 1769)) - չվող, բնադրող, ձմեռող, քիչ տարածված, հազվագյուտ տեսակ է: Տեսակն ընդգրկված է ԲՊՄՄ Կարմիր ցուցակում (ver. 3.1) «Least Concern» կարգավիճակով: Բնության պահպանության միջազգային միության Կարմիր ցուցակի չափորոշիչներով գնահատվում է որպես «Խոցելի»՝ VU B1ab(iii)+2ab(iii),

- կալախոտ կասպիական (*Kalidium caspicum* (L.) Ungern-Sternb.) - վտանգված տեսակ է: Հայտնի է միայն Երևանի ֆլորիստիկական շրջանից: Տարածման շրջանի մակերեսը 5000 կմ²-ից պակաս է, բնակության շրջանի մակերեսը՝ 500 կմ²-ից պակաս: Տեսակին սպառնում է տարածման և բնակության շրջանների կրճատում՝ աղուտների շարունակվող յուրացման հետևանքով: Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված չէր:

Արմավիրի մարզի տարածքում տարածված են ցածր բարձրության (մինչև 1000 մ ծովի մակերևույթից բարձր) հարթավայրերին բնորոշ կենդանական աշխարհի ներկայացուցիչներ: Շրջանում կենդանական աշխարհը ներկայացված է գերազանցապես անապատային և կիսաանապատային լանդշաֆտներին բնորոշ տեսակներով: Երկկենցաղներից հանդիպում է լճային գորտը, սիրիական սխտորագորտը, կանաչ դողողը, մողեսներից՝ կլորագլխիկը, օձագլխիկը և երկարաոտ սցինկը, օձերից՝ կույր օձուկը: Բազմազան են թռչունները և միջատները: Թիթեռներից բնորոշ են սատիրները, խոշոր առագաստաթիթեռները:

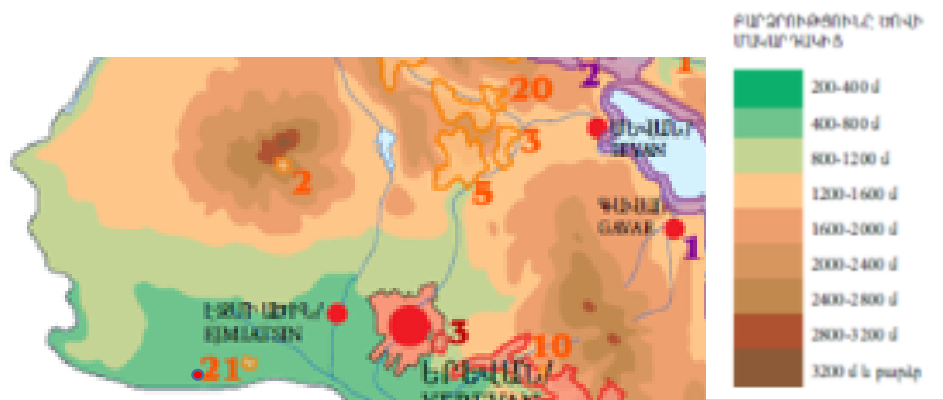
Սակայն այստեղ հանդիպում են նաև արտագոնալ բնակավայրերին (քարաթափեր, ցանքեր, այգիներ, բնակավայրեր) բնորոշ տեսակներ: Կաթնասունները առավել կերպով ներկայացված են կրծողներով, որոնց մի մասը վարում է ստորգետնյա կենսակերպ: Թռչունները ներկայացված են բաց տարածքներին բնորոշ տեսակներով: Սողունները և երկկենցաղները փոքրաքանակ են: Գարնան և աշնան սեզոններին այստեղ հանդիպում են բազմաթիվ չվանցող տեսակներ: Մարզի տարածքի դոմինանտ և բնորոշ տեսակներից կարելի է նշել Հայաստանում ամենուրեք տարածված *Crociodura* (սպիտակատամիկ), *Vulpes vulpes* L. (աղվես), *Cricetus auratus* Nat. (գեղմանամուկ), *Microtus arvalis* Pall. (դաշտամուկ), *Perdix perdix* L. (կաքավ), *Grus grus* L. (կռունկ) և այլն:

Հանքավայրի շրջանի կենդանական աշխարհը ներկայացված է սակավաթիվ տեսակներով: Հանրապետության տարածքում լայնորեն տարածված տեսակներից գրանցվել են նապաստակ, աղվես, գայլ:

Հայցվող տեղամասը համարվում է տնտեսապես յուրացված գոտի, այն օգտագործվել է գյուղատնտեսական նպատակներով, բնական բուսածածկը վերափոխված է մշակովի բուսատեսակներով: Նախատեսվող գործունեության տարածքում կենդանատեսակների հանդիպելը քիչ հավանական է: ՀՀ բույսերի և կենդանիների կարմիր գրքերում գրանցված տեսակներ Ջանֆիդայի ավազակոպճազլաքարային հանքավայրի Նոր Արտագերս տեղամասի տարածքում չեն հայտնաբերվել:

2.8. Բնության հատուկ պահպանվող տարածքներ

Արգելավայրերը մշտապես կամ ժամանակավորապես առանձնացված տարածքներ են, որտեղ ապահովվում են էտալոնային, գիտական, պատմամշակութային, տնտեսական արժեք ներկայացնող բնական համալիրների և նրանց տարրերի տեսակների պահպանությունն ու վերարտադրությունը: Ներկայումս հանրապետությունում կա 27 արգելավայր, որը ՀՀ տարածքի 3.44%-ն է:

Նկ. 2.8. ՀՀ հատուկ պահպանվող տարածքները:

21. «Որդան կարմիր» արգելավայր

- Ջանֆիդայի ավազակոպճազլաքարային խառնուրդի հանքավայր

Արմավիրի մարզում է գտնվում Որդան կարմիր արգելավայրը, որը կազմավորվել է 1987 թվականին, ունի 220 հա տարածք: Բաղկացած է երկու առանձին տեղամասերից՝ Արագափի գյուղական համայնքի հյուսիսարևմտյան մասում (198.33 հա) և Ջրառատի գյուղական համայնքի հյուսիսային մասում (21.52 հա)՝ Արարատյան հարթավայրում, ծովի մակերևույթից 835-850 մետր բարձրության վրա:

Արգելավայրի տարածքում իրականացվող հիմնական գործառնություններն են՝

ա) որդան կարմիրի, որդանախոտի, ինչպես նաև էկոհամակարգերի այլ բուսական և կենդանական տարրերի էկոլոգիական առանձնահատկությունների ուսումնասիրությունը, համակեցությունների վիճակի մոնիտորինգը, որդան կարմիրի ու որդանախոտի գիտականորեն հիմնավորված վերարտադրությունը.

բ) արգելավայրի ռեժիմին համապատասխան զբոսաշրջության տարբեր ձևերի կազմակերպումը:

Համաձայն 2006թ.-ի նոյեմբերի 27-ի ՀՕ-211-Ն բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին ՀՀ օրենքի 18 «Պետական արգելավայրերի պահպանության ռեժիմը» և 19 «Բնության հուշարձանների պահպանության ռեժիմը» հոդվածների, համապատասխանաբար, պետական արգելավայրի տարածքում արգելվում է ցանկացած գործունեություն, որը խախտում է արգելավայրի էկոհամակարգերի կայունությունը կամ սպառնում է հատուկ պահպանության կարիք ունեցող էկոհամակարգերի, բուսական և կենդանական աշխարհի ներկայացուցիչների, գիտական կամ պատմամշակութային արժեք ունեցող օբյեկտների պահպանությանը և բնության հուշարձանի զբաղեցրած տարածքում արգելվում է ցանկացած գործունեություն, որը սպառնում է դրա պահպանությանը:

«Որդան կարմիր» արգելավայրը գտնվում է հանքավայրի հայցվող տարածքից մոտ 8.1 կմ հեռավորության վրա:

Հանքավայրի տարածքը, ինչպես նաև հարակից շրջանները ներառված չեն բնության հատուկ պահպանվող տարածքում: Արմավիրի մարզում հաստատված բնության հուշարձանները նախագծվող տարածքից գտնվում են 10 կմ և ավելի հեռավորության վրա:

ՀՀ կառավարության 14.08.2008թ.-ի N 967-Ն որոշմամբ հաստատվել է ՀՀ տարածքի բնության հուշարձանների ցանկը, համաձայն որի Արմավիրի մարզում են գտնվում բնության հետևյալ հուշարձանները.

Աղյուսակ 2.6

Արմավիրի մարզի բնության հուշարձանների ցանկ

Ջրագրական հուշարձաններ		
1.	«Մեծամոր» լիճ	Արմավիրի մարզ, Տարոնիկ գյուղից մոտ 3 կմ հս-արմ
Կենսաբանական հուշարձաններ		
1.	Ավազասեր (պսամոֆիլ) բուսականություն»	Արմավիրի մարզ, քաղ. Վաղարշապատ, Զվարթնոց տաճարի մոտ
2.	«Ջրաճահճային բուսականություն»	Արմավիրի մարզ, Մեծամոր լիճ

ՀՀ կառավարության 2007 թվականի մարտի 15-ի թիվ 385-Ն որոշմամբ հաստատվել է ՀՀ Արմավիրի մարզի պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձանների ցանկը:

Զանֆիդայի ավագակոպճագլաքարային խառնուրդի հանքավայրի մոտակա գյուղերից միայն Նոր Արտագերս և Զանֆիդա գյուղերի տարածքում են հաշվառվել պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձաններ (աղ. 2.7):

Աղյուսակ 2.7

Նոր Արտագերս տեղամասի հարակից տարածքի պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձանների ցանկ

Հուշարձանախումբ /հուշարձան	Տարեթիվը	Տեղադիրքը	Նշանակ. (հանրապ., տեղ.)
Նոր Արտագերս գյուղ			
Հուշարձան երկրորդ աշխարհամարտում զոհվածներին	1985 թ.	գյուղի մեջ	Տ
Զանֆիդա գյուղ			
Խաչքար	9-11 դդ	Գյուղից 2 կմ աե, ջրանցքի մոտ, «Խաչքարի դաշտ» վայրում, 1970-ական թթ. կառուցված սրբատեղիում	Հ
Հուշարձան երկրորդ աշխարհամարտում զոհվածներին	1968 թ.	Գյուղի մեջ	Տ

3. ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

3.1. ՀՀ Արմավիրի մարզի սոցիալ-տնտեսական բնութագիրը

Հանքարդյունահանման համար նախատեսվող տարածքը գտնվում է ՀՀ Արմավիրի մարզի Մեծամոր համայնքի Նոր Արտագերս գյուղում:

Նկ. 3.1 Արմավիրի մարզի քարտեզ

ՀՀ Արմավիրի մարզը գտնվում է հանրապետության արևմտյան հատվածում: Մարզը հյուսիսից սահմանակից է Արագածոտնի մարզին, արևելքից՝ մայրաքաղաքին, հարավ-արևելքից՝ Արարատի մարզին և արևմուտքից՝ պետական սահմանով, սահմանակից է Թուրքիային:

Աղյուսակ 3.1

Արմավիրի մարզի սոցիալ-տնտեսական հակիրճ բնութագիրը

Տարածքը	1231 կմ ²
ՀՀ տարածքում մարզի տարածքի տեսակարար կշիռը, %	4.1
Համայնքներ, 2022 թ. տարեսկզբի դրությամբ	8
Քաղաքներ	3
Գյուղեր	95
Բնակչության թվաքանակը 2022 թ. տարեսկզբի դրությամբ այդ թվում՝ քաղաքային գյուղական	264.4 հազ. մարդ 82.5 հազ. մարդ 181.9 հազ. մարդ
Գյուղատնտեսական նշանակության հողեր այդ թվում՝ վարելահողեր	96838.9 հա 39765.2 հա

Մարզի տարածքով են անցնում հանրապետական նշանակություն ունեցող ավտոխճուղիներ՝ Երևան– Արմավիր, Երևան–Քարակերտ և Երևան–Գյումրի, ինչպես նաև Երևան–Թբիլիսի երկաթուղին: Արմավիրի մարզը հանրապետությունում առանձնանում է իր զարգացած գյուղատնտեսությամբ և արդյունաբերությամբ: Մարզի աշխարհագրական դիրքը և բնակլիմայական պայմանները նպաստավոր են, ինչպես բուսաբուծության (բազմամյա տնկարկներ, բանջարեղեն), այնպես էլ անասնաբուծության զարգացման համար: Անասնաբուծության բնագավառում հիմնականում զարգացած է խոշոր և մանր եղջերավոր անասնաբուծությունը, խոզաբուծությունը և թռչնաբուծությունը, իսկ բուսաբուծության մեջ՝ պտղաբուծությունը, խաղողագործությունը, բանջարաբուծությունը և բուստանաբուծությունը: Հիմնականում մշակվում են հացահատիկալնդեղենային և բանջարաբուստանային մշակաբույսեր: Արդյունաբերությունը մասնագիտացած է էլեկտրաէներգիայի, սննդամթերքի, խմիչքների արտադրության ու շինանյութերի հանքավայրերի շահագործման ուղղություններում: Բեռնաուղևորափոխադրումները մարզում իրականացվում են ավտոմոբիլային տրանսպորտով:

2021թ.-ին մարզի տնտեսության հիմնական ոլորտների տեսակարար կշիռները ՀՀ համապատասխան ոլորտների ընդհանուր ծավալում կազմել են

- արդյունաբերություն 5.0 %,
- գյուղատնտեսություն 22.6 %,
- շինարարություն 7.3 %,
- մանրածախ առևտուր 4.5 %,
- ծառայություններ 1.5 %:

Մարզկենտրոն Արմավիր քաղաքը (2022թ. տարեսկզբին՝ 27.7 հազ. մարդ) գտնվում է Երևան քաղաքից 44 կմ դեպի հյուսիսարևմուտք: Քաղաքում գործում են գինու (նաև վերմուտ տեսակի) և կոնյակի (1966թ.-ից), պահածոների, կաթի և կաթնամթերքի, հացի, գազապարատուրայի, մոլիբդենի հարստացման, հաստոցաշինական, ֆուրնիտուրայի և այլ շինանյութերի, կահույքի արտադրության գործարաններ, և միակը Հայաստանում խորդենու վերամշակման գործարան, փոքր և միջին բիզնեսով զբաղվող արտադրական և սպասարկման ծառայություններ իրականացնող կազմակերպություններ:

Մեծամոր քաղաքը (2022թ. տարեսկզբին՝ 8.4 հազ. մարդ) Երևանից 38 կմ հեռավորությամբ նշանավոր է Հայաստանի Հանրապետության ատոմակայանով, որը զբաղեցնում է 300 հա տարածք, իր մեծությամբ և հզորությամբ միակն է Հարավային Կովկասում:

Վաղարշապատ քաղաքը (2022թ. տարեսկզբին՝ 46.4 հազ. մարդ) գտնվում է Երևանից 20 կմ հեռավորության վրա: Մեծությամբ և նշանակությամբ մարզի առաջին քաղաքն է: Վաղարշապատում գործում է 5 եկեղեցի: Դրանց մեջ առանձնանում է Հայաստանի գլխավոր եկեղեցին՝ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի համալիրում գտնվող, Հայ Առաքելական եկեղեցու հոգևոր և վարչական կենտրոն՝ Մայր տաճարը:

3.2. Ագդակիի համայնքի սոցիալ-տնտեսական բնութագիրը

Նոր Արտագերս, մակերես՝ 6.75 կմ², բնակչություն՝ 1669 (2018 թ.):

Նոր Արտագերս (նախկին անվանումը՝ Փոքր Շահրիար), գյուղ Հայաստանի Հանրապետության Արմավիրի մարզում: Վերանվանվել է Նոր Արտագերս 1968 թ. դեկտեմբերի 3-ին: Աշխարհագրական տեսանկյունից բնակավայրը գտնվում է Արաքսի ձախ ափին, ծովի մակերևույթից 865 մ բարձրության վրա, մարզկենտրոն Արմավիրից մոտ 11 կմ հարավ:

Կլիման չոր մայրցամաքային է, խստաշունչ ձյունառատ, բայց կարճատև ձմեռով և զով ամառով: Հունվարյան միջին ջերմաստիճանը է -15°C է, հուլիսյանը՝ +33°C: Մթնոլորտային տարեկան տեղումների քանակը 350 մմ: Բնական լանդշաֆտները չոր տափաստաններն են:

Գյուղն ունի 290 տնտեսություն: Ունի դպրոց, բուժկետ, կապի հանգույց:

Բնակչությունը զբաղվում է այգեգործությամբ, դաշտավարությամբ, թռչնաբուծությամբ, անասնապահությամբ և մեղվաբուծությամբ: Գյուղատնտեսության մեջ մեծ բաժին ունի բուսաբուծությունը և այգեգործությունը: Մշակում են հացահատիկային, կերային, բանջարաբուստանային կուլտուրաներ:

Համայնքի հողային ֆոնդը 674.5 հա է:

4. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ԲԱՂԱԴՐԻՉՆԵՐԻ ՎՐԱ ՀՆԱՐԱՎՈՐ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳՐԵՐԸ

Օգտակար հանածոյի արդյունահանման աշխատանքների իրականացման ընթացքում շրջակա միջավայրի վրա ակնկալվող բնապահպանական ազդեցությունների նախնական նկարագիրը ներկայացված է ստորև:

4.1. Ազդեցությունը մթնոլորտային օդի վրա

Լեռնային աշխատանքների հետևանքով օդային միջավայրում փոշու քանակության ավելացում, որը պայմանավորված է ավտոտրանսպորտի աշխատանքի և բեռնման-բեռնաթափման աշխատանքների հետ: Փոշեգոյացում կանխատեսվում է նաև բացահանքի սահմաններում՝ կապված արդյունահանման տեխնոլոգիական գործընթացի հետ: Համաձայն նախնական հաշվարկներին, տեղամասի տարածքում վնասակար գազերի (ազոտի օքսիդ, ածխածնի երկօքսիդ) առավելագույն կոնցենտրացիաները չեն գերազանցելու նորմատիվային փաստաթղթերով ամրագրված սահմանային թույլատրելի խտությունները: Ազդեցությունը հիմնականում պայմանավորված կլինի բացահանքի շահագործման ընթացքում ծխագազերի, փոշու արտանետումներով և լցակայանների մակերևույթից փոշու արտանետումներով: Կանխարգելող միջոցառումներով նախատեսվում են սարքավորումների տեխնիկական վիճակի նախնական և պարբերական ստուգումներ, գոծիչների տեղադրում արտանետման խողովակների վրա և այլն:

Նախատեսվում է աշխատանքային հրապարակների և ճանապարհների պարբերական ջրցանում, որը եղանակային չոր պայմանների դեպքում կիրականացվի օրական մի քանի անգամ, ինչպես նաև հակահրդեհային միջոցառումների կիրառում:

4.2. Ազդեցությունը ջրային ավազանի վրա

Հանքարդյունահանման շահագործման ժամանակ ջրային ռեսուրսները օգտագործվում են փոշենստեցման, լեռնային զանգվածների խոնավացման, ինչպես նաև սպասարկող անձնակազմի խմելու, կենցաղային և հիգիենիկ նպատակներով: Ջրային ռեսուրսների աղտոտում չի կանխատեսվում, քանի որ լեռնային աշխատանքների տեխնոլոգիայով արտահոսքեր չեն նախատեսվում, իսկ փոշենստեցման համար ջրցանը նախատեսվում է իրականացնել այնպիսի ծավալներով, որ արտահոսք չառաջանա:

Խմելու և տեխնիկական ջրի պահանջարկը կարող է բավարարվել Նոր Արտագերս և Ջանֆիդա գյուղերից՝ ավտոջրատարներով բերվող ջրերի հաշվին:

Արտադրական տարածքի կենցաղային կեղտաջրերը կուտակվելու են բետոնապատ անթափանց հորում, որտեղից պարբերաբար հեռացվելու են հատուկ ծառայության ուժերով: Խմելու և տնտեսական ջրապահանջի և ջրահեռացման ծավալների վերաբերյալ, ինչպես նաև ջրի աղբյուրի վերաբերյալ հաշվարկներն ու տվյալները կներկայացվեն հանքավայրի շահագործման աշխատանքային նախագծում և ՇՄԱԳ հաշվետվությունում:

4.3. Ազդեցությունը հողային ռեսուրսների վրա

Օգտակար հանածոների բաց եղանակով արդյունահանման ժամանակահատվածի հողային ռեսուրսների վրա դրսևորվում է երկու տեսակի ազդեցություն.

- ուղղակի ազդեցություն, որի հետևանքով ձևավորվում է տեխնածին լանդշաֆտ բացահանքի, մակաբացման ապարների լցակույտերի, լեռնային առուների, արտադրական հրապարակների տարածքում, ինչպես նաև արտադրական հրապարակի հնարավոր աղտոտում նավթամթերքներով,

- անուղղակի ազդեցություն՝ մթնոլորտ արտանետվող փոշու և աղտոտիչ նյութերի նստեցում հողի մակերևույթին:

Նախատեսվող գործունեության շրջանակներում օգտակար հանածոյի արդյունահանման ենթակառուցվածքների (բացահանքեր, արտադրական հրապարակ) ստեղծման արդյունքում ժամանակավորապես օտարվելու է մոտ 2.35 հա տարածք: ՀՀ օրենսդրության պահանջներին համապատասխան օգտակար հանածոյի արդյունահանման աշխատանքներ կատարելիս հողի բերրի շերտը պետք է հանվի և պահեստավորվի՝ ՀՀ կառավարության 08.09.2011թ. թիվ 1396-Ն և 02.11.2017թ. թիվ 1404-Ն որոշումների պահանջներին համապատասխան:

Ռեկուլտիվացիոն վերջնական աշխատանքները կկատարվեն արդյունահանման աշխատանքների ավարտին: Ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների տեխնիկական փուլն իրենից ներկայացնում է հողաբուսական շերտի ժամանակավոր պահեստից (լցակույտից) տեղափոխում դեպի բացահանքի մշակված տարածություն՝ փոխելով բացահանքի հատակին: Կենսաբանական փուլի ժամանակ նախատեսվում է այն ճիմապատել և այնուհետև օգտագործել գյուղատնտեսական նպատակներով (որպես արոտավայր կամ

անհրաժեշտության դեպքում որպես բանջարանոցային ցանքատարածություն): Ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների վերաբերյալ մանրամասները կներկայացվեն արդյունահանման նախագծում:

Հողային ծածկույթի վրա որպես հնարավոր ազդեցություն դիտարկվում է արտադրական հրապարակի տարածքի աղտոտումը նավթամթերներով, որը կմեղմացվի շինարարական լավ պրակտիկայի կիրառման և մեղմացնող միջոցառումների իրականացման շնորհիվ:

4.4. Ազդեցությունը կենսաբազմազանության վրա

Ջանֆիդայի ավազակոպճազլաքարային խառնուրդի հանքավայրի Նոր Արտագերս տեղամասի օգտակար հանածոյի արդյունահանման բացասական ազդեցությունը հանքավայրի տարածաշրջանի բուսական և կենդանական աշխարհի վրա կանխատեսվում է աննշան, քանի որ ընդհանուր առմամբ տարածաշրջանը հանդիսանում է տնտեսապես յուրացված գոտի: ՀՀ Բույսերի կարմիր գրքում գրանցված բուսատեսակներ հանքավայրի տարածքում չեն արձանագրվել: Կենդանական աշխարհի դիտարկված տեսակներն ունեն լայն տարածում ՀՀ տարածքում և գրանցված չեն ՀՀ Կենդանիների կարմիր գրքում: Այնուամենայնիվ նախատեսվող աշխատանքների ընթացքում գործարկվող սարքավորումների աղմուկը, թրթռումները, ինչպես նաև անձնակազմը կհանդիսանան անհանգստացնող գործոններ, որոնք հնարավորինս կմեղմվեն շինարարական լավ պրակտիկայի կիրառման մեղմացնող միջոցառումների իրականացման շնորհիվ:

Տեխնիկատրանսպորտային միջոցների երթևեկությունը ճանապարհներից և արտադրական տարածքներից դուրս բացառվում է:

4.5. Ընդերքօգտագործման թափոններ

Նախատեսվող գործունեության արդյունքում կարող են առաջանալ մի շարք արտադրական թափոններ՝ կապված տեխնոլոգիական գործընթացների հետ, որոնք՝ համապատասխան բնութագրերով ներկայացված են աղ. 4.1-ում:

Առաջացող թափոնների բնութագրերը

Հ/Հ	Թափոնի անվանումը	Ծածկագիրը	Վտանգավորության դասը	Ծավալը, տարի
1.	Բանեցված կապարե կուտակիչներ և խոտան	92110100 13 01 2	II	առավելագույնը 3 հատ
2.	Բանեցված կոմպրեսորային յուղեր	54100211 02 03 3	III	մոտ 4 լ
3.	Հալոգեն չպարունակող բանեցված հիդրավլիկ յուղեր	54100213 02 03 3	III	մոտ 4 լ
4.	Բանեցված ավտոմոբիլային յուղեր	54100202 02 03 3	III	մոտ 4 լ
5.	Բանեցված դիզելային յուղեր	54100203 02 03 3	III	մոտ 4 լ
6.	Բանեցված օդաճնշիչ դոզեր	57500200 13 00 4	IV	մոտ 2 հատ
7.	Յուղոտված լաթեր	58200600 01 01 4	IV	մոտ 2 կգ
8.	Փխրուն մակաբացման ապարներ	34000120 01 99 5	V	1.04 հազ մ ³
9.	Չտեսակավորված կենցաղային աղբ	91200400 01 00 4	IV	200 կգ

Նախատեսվում է առաջացող չտեսակավորված աղբի տեղափոխումն իրականացնել աղբահավաք ծառայություն իրականացնող ընկերության կողմից:

4.6. Աղմուկ և թրթռում

Հանքավայրի տարածքում աղմուկի աղբյուր կարող են հանդիսանալ լեռնատրանսպորտային սարքավորումները, սակայն քանի որ դրանց ինտենսիվությունը ցածր է, կարելի է ենթադրել, որ աղմուկի մակարդակը չի գերազանցի թույլատրելին: Համաձայն գործող նորմատիվ փաստաթղթերի, արտադրական կազմակերպությունների մշտական աշխատատեղերով տարածքներում աղմուկի (ձայնի) առավելագույն մակարդակը չպետք է գերազանցի 95 դԲԱ, իսկ արտադրական կազմակերպությունների մշտական աշխատատեղերում ձայնի մակարդակը չպետք է գերազանցի 80 դԲԱ:

Հաշվի առնելով հանքավայրի հեռավորությունը բնակավայրերից, մեկ հերթափոխով աշխատանքային ռեժիմը՝ գումարային հաշվարկային ձայնային բնութագիրը բնակավայրի սահմաններում կգտնվի նորմայի սահմաններում (45 դԲԱ): Աղմուկի ազդեցությունը կանխելու նպատակով նախատեսվում է մշակել ժամանակացույց գիշերային աշխատանքը հանքավայրի տարածքում կանոնակարգելու նպատակով, խուսափել աղմկահարույց լեռնատրանսպորտային սարքավորումների կիրառումից, իսկ անհրաժեշտության դեպքում՝ տեղադրել խլացուցիչներ:

Հանքարդյունահանման տեխնոլոգիական գործընթացների հետ կապված հնարավոր է առաջանա նաև առաջին կարգի տրանսպորտային թրթռում (վիբրացիա): Թրթռումների սահմանային թույլատրելի մակարդակը չպետք է գերազանցի 112 դԲԱ:

4.7. Սանիտարապաշտպանիչ գոտի

Համաձայն 245-71 Արդյունաբերական ձեռնարկությունների նախագծման սանիտարական նորմերի, առանց պայթեցման աշխատանքների շինարարական նյութերի արդյունահանման ձեռնարկությունների համար սահմանված է 50 մ սանիտարապաշտպանիչ գոտի: Հանքավայրը գտնվում է բնակելի գոտիներից նվազագույնը 1.0 կմ հեռավորությունների վրա, ինչը գերազանցում է սահմանված սանիտարական գոտու սահմանված չափերը ավելի քան 3 անգամ:

4.8. Պատմամշակութային հուշարձանների պահպանություն

Ջանֆիդայի ավազակոպճագլաքարային խառնուրդի հանքավայրի Նոր Արտագերս տեղամասի օգտակար հանածոյի արդյունահանման աշխատանքների ընթացքում որևէ ազդեցություն պատմամշակութային արժեքների վրա չի կանխատեսվում: Աշխատանքների ընթացքում նախատեսվում է առաջնորդվել ՀՀ կառավարության 2002 թվականի ապրիլի 20-ի 438 որոշման 43-րդ կետի որոշման պահանջներով՝ մասնավորապես «Հիմնարկները, իրավաբանական և ֆիզիկական անձինք աշխատանքների կատարման ժամանակ պատմական, գիտական, գեղարվեստական և այլ մշակութային արժեք ունեցող հնագիտական և մյուս օբյեկտների հայտնաբերման պահից պարտավոր են դադարեցնել աշխատանքները և դրա մասին անհապաղ հայտնել լիազորված մարմին»:

4.9. Սոցիալ-տնտեսական ազդեցություն

Հանքարդյունահանման աշխատանքները պետք է կատարվեն ՀՀ աշխատանքային օրենսդրության պահանջներին, աշխատանքների անվտանգության նորմատիվային փաստաթղթերին և այլ նորմատիվ ակտերին համապատասխան և ապահովեն բոլոր տեսակի աշխատանքների անվտանգ կատարումը: Աշխատակազմը պետք է ունենա խմելու որակյալ ջրի և զուգարանների հասանելիություն, սնունդ ընդունելու և հանգստանալու համար անհրաժեշտ պայմաններ: Աշխատատեղերում՝ հասանելի վայրում, պետք

է լինեն առաջին օգնության բժշկական միջոցներ և հակահրդեհային միջոցներ: Աշխատակազմը պետք է ապահովվի արտահագուստով, անհատական պաշտպանության միջոցներով և անվտանգության համար անհրաժեշտ այլ միջոցներով: Անվտանգության սարքավորումների օգտագործումը պետք է ուսուցանվի, վերահսկվի և պարտադրվի: Աշխատանքի անվտանգության պահպանման համակարգը պետք է նախատեսի հրահանգավորում, ուսուցում և գիտելիքների ստուգում: Սպասարկող անձնակազմի ընտրության ժամանակ առաջնահերթություն տրվելու է տեղի բնակչությանը:

Հանքավայրի շահագործման հետ կապված նախնական գնահատականներով ստեղծվելու է մոտ 10-15 նոր աշխատատեղ: Աշխատանքներին ներգրավվելու են հիմնականում ազդակիր Նոր Արտագերս գյուղի բնակիչները, որոնք անհրաժեշտության դեպքում կանցնեն համապատասխան որակավորման կամ վերաորակավորման դասընթացներ:

4.10. Բնապահպանական մշտադիտարկումների պլան

Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության մոնիթորինգն ու դրա արդյունքների տրամադրումը լիազոր մարմինն պետք է իրականացվի ՀՀ կառավարության 2018 թվականի փետրվարի 22-ի N 191-Ն որոշման պահանջների համաձայն, մասնավորապես.

➤ մշտադիտարկումների արդյունքների վերաբերյալ տարեկան ամփոփ հաշվետվությունները (մետաղական և ոչ մետաղական օգտակար հանածոների դեպքում) ընդերքօգտագործողները լիազոր մարմինն պետք է ներկայացնեն թղթային կամ էլեկտրոնային եղանակով՝ մինչև յուրաքանչյուր տարվան հաջորդող տարվա փետրվարի 20-ը,

➤ ընդերքօգտագործողի էլեկտրոնային կայքի առկայության դեպքում ընդերքօգտագործողի կողմից այդ կայքում պետք է տեղադրվեն ընդերքօգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման նպատակով պլանավորված մշտադիտարկումների հավատարմագրված, համապատասխան հավաստագրեր ունեցող լաբորատորիաներում գնահատված արդյունքների վերաբերյալ ամփոփ տարեկան հաշվետվությունը,

➤ յուրաքանչյուր 5 տարին մեկ ընդերքօգտագործողները պարտավոր են վերանայել և լիազոր մարմնի հետ համաձայնեցնել ընդերքօգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման

նպատակով պլանավորվող աշխատանքների ծրագիրը և դրանց իրականացման մշտա-
դիտարկման ցուցիչները:

Աղ. 4.2-ում բերվում է շրջակա միջավայրի բաղադրիչների վրա հնարավոր ազդե-
ցության նախնական գնահատական մատրիցան:

Աղյուսակ 4.2

Հնարավոր ազդեցությունների նախնական գնահատման մատրիցա

Շրջակա միջավայրի բաղադրիչներ	Գործողություններ		
	Արտադրական հրապարակ	Ավտոտրանսպորտ	Արդյունահանման աշխատանքներ
Մթնոլորտային օդ	ցածր կարճատև	ցածր կարճատև	ցածր կարճատև
Ջրեր	-	-	-
Հողեր	ցածր երկարատև	ցածր կարճատև	ցածր երկարատև
Կենսաբազմա- զանություն	աննշան	աննշան	աննշան
Պատմամշակութային հուշարձաններ	-	-	-

**5. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ՎՆԱՍԱԿԱՐ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՆՎԱԶԵՑՄԱՆՆ
ՈՒՂԴՎԱԾ ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ԵՎ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ
ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳՐԵՐԸ**

5.1. Բնապահպանական միջոցառումների բնութագրերը

Շրջակա միջավայրի բաղադրիչների վրա վնասակար ազդեցության մեղմացման կամ վերացման նպատակով նախատեսվում են հետևյալ բնապահպանական միջոցառումները.

- փոշենստեցման նպատակով փոշեառաջացման օջախների (աշխատանքային հրապարակներ, լցակայաններ, մոտեցնող ճանապարհներ և այլն) ինտենսիվ ջրում տարվա չոր և շոգ եղանակներին,
- նավթամթերքների պահեստավորում և պահում արտադրական հրապարակում հատուկ հատկացված տեղում (բացօթյա կամ ծածկով ապահովված պահեստ), որին տրվում է համապատասխան թեքություն, որն ապահովում է թափված նավթամթերքների հոսքը դեպի այն հավաքող բետոնապատված փոսը,
- հնամաշ դետալների ու մասերի հավաքում հատկացված առանձին տեղում և հանձնում որպես մետաղական ջարդոն,
- մեքենաների տեխնիկական սպասարկման իրականացում՝ մասնագիտացված ընկերությունների տարածքում, որտեղ առկա են բոլոր անհրաժեշտ պայմանները յուղերի, քսայուղերի փոխարինման, պահպանման և պահեստավորման համար,
- կենցաղային աղբի հավաքում հատուկ անթափանց տարրաների մեջ, համապատասխան աղբահավաք ծառայություն մատուցող կազմակերպության կողմից տեղափոխում մոտակա կազմակերպված աղբավայր,
- կեղտաջրերի հավաքում բետոնապատ հորատիպ զուգարանում, որը պարբերաբար նախատեսվում է դատարկել հատուկ ծառայության ուժերով: Աշխատանքների ավարտից հետո դատարկված փոսը կլցվի քարերով, կծածկվի հողի շերտով,
- խախտված տարածքների ռեկուլտիվացիա՝ արդյունահանման աշխատանքների ավարտից հետո:

Ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների նախահաշիվը կներկայացվի ՇՄԱԳ հաշվետվությունում: Հարթեցումը կկատարվի բուլդոզերի օգնությամբ: Գումարը հատկացվելու է

շրջակա միջավայրի պահպանության դրամագլխին ՀՀ կառավարության 18.08.2021 թ.-ի N1352- Ն որոշմամբ սահմանված ընթացակարգով:

Հանքավայրի շահագործման աշխատանքների ավարտից 2 տարի առաջ, ՀՀ ընդերքի մասին օրենսգրքի պահանջներին համապատասխան, կկազմվի հանքի փակման վերջնական ծրագիրը, որտեղ կնկարագրվեն բացահանքի, արտադրական հրապարակի լեռնատեխնիկական վերականգնման վերանայված, փաստացի վիճակին համապատասխանող աշխատանքները:

Թափոնների կառավարման նպատակով բանեցված մեքենայական յուղերի և քսայուղերի փոխարինումը կիրականացվի մասնագիտացված ընկերությունների կողմից: Մաշված անվադողերը, կապարե կուտակիչները կհանձնվեն լիցենզիավորված մասնագիտացված ընկերություններին՝ պայմանագրային հիմունքներով:

Բուսական աշխարհի պահպանությունը իրականացնել համաձայն կառավարության 2014 թ.-ի թիվ 781-Ն որոշման դրույթների՝ բուսական աշխարհի օբյեկտների դրանց աճելավայրերի պահպանությամբ ապահովել վայրի բուսատեսակների բազմազանության ամբողջականությունը, բուսական ծածկույթի ջրապահպան, հողապաշտպան, կլիմայակարգավորիչ և ռեկրեացիոն հատկությունների անխաթարությունը:

Կենդանական աշխարհի պահպանությանն նպատակով ապահովել.

ա) գենոֆոնդի և տեսակային բազմազանության պահպանությունը, պաշտպանությունը, բնականոն վերարտադրությունը,

բ) կենդանիների բնակության միջավայրի ամբողջականության խախտման կանխումը,

գ) կենդանական տեսակների և դրանց պոպուլյացիաների ու համակեցությունների ամբողջականության պահպանությունը,

դ) կենդանիների միգրացիայի ուղիների պահպանությունը:

Հանքարդյունահանման աշխատանքների արդյունքում ջրային ռեսուրսների աղտոտում տեղի չի ունենա, քանի որ մոտակա ջրային ռեսուրսը գտնվում է 0,8 կմ հեռավորության վրա, տեղանքի ռելիեֆը խիստ կտրտված է, տեղամասի տարածքում գրունտային ջրերը բացակայում են, լեռնային աշխատանքների տեխնոլոգիայով արտահոսքեր չեն նախատեսվում: Ջրային ռեսուրսների պահպանության լրացուցիչ միջոցառումներ չեն նախատեսվում:

Աղմուկի նվազեցման նպատակով նախատեսվում է մեքենաները սարքավորվել ձայնախլացուցիչներով:

Նախատեսվում են աշխատողների սանիտարակենցաղային հարմարություններ՝ հանդերձարան, ցնցուղարան, զուգարան և հանգստի սենյակ՝ համաձայն ՀՀ առողջապահության նախարարի 2012 թվականի սեպտեմբերի 19-ի թիվ 15-Ն հրամանի:

Բնապահանջական կառավարման պլան

Գործողություն	Հնարավոր ազդեցություն	Առաջարկվող մեղմացման միջոցառումներ	Մշտադիտարկման ցուցիչ	Ծախսերը, հազ. դրամ	Կատարող	Վերահսկող
1	2	3	4	5	6	7
Նախապատրաստական աշխատանքներ						
Ճանապարհների և արտադրական հրապարակի կարգաբերում	Փոշու արտանետում	Արտադրական հրապարակի ջրցանում	հանքափոշի	300	«ՄՖ ՔՈՆՍԹՐԱԲԵՆ» ՍՊԸ	Բնապահպանական և ընդերքի տեսչական մարմին
	Դիզ. վառելիքի այրման արգասիքների արտանետում	Տեխնիկա-տրանսպորտային միջոցների պլանային տեխնիկական զննումների իրականացում և միայն սարքին վիճակում օգտագործում, ցանկալի է դիզելային շարժիչների կլանիչներով ապահովում:	կախյալ մասնիկներ ածխածնի օքսիդ, ածխաջրածիններ, ազոտի օքսիդներ, մուր, բենզ(ա)պիրեն			
	Հողերի աղբոտում և աղտոտում	Տեխնիկա-տրանսպորտային միջոցների պլանային տեխնիկական զննումների իրականացում և միայն սարքին վիճակում օգտագործում՝ բացառելու համար վառելիքի և յուղերի պատահական արտահոսքը, օգտագործված յուղերի հավաքում մետաղյա տակառներում և պահպանում հատուկ առանձնացված տեղերում՝ հետագա ուտիլիզացիայի համար առաջացած մետաղների և այլ թափոնների /անօգտագործելի պահեստամասեր և ավտոդոդեր/ հավաքում՝ հետագա ուտիլիզացիայի համար	հողերում նավթամթերքների պարունակությունը			

1	2	3	4	5	6	7
Արդյունահանման աշխատանքներ						
Հանքավայրի շահագործում	Մթնոլորտային օդի աղտոտում. ա/Փոշու արտանետում բ/ դիզ. վառելիքի այրման արգասիք- ների արտանետում	ա. արտադրական հրապարակների, մո- տեցող ճանապարհների ջրցանում, բեռ- նատարների երթևեկություն ծածկված վիճակում, լցակայանների պարբերական ջրցանում բ. տեխնիկա-տրանսպորտային միջոցնե- րի պլանային տեխնիկական զննումների իրականացում և միայն սարքին վիճակում օգտագործում, աշխատանքների կատարման վայրում նյութերի /թափոնների բաց այրման բա- ցառում	հանքափոշի, կախյալ մասնիկներ ածխածնի օքսիդ, ածխաջրածիններ, ազոտի օքսիդներ, մուր, քենզ(ա)պիրեն	ընթացիկ ծախսեր	«ՄՖ ՔՈՆՍԹՐԱՔՇՆ» ՍՊԸ	Բնապահպա- նական և ընդերքի տեսչական մարմին
	Հողերի խախտում	խախտված տարածքների ռեկուլտիվա- ցիայի իրականացում՝ արդյունահանման աշխատանքների ավարտից հետո	-	ընթացիկ ծախսեր		
	Հողերի աղբոտում և աղտոտում	- դատարկ ապարների պահեստավո- րում հատուկ հատկացված տեղերում - օգտագործված յուղերի հավաքում մե- տաղյա տակառներում և պահպանում հատուկ առանձնացված տեղերում /օրի- նակ՝ վառելիքաքսուքային նյութերի պահեստում/ հետագա ուտիլիզացիայի համար: - առաջացած մետաղի և այլ թափոնը /անօգտագործելի պահեստամասեր և ավտոդոդեր/ հավաքում՝ հետագա ուտիլ- զացիայի համար - կենցաղային աղբի առանձին հավաք- ման տեղի կահավորում, աղբամանների տեղադրում աշխատակիցների հանգստ- յան տեղերում սննդի ընդունման կետե- րում կանոնավոր աղբահանում:	հողերում նավթամթերքների պարունակությունը	ընթացիկ ծախսեր		

1	2	3	4	5	6	7
	ազդեցություն բուսական և կենդանական աշխարհի վրա	- ապահովել վայրի բուսատեսակների բազմազանության ամբողջականությունը, բուսական ծածկույթի ջրապահպան, հողապաշտպան, կլիմայակարգավորիչ և ռեկրեացիոն հատկությունների անխաթարությունը, - ապահովել կենդանիների գենոֆոնդի և տեսակային բազմազանության պահպանությունը, պաշտպանությունը, բնականոն վերարտադրությունը, կենդանիների բնակության միջավայրի ամբողջականության խախտման կանխումը, կենդանական տեսակների և դրանց պոպուլյացիաների ու համակեցությունների ամբողջականության պահպանությունը,	տարածքին բնորոշ վայրի բնության ներկայացուցիչների քանակ, աճելավայրերի և ապրելավայրերի տարածք, պոպուլյացիայի փոփոխություն	ընթացիկ ծախսեր	«ՄՖ ՔՈՆՍԹՐԱՔՇՆ» ՍՊԸ	
Ֆիզիկական ազդեցություններ	աղմուկ	- աղմկախլացուցիչների տեղադրում շարժական կայանների և սարքավորումների վրա - սարքավորումների կանխարգելիչ վերանորոգում աղմուկը նվազեցնելու նպատակով	աղմուկի մակարդակը և թրթռումների ազդեցությունը	ընթացիկ ծախսեր	«ՄՖ ՔՈՆՍԹՐԱՔՇՆ» ՍՊԸ	Բնապահպանական և ընդերքի տեսչական մարմին, առողջապահական և աշխատանքի տեսչական մարմին
Առողջություն և աշխատանքի անվտանգություն	վնասվածքներ և պատահարներ աշխատավայրում	- աշխատատեղերում, հասանելի վայրում, առաջին օգնության բժշկական արկղիկներ և հակահրդեհային միջոցների առկայություն, - աշխատակազմին համազգեստով և անվտանգության անհրաժեշտ միջոցներով ապահովվում, - անվտանգության սարքավորումների օգտագործման ուսուցանում, վերահսկում և պարտադրում:		ընթացիկ ծախսեր		

5.2. Հակավթարային միջոցառումներ

Բացահանքում բոլոր աշխատանքներն իրականացվելու են հաշվի առնելով «Բաց եղանակով օգտակար հանածոների հանքավայրի մշակման անվտանգության միասնական կանոններ»-ի պահանջները: Վթարներից խուսափելու համար անհրաժեշտ հիմնական պայմանները բերված են ստորև.

- ✓ մուտքը բացահանքի տարածք իրականացվում է ձեռնարկության ղեկավարության կողմից տրված անցագրերով,

- ✓ բացահանքի շինությունների վրա, մարդկանց կուտակման վայրերում և շարժման երթուղիներում պետք է փակցվեն տեխնիկական անվտանգությանը վերաբերող ցուցադրական միջոցներ: Դրանք են համապատասխան տեղեկատվական ցուցանակները, նշանները, վահանակաները, թույլատրող և արգելող նախազգուշական ազդագրերը, որոնց նշանակությանը պետք է ծանոթ լինեն բացահանքի բոլոր աշխատողները,

- ✓ լեռնատրանսպորտային սարքավորումները պետք է տեղադրվեն մշակված տարածքների և նստվածքների վերին եզրից ավելի քան 3-4 մ հեռավորության վրա, փլուզման գոտու սահմաններից դուրս և որմնակապվեն,

- ✓ հրդեհամարման համար ջրի տարողություններում անհրաժեշտ է պահել նվազագույնը 100 մ³ ծավալով մշտական ջրի պաշար,

- ✓ փոխաբեռնման կետերը, որոնցում որպես միջանկյալ օղակ օգտագործվում են էքսկավատորներ, պետք է բավարարեն հետևյալ պահանջներին.

- հանքազանգվածաշերտի բարձրությունը պետք է սահմանվի՝ ելնելով հանքազանգվածի ֆիզիկամեխանիկական հատկություններից, բայց ոչ ավելի էքսկավատորի շերեփման բարձրությունից,

- լցակույտի յուրաքանչյուր սեկտորի լցման ժամանակ հանքազանգվածաշերտի թեքման անկյունը պետք է համապատասխանի պահեստավորվող հանքազանգվածի բնական թեքման անկյանը,

- ✓ աշխատանքները պետք է կատարվեն համաձայն բացահանքի ղեկավարության կողմից հաստատված աշխատանքների կատարման տեղեկատվական թերթիկի, իսկ տեղանքը նախատեսվում է կահավորել հատուկ նշաններով և ցուցատախտակներով,

✓ փոխաբեռնման կետի բեռնաթափման հրապարակների չափերը պետք է ապահովեն արտադրությամբ զբաղվող բոլոր մեքենաների և մեխանիզմների բնականոն և անվտանգ աշխատանքը՝ դրանց տեղաշարժման և ուղեւորանքման ժամանակ: Բեռնաթափման աշխատանքների կատարման ճակատի երկարությունը և բեռնաթափման հրապարակի լայնությունը պետք է որոշվեն՝ ելնելով տրանսպորտային միջոցների (ավտոմեքենաների, բուլդոզերների և այլն) եզրաչափերից, տեղաշարժման աշխատանքների կատարման ընդունված սխեմայից և շրջադարձի շառավղից՝ հաշվի առնելով բեռնաթափմանը կանգնած և սպասող տրանսպորտային միջոցի անհրաժեշտ անվտանգ հեռավորությունը, որը պետք է լինի 5 մ-ից ոչ պակաս,

✓ բեռնաթափման հրապարակում աշխատող ինքնաթափ մեքենաների և բուլդոզերների աշխատանքային գոտում կողմնակի մարդկանց գտնվելը կամ որևէ այլ աշխատանք կատարելն արգելվում է: Նրանք պետք է գտնվեն աշխատող մեխանիզմից 5 մ-ից ոչ պակաս հեռավորության վրա:

5.3. Արտակարգ իրավիճակների կառավարում

Արտակարգ իրավիճակների պատրաստ լինելու համար հանքավայրի տարածքում նախատեսվում են շարժական կապի միջոցներ, առաջին բուժօգնության միջոցներ, անվտանգության կանոնների վերաբերյալ անձնակազմի գիտելիքների ստուգում:

Հանքավայրի տարածքում արտակարգ իրավիճակները կարող են պայմանավորված լինեն հետևյալ գործոններով. երկրաշարժ՝ հաշվի առնելով, որ հանքավայրը գտնվում է սեյսմիկ ակտիվ գոտում, հրդեհներ՝ կապված մարդածին գործոնների հետ:

Աշխատակիցների կարողությունների և գիտելիքների զարգացման նպատակով, անվտանգության տեխնիկայի կանոնների վերաբերյալ հրահանգավորում իրականացնելու ժամանակ նախատեսվում է առանձին ներկայացնել նաև երկրաշարժերի ժամանակ աշխատակիցների պահվածքի կանոնները, գործողությունների հաջորդականությունը, տարահանման գործողությունների մանրամասները:

Հրդեհային անվտանգությունն ապահովելու համար աշխատակիցները պետք է տեղեկացված լինեն տեխնոլոգիական գործընթացներում օգտագործվող նյութերի հրդեհավտանգության վերաբերյալ: Նախատեսվում է նշանակել հրդեհային անվտանգության

համար պատասխանատու անձ, մշակվել հրդեհի դեպքում անձնակազմի գործողությունների պլան: Հանքավայրի հատուկ հատկացված վայրում տեղադրվելու են հրդեհաշիջման սկզբնական միջոցներ՝ կրակմարիչներ, ավազով արկղեր, բահեր: Աշխատանքները սպասարկող կենցաղային նշանակության տարածքում նախատեսվում են առաջին օգնության դեղորայքային փաթեթներ:

Բացահանքի տարածքում աշխատանքների անվտանգ իրականացման նպատակով.

- ✓ աշխատանքի կթույլատրվեն անձիք, որոնք ունեն հատուկ պատրաստվածություն և որակավորում,

- ✓ կօգտագործվեն մեքենաներ և մեխանիզմներ, սարքավորումներ և նյութեր, որոնք համապատասխանում են անվտանգության պահանջներին և սանիտարական նորմերին,

- ✓ կանցկացվեն պլանային-զգուշացնող համալիր վերանորոգումներ, պրոֆիլակտիկ աշխատանքներ և այլ դիտարկումներ,

- ✓ անբարենսպաստ օդերևութաբանական պայմանների (քամի անհողմություն, անոմալ բարձր շոգ կամ ցուրտ եղանակ, թանձր մառախուղ, ամպրոպ) ի հայտ գալու դեպքում՝ ըստ իրավիճակի, կիրառվում են հետևյալ միջոցառումները.

- ջրցանի քանակի և հաճախականության ավելացում,

- աշխատանքի տևողության կրճատում,

- միաժամանակ աշխատող մեքենաների և մեխանիզմների քանակության կրճատում,

- փոշեգոյացման հետ կապված աշխատանքների ծավալների նվազեցում,

- բեռնատար մեքենաները կահավորում հատուկ հակամառախուղային լույսերով:

Հորդառատ անձրևների պատճառով առաջացած հեղեղումներ ժամանակ դադարեցվում են տեխնիկայի և մարդկանց մուտքն ու տեղաշարժը հանքավայրի սահմաններում: Հանքում աշխատանքների անվտանգ իրականացման նպատակով.

- ✓ աշխատանքի են թույլատրվում անձիք, որոնք ունեն հատուկ պատրաստվածություն և որակավորում,

- ✓ օգտագործվում են մեքենա-մեխանիզմներ, սարքավորումներ և նյութեր, որոնք համապատասխանում են անվտանգության պահանջներին և սանիտարական նորմերին,

✓ անցկացվում են պլանային-զգուշացնող համալիր վերանորոգումներ, պրոֆիլակտիկ աշխատանքներ և այլ դիտարկումներ,

✓ աշխատանքի ժամանակ պետք է պահպանվեն անվտանգության տեխնիկայի կանոնները: Ոչ ուշ քան երեք ամիսը մեկ, աշխատակիցների հետ պետք է անցկացնել հրահանգավորում անվտանգության տեխնիկայի գծով:

5.4. Բնապահպանական մշտադիտարկում

Հանքավայրի շահագործման աշխատանքների ընթացքում «ՄՖ ՔՈՆՍԹՐԱԲՇՆ» ՍՊ ընկերությունը իրականացնելու է շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցության կանխարգելման և մեղմացման ուղղված հետևյալ մշտադիտարկումները.

1. մթնոլորտային օդ արտանետումների որակական և քանակական պարամետրերի պարբերական չափումներ՝ յուրաքանչյուր շաբաթը մեկ անգամ, որպես սահմանային թույլատրելի խտությունները ընդունվելու են՝ ածխածնի օքսիդի համար՝ 5 մլգ/մ³, ազոտի երկօքսիդի համար՝ 0.085 մլգ/մ³, մրի համար՝ 0.15 մլգ/մ³,

2. լեռնատրանսպորտային սարքավորումների աշխատանքային վիճակի՝ մասնավորապես չեզոքացուցիչ սարքավորումների սարքին վիճակի պարբերական մշտադիտարկումներ, տարին մեկ անգամ հաճախականությամբ,

3. արտադրական հրապարակի տարածքի հնարավոր աղտոտումից խուսափելու նպատակով օգտագործված մեքենայական յուղերով ու քսայուղերով հողերի աղտոտվածության մշտադիտարկումներ՝ ըստ ՀՀ կառավարության 24.08.2007 թ.-ի թիվ 1277-Ն որոշմամբ սահմանված աղտոտիչ նյութերի,

4. կենսաբազմազանության մշտադիտարկում՝ ըստ անհրաժեշտության, որի պարբերությունը կսահմանվի օգտակար հանածոյի արդյունահանումն իրականացվող կազմակերպության կողմից՝ հիմնվելով հայցվող տարածքում բուսական և կենդանական աշխարհի ներկայացուցիչների հայտնաբերումից:

ՀՀ կառավարության 22.02.2018թ. N191-Ն որոշման պահանջներին համապատասխան կազմվել է մշտադիտարկումների պլան, որտեղ ներկայացված են մշտադիտարկումների օբյեկտները, վայրերը, տեսակները, ցուցանիշները և նվազագույն հաճախականությունները (աղյուսակ 5.2):

Մշտադիտարկումների պլանի կառուցվածքն ու բովանդակությունը

Մշտադիտարկումների օբյեկտը	Մշտադիտարկումների վայրը	Ցուցանիշը	Մշտադիտարկման տեսակը	Նվազագույն հաճախականությունը
Մթնոլորտային օդ	հայցվող տարածք (բացահանք, ճանապարհներ, լցակույտ)	հանքափոշի	նմուշառում, նմուշի լաբորատոր հետազոտություն, չափումներ ավտոմատ չափման սարքերով	շաբաթական մեկ անգամ
Հողային ծածկույթ	հայցվող տարածք (բացահանք, ճանապարհներ, լցակույտ)	հողերի քիմիական կազմը, հողերի կազմաբանությունը, հումուսի պարունակությունը, հողերում նավթամթերքների պարունակությունը	նմուշառում, նմուշի լաբորատոր հետազոտություն, չափումներ ավտոմատ չափման սարքերով	- տարեկան մեկ անգամ
Վայրի բնություն, կենսամիջավայր, կարմիր գրքում ընդգրկված, էնդեմիկ տեսակներ	Արդյունահանման տարածքին հարակից շրջան	տարածքին բնորոշ վայրի բնության ներկայացուցիչների քանակ, աճելավայրերի և ապրելավայրերի տարածք, պոպուլյացիայի փոփոխություն	հաշվառում, նկարագրություն, քարտեզագրում	տարեկան մեկ անգամ
Աղմուկ և թրթռում	հայցվող տարածք (բացահանք, ճանապարհներ, լցակույտ)	աղմուկի մակարդակը և թրթռումների ազդեցությունը	չափումներ շարժական աղմկաչափով	ամսական մեկ անգամ

Ընդերքօգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման և աղտոտվածության հանքավայրի շահագործման նպատակով վերցված նմուշների լաբորատոր հետազոտությունը նախատեսվում է իրականացնել հավաստաբանագրված, համապատասխան հավաստագրեր ունեցող լաբորատորիաներում:

Ընկերության արտադրական հրապարակում կնախատեսվի համապատասխան հաղորդակցման համակարգ (ինֆորմացիոն և շարժական կապ), որով հնարավոր է արտակարգ իրավիճակների ժամանակ կապ հաստատել ձեռնարկության վարչական կազմի, տեղական ինքնակառավարման մարմինների, շտապ օգնության հետ: Նախատեսվում է նաև սահմանել պոտենցիալ արտակարգ պայմանների գոյացում և սահմանել գործողություններ, որոնց պետք է հետևել՝ նվազագույնի հասցնելու համար կյանքի կորստի և ունեցվածքի վնասի վտանգը և այլն:

Նկ. 5.1. Մշտադիտարկման կետերի տեղադիրքի քարտեզ-սխեմա

Շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցության կանխարգելմանն ու մեղմաց-մանն ուղղված մշտադիտարկումների իրականացման նպատակով նախնական գնա-հատմամբ նախատեսվում է հատկացնել տարեկան 200 հազ. դրամ:

ՇՄԱԳ հաշվետվությունում կներկայացվեն ռեկուլտիվացիայի, մշտադիտարկում-ների և բնապահպանական միջոցառումների համար ընկերության կողմից նախատես-ված գումարների վերաբերյալ առավել մանրամասն տեղեկություններ:

6. ՀԱՆՐԱՑԻՆ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄՆԵՐԻ ԱՆՑԿԱՑՈՒՄ

Ջանֆիդայի ավագակոպճագլաքարային խառնուրդի հանքավայրի Նոր Արտագերս տեղամասի արդյունահանման նախագծի շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության նախնական գնահատման հայտի շրջանակներում շահառու և ազդակիր հանրությունն իրազեկվել է նախատեսվող աշխատանքների բնապահպանական ազդեցությունների վերաբերյալ:

Հանդիպումը կայացել է 2023 թ. հունվարի 27-ին՝ ժամը 12:00-ին ՀՀ Արմավիրի մարզի Մեծամոր համայնքի Նոր Արտագերս գյուղի գյուղապետարանում:

Հանդիպմանը մասնակցել են Նոր Արտագերս համայնքի վարչական ղեկավարը, Արմավիրի մարզի Գյուղատնտեսության և Բնապահպանության բաժնի պետը, Պատվիրատու և նախագծային ընկերությունների ներկայացուցիչները և համայնքի բնակիչները (ընդամենը՝ 14 մասնակից): Հանրային քննարկումները կազմակերպվել են հանրային քննարկման և ծանուցումների իրականացման կարգի համաձայն, ըստ որի հանդիպումից նվազագույնը 7 օր առաջ հանդիպման վերաբերյալ մանրամասն տեղեկատվությունը եղել է հասանելի հանրության համար: Հանրային քննարկման մասին հայտարարությունը տպագրվել է «Հայաստանի Հանրապետություն» օրաթերթում:

Հանդիպման արձանագրությունը և մասնակիցների ցանկը բերված են հավելված 2-ում:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

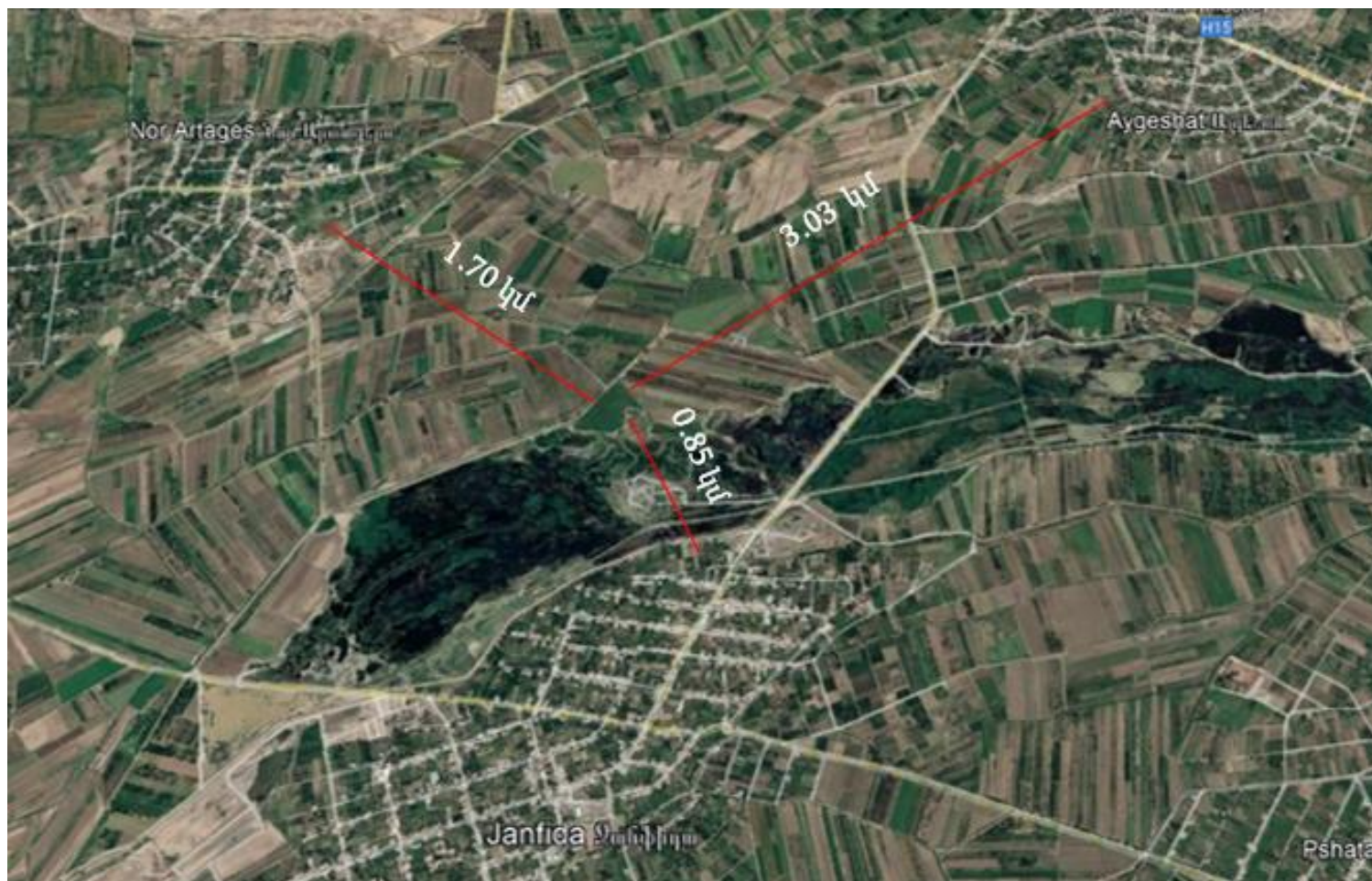
1. ՀՀ Օրենք «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին», 2014 թ. հունիսի 21
2. Протокол заседания территориальной комиссии по запасам полезных ископаемых Управления геологии Арм. ССР №231 от 04.08.1977г. об утверждении запасов Октемберянской группы месторождений песков и гравигалечников. РГФ, Ереван, 1977. 31 стр.
3. **Боджукян М. Г.** Сводный отчет о геологоразведочных работах, произведенных на Октемберянской группе месторождений песков и гравигалечников в Октемберянском районе Армянской ССР в 1975-1976 гг. с использованием материалов прошлых лет (Генеральный подсчет запасов на 01.01.1976 г.) в 4-х томах. Том 1. РГФ, Ереван, 1977. 157 стр.
4. Շինարարական Կլիմայաբանություն 2011: ՀՀՇՆ II 7.01-2011ՀՀ քաղաքաշինության նախարարի 2011թ. սեպտեմբերի 26-ի N167-Ն հրաման:
5. «ՀՀՇՆ 20.04- «Երկրաշարժադիմացկուն շինարարություն. Նախագծման նորմեր»
6. Շրջակա միջավայրի նախարարության «Հիդրոոդերևութաբանության և մոնիթորինգի կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի պաշտոնական կայքէջ, www.armmonitoring.am
7. Հայաստանի բույսերի Կարմիր Գիրք.– 2010թ.
8. Հայաստանի կենդանիների Կարմիր Գիրք.– 2010թ
9. Հայաստանի Հանրապետության վիճակագրական կոմիտեի պաշտոնական կայքէջ, <https://armstat.am/am/?nid=532>
10. Почвы Армянской ССР. Ред./ Р.А. Эдилян, Г.П. Петросян, Н.Н. Розов. Ереван: “Айастан”, 1976 г.
11. “Растительность Армянской ССР”. Магакьян А.К.
12. “Флора, растительность и растительные ресурсы Армении”, Институт ботаники НАН РА Армянское ботаническое общество. Ереван.
13. “Дикорастущие съедобные растения Армении”. А.П. Тер-Восканян, Ученые записки Ереванского государственного института.
14. Временное методическое пособие по расчету выбросов от неорганизованных источников в промышленности строительных материалов, МИНПРОМСТРОЙ СССР1984, Москва.

15. ՀՀ կառավարության որոշում N160-Ն, 2 փետրվար, 2016թ: Բնակավայրերում մթնոլորտային օդն աղտոտող նյութերի սահմանային թույլատրելի խտությունների (կոնցենտրացիաների-ՍԹԿ) նորմատիվները հաստատելու մասին

16. ՀՀ Կառավարության որոշում N 1325-Ն «Հանրային ծանուցման և քննարկումների իրականացման կարգը սահմանելու մասին», 19 նոյեմբերի 2014 թ.

ՀԱՅՑՎՈՂ ՏԱՐԱԾՔԻ ԻՐԱՎԻՃԱԿԱՅԻՆ ՀԱՏԱԿԱԳԻԾ, ԼԱՆՁԵՐԻ ԹԵՔՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԵՐԿՐԱԶԵՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԹԵՄԱՏԻԿ
ՔԱՐՏԵԶՆԵՐ

Իրավիճակային հատակագիծ

Կտրվածք 1

Կտրվածք 2

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄՆԵՐԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՄԱՍՆԱԿԻՑՆԵՐԻ ՑԱՆԿԸ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀ Արմավիրի մարզ, Մեծամոր համայնք, գ. Նոր Արտագերս
27 Հունվար 2023

Ս/թ. Հունվարի 27-ին, ժամը 12.00 ՀՀ Արմավիրի մարզ, Մեծամոր համայնքի Նոր Արտագերս գյուղի գյուղապետարանում տեղի ունեցավ «ՄՖ ՔՈՆՍԹՐԱԹՇՆ» ՍՊԸ կողմից նախաձեռնած ՀՀ Արմավիրի մարզի Ջանֆիդայի ավագակոպճազարային խարնուրդի հանքավայրի Նոր Արտագերս տեղամասի արդյունահանման աշխատանքների նախնական բնապահպանական գնահատման վերաբերյալ հանրային քննարկումներ:

Մասնակցեցին՝

Նոր Արտագերս համայնքի վարչական ղեկավար՝ Ա. Լաչինյանը, Արմավիրի մարզի Գյուղատնտեսության և Բնապահպանության բաժնի պետ՝ Գ. Մելիքյանը, «ՄՖ ՔՈՆՍԹՐԱԹՇՆ» ՍՊԸ տնօրենի կողմից լիազորված անձ՝ Կ. Մարգարյանը, «Գեոէկոնոմիկա» ՓԲԸ գլխավոր տնօրեն՝ Ա. Բաղդասարյանը և համայնքի բնակիչները:

Մասնակիցների ցանկը կցվում է

Ձեկուցումներ՝

Բացման խոսքով հանդես եկավ Նոր Արտագերս վարչական շրջանի ղեկավար Արման Լաչինյանը.

Պարոն Լաչինյանը ողջունեց հանրային քննարկման մասնակիցներին և խոսքը փոխանցեց «Գեոէկոնոմիկա» ՓԲԸ նախագծող կազմակերպության գլխավոր տնօրեն Ա. Բաղդասարյանին:

– Բարև ձեզ համայնքի հարգելի ներկայացուցիչներ:

Ես Արամ Բաղդասարյան եմ, Գեոէկոնոմիկա ՓԲԸ-ի՝ նախագծող կազմակերպության գլխավոր տնօրենը: Այս նախագծի շրջանակներում սա մեր առաջին հանդիպումն է. որի նպատակն է ձեզ ներկայացնել նախագծի նախնական մոտեցումները: Նախագծի հաջող ընթացքի և ձեր համաձայնության դեպքում, լինելու են ևս երեք հանդիպում:

Տեղամասի բնական պայմանները բարենպաստ են տեղամասի բաց եղանակով շահագործման համար, տեղամասի տարածքը գյուղատնտեսական նպատակով չի օգտագործվում, անտառածածկույթից զուրկ է: Ռադիոմետրական չափումները ցույց են տվել շինարարական աշխատանքներում տեղամասի հումքից ստացված ավազի և խճի օգտագործման հնարավորությունն առանց սահմանափակման:

Սույն նախագիծն իրականացվելու է Ջանֆիդայի հանքավայրի ավագակոպճազարային խարնուրդի հանքավայրի Նոր Արտագերս տեղամասի մոտ 2.4 հա մակերեսի համար, բացահանքի մակերեսը կճշտվի նախագծի ավարտին, սա նախնական տվյալ է: Այս տարածքում հաստատված պաշարները կազմում են մոտ 119.1 հազ մ³ ավազի և կոպճազարի զանգված: Այս պաշարներն ըստ նախնական գնահատականի կբավականացնեն մոտ 20 տարի: Տեղամասի շահագործման ժամանակ կստեղծվեն 10-15 աշխատատեղ, որոնց հիմնական մասը առաջին հերթին կլինեն համայնքի ներկայացուցիչները՝ համապատասխան որակավորում ունենալու պարագայում:

Բանապահպանական առումով կարելի ասել հետևյալը: Տեղամասը ներկայացված է գյուղատնտեսական նպատակների համար անօգտագործելի տարածքներով: Այդպիսի տարածքներում բաց եղանակով տեղամասի շահագործումն առանձնակի բացասական ազդեցություն չի թողնում շրջակա միջավայրի վրա: Տեղամասի տարածքը նաև զուրկ է շինարարական և կոմունիկացիոն կառույցներից: Շահագործումը նախատեսվում է իրականացնել հետևյալ սխեմայով. էքսկավատոր-ավտոինքնաթափ համակցությամբ: Կոպճազարը նախատեսվում է իրացնել որոշակի ջարդման-մանրեցման աշխատանքներից հետո:

Շահագործական աշխատանքների վնասակար ազդեցությունը շրջակա միջավայրի վրա կարտահայտվի հիմնականում շարժիչներից մթնոլորտ զազերի արտանետմամբ: Փոշեգոյացում կլինի բացահանքի սարքավորումների և ավտոտրանսպորտի աշխատանքի ժամանակ, պատրաստի արտադրանքի տեղափոխման ընթացքում:

Տեղամասի շահագործման ընթացքում շրջակա միջավայրի աղտոտվածությունը նվազագույնի հասցնելու նպատակով նախատեսվում է իրականացնել հետևյալ բնապահպանական միջոցառումները.

➤ պարբերաբար հսկել մթնոլորտային օդի մաքրությունը բացահանքում, ավտո-ճանապարհներին և մակաբացման ապարների կուտակման տեղերում՝ պահպանելով օդում փոշու սանիտարական նորմը: Փոշենստեցման նպատակով պարբերաբար կատարվելու է ջրցանում,

➤ օգտագործվող սարքավորումները (բուլդոզեր, էքսկավատոր, ավտոտրանսպորտ և այլն) աշխատացնել սարքին վիճակում,

➤ օգտակար հանածոի հանույթից հետո բաց լեռնային աշխատանքներով խախտված տարածքներում իրականացնել բարեկարգման աշխատանքներ՝ հարթեցնել, օգտագործելով մակաբացման ապարները, պատել հողածածկույթով և օգտագործել գյուղատնտեսական նպատակների համար:

Տեղամասի շահագործումը չի բերի տեխնածին վտանգավոր երևույթների առաջացման, իսկ նախատեսված բնապահպանական միջոցառումների

իրականացումը նվազագույնի կհասցնի վնասակար ազդեցությունը շրջակա միջավայրի վրա:

Շնորհակալություն: Խնդրեմ, եթե հարցեր կան սիրով կպատասխանեմ:

Հարց Արմավիրի մարզի Գյուղատնտեսության և Բնապահպանության բաժնի պետ Գ. Մելիքյանի կողմից:

- Համայնքի սոցիալ – տնտեսական զարգացման հետ կապված ինչ կասեք:

Պատասխանում է Ա. Բաղդասարյանը

- Նախագծում հատուկ բաժին է լինելու համայնքին սոցիալական օգնության հետ կապված, պարբերաբար գումարներ են նախատեսվելու համայնքին օգնելու համար: Այդ ամեն ինչը պայմանագրերի հիման վրա է լինելու:

Մեջբերում Գ. Մելիքյանի կողմից:

- Հիմա կառավարության որոշման նախագիծ կա, որ արդյունահանվող ծավալի 10%-ի չափով ֆիքսված թիվ է լինելու համայնքի օգնությունը:

Մեջբերում Ա. Բաղդասարյանի կողմից:

- Միանշանակ, օրենքին համապատասխան դա նախագծում նախատեսվելու է և ընդերքօգտագործման պայմանագրով ֆիքսվելու է:

Հարց Գ. Մելիքյանի կողմից:

- Իսկ հողը ինչ նշանակության հող է:

Պատասխանում է Ա. Բաղդասարյանը:

- Հիմա գյուղատնտեսական նշանակության հող է, բայց հետագայում կփոխվի:

Հարց Գ. Մելիքյանի կողմից:

- Իսկ սա ուսումնասիրության նախագիծ է, թե արդյունահանման:

Պատասխանում է Ա. Բաղդասարյանը:

- Մա արդյունահանման նախագիծ է, պաշարները հաստատված են:

Հարց համայնքի ներկայացուցչի կողմից:

- Իսկ աշխատանքները երբ են նախատեսվում սկսել:

Պատասխանում է Ա. Բաղդասարյանը:

- Այս գործընթացը մոտավորապես երկի մեկ տարի կտևի:

Ներկաները տվեցին իրենց համաձայնությունը հանուն գյուղի զարգացման:

Ա. Բաղդասարյանը հարցերի բացակայության դեպքում առաջարկեց ամփոփել լսումները:

Քանի որ հարցեր չկային , պարոն Լաչինյանը ամփոփեց նիստը.

- Համայնքի կողմից մենք մեր համաձայնությունը տալիս ենք: Եթե սոցիալական օգնությունը համայնքին լինելու է և ամեն ինչը լինելու է օրենքին համապատասխան՝ բոլորս էլ մեր համաձայնությունը տալիս ենք:

Նախաձեռնողները շնորհակալություն հայտնեցին մասնակիցներին և հանրային լսումն ավարտվեց:

Հանրային քննարկումների վարող է
Պատասխանատու Նոր Արտագերս գյուղի
վարչական ղեկավար

Ա. Լաչինյան

«ՄՅ ԲՈՒՆԵՐԳԵՐՆԵՐԻ ՄԻՋ»
Տնօրենի Կողմից ստորագրված

Գ. Մարգարյան

Հանրային քննարկումների արձանագրող

Ա. Բարսեղյան

